UNIVERSITAT DE BARCELONA

L'estructura fonològica del català

El cicle fonològic i el component morfològic

Joan Mascaró

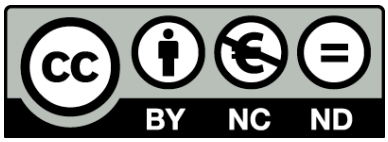

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència ***Reconeixement- NoComercial – SenseObraDerivada 4.0. Espanya de Creative Commons***.

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia ***Reconocimiento - NoComercial – SinObraDerivada 4.0. España de Creative* Commons**.

This doctoral thesis is licensed under the ***Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0. Spain License***.

Universitat de Barcelona

L'ESTRUCTURA FONOLÒGICA DEL CATALÀ.

El cicle fonològic i el component morfològic.

Joan Mascaró, Ph.D.

tesi de doctorat

director: Dr. Antoni Mª Badia i Margarit

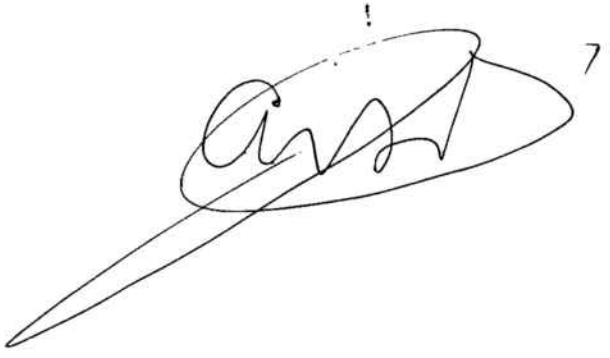

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ 7

1. La base teòrica i els nivells d'adequació 8

2. Els resultats de tipus descriptiu 9

3. La teoria lingüística 13

4. Convencions i presentació 22

CAPÍTOL I : LA CONDICIO DE CICLICITAT ESTRICTA. . . 26

CAPITOL II : EL SISTEMA ACCENTUAL 45

1 Introducció 45

2. Accentuació a través de regla 49

3. Discussió 55

4. Accent subjacent 65

5. Alguns processos segmentals 71

6. Reducció Vocàlica 76

7. Més arguments a favor de l'accent subjacent . . . 86

8. El cicle 80

9. La Ciclicitat Estricta 94

CAPÍTOL III: ALTERNANCES CONSONÀNTIQUES 109

1. Assimilació de Nasals 109

2. L'assimilació d'oclusives i la Condició de Ciclicitat Estricta 113

3. Contínues i laterals 118

4. La distribució de r i $\bar{r}$ i la regla de Contracció 122

5. L'Assimilació, la Contracció i el cicle . . . 132

6. Simplificació de grups consonàntics 135

7. Assimilació de Nasals i Simplificació de Grups 140

8. Caiguda de N 149

9. Caiguda de R 160

10. B a W 167

CAPÍTOL IV : MORFOLOGIA VERBAL 170

1. El sistema verbal 170
2. Verbs Regulars 172
3. La classe IIIa i altres formes verbals anòmales 184
4. Verbs "regulars" de la conj. II i participis irregulars 195
5. Conjugació II: Verbs amb G final d'arrel . . 199
6. Verbs amb arrel en w final 210
7. El tractament de les subregularitats 219
8. Verbs amb vocals alternants a l'arrel 236
9. Altres verbs irregulars 244

APÈNDIXS 249

Apèndix I: Nivell perceptual de l'accent no principal en els compostos. 250

Apèndix II: Paradigmes de verbs irregulars de la conjugació II 259

NOTES

INTRODUCCIÓ 270

CAPÍTOL I 272

CAPÍTOL II 274

CAPÍTOL III 281

CAPÍTOL IV 285

APÈNDIX I 289

REFERÈNCIES 300

INTRODUCCIÓ

1. La base teòrica, la base empírica i els nivells d'adequació

Aquest treball se situa teòricament dins la gramàtica generativa transformacional. És per tant un intent de precisar la noció "teoria lingüística" o "gramàtica universal", de determinar les propietats comunes a les llengües naturals, que constitueixen l'objecte d'estudi. Tradicionalment des de Chomsky (1962) es distingeixen tres nivells dins els quals una descripció lingüística associada amb una teoria lingüística[1] específica es pot considerar adequada o reeixida. S'assoleix el primer nivell, l'adequació observacional, si la gramàtica presenta correctament les dades lingüístiques, els fets observats. Encara que és el nivell més fàcil d'atènyer, no deixa de presentar problemes en molts casos. Alguns dels resultats aconseguits dins aquest nivell en el treball present, per exemple, resulten contraris al que era acceptat com a correcte generalment. És el cas de l'absència d'accent secundari

en els compostos que intento demostrar experimentalment a l'Apèndix I, p.250, o la distribució de r i r̄ (p.122 i ss.).

La base empírica prové del català central barceloní; raons d'homogeneïtat i de naturalitat fan imprescindible triar una varietat dialectal determinada -fins i tot un idiolecte determinat, en casos de descripció molt detallada o de gran variació dins el dialecte-. En la majoria dels casos les dades que utilitzo són les generals en barceloní i no presenten problemes d'objectivitat; en alguns casos però he recorregut al meu idiolecte i en d'altres a la comprovació experimental, pròpia o provinent d'altres treballs.

2. Els resultats de tipus descriptiu

"Un segon grau de reeiximent s'ateny quan la gramàtica dóna compte correctament de la intuïció

lingüística del parlant natiu i especifica les dades observades (en particular) en termes de generalitzacions significatives que expressen regularitats subjacents en la llengua"[2] L'objectiu primari del lingüista, aconseguir avançar en el tercer nivell d'adequació, l'adequació explicativa, l'obliga moltes vegades a precisar més les dades i les regularitats que existeixen en les dades: a avançar per tant en els altres dos nivells. En el nostre cas, hi ha nombrosos exemples de resultats interessants en el camp de la descripció -entesa no com a mera presentació de dades, sinó com a descobriment de les seves regularitats, de la seva estructura- de la llengua: la relació entre accent i ensordiment (geminació en altres varietats dialectals) de b davant l i entre accent i conservació del caràcter vocàlic de i, u postvocàliques (Capítol II, secció 5), el canvi vocàlic de e i o provocat per sufixos preaccentuats que determina alternances com séntrə-sɛ́ntrik (Capítol II, secció 9), la correlació entre tipus de juntura, accent i reducció de vocals àtones (Capítol II, secció

8), l'explicació de la no aparició de r̄ vibrant en certes posicions (Capítol III, secció 4), la relació entre estructura de constituents i l'assimilació de les nasals (Capítol III, secció 7), o l'anàlisi del sistema vocàlic àton, que es revela més complex que el sistema triangular típic ə - i - u. En el sistema verbal, l'explicació d'irregularitats aparents a través de regles fonològiques motivades independentment permet presentar una anàlisi que expressi les subregularitats existents (v., per exemple, (39), p.221). Altres resultats de tipus descriptiu, com la reducció vocàlica"típica", la relació entre sufixos i accent en certs casos, i molts altres, eren ja coneguts i no constitueixen cap novetat dins el nivell de l'adequació descriptiva.

Hi ha també qüestions de tipus descriptiu la solució de les quals resta pendent d'investigacions posteriors. Els mots acabats en n, per exemple, solen afegir g o k si el mot següent comença per vocal. Aquest fenòmen no es produeix sempre i sembla que depèn de l'estruc-

tura de constituents, és a dir, de l'estructura sintàctica dins la qual es troben els dos mots, i segueix un comportament semblant a la liaison francesa[3]. Però la qüestió no sembla encara del tot clara, ni des d'un punt de vista observacional (la variació lliure fa difícil determinar el comportament del fenòmen i obligaria segurament a una anàlisi experimental de tipus estadístic), ni des d'un punt de vista descriptiu (v. Capítol III, secció 6). Tampoc no he entrat en la formulació de les condicions d'estructura de morfemes [4] o d'alguna regla com la de Contracció (p.132). Altres casos similars són la regla que atrau l'accent quan segueix un sufix preaccentuat (Regla-IC, per exemple 'àtom' - 'atòmic'; Captol II, secció 4, p.67), la no conversió en semivocal de les vocals sufixals dels verbs (algebra[y]c enfront de cre[i]s; v. Capítol IV, secció 6, p.217, i nota 7, p. 285), la precisació de la noció "derivat" (nota 5 al Capítol IV, p. 285), o la regla de caiguda de r davant de grup de consonant i líquida, com a 'prendre'(Capítol IV, secció

5, p.203-204).

3. La teoria lingüística

S'arriba a l'adequació explicativa en la mesura que que les regularitats de la gramàtica d'una llengua s'expliquen (en part, almenys) a través de les regularitats del llenguatge, o sia de les propietats comunes a totes les llengües i per tant necessàries per a cada llengua. En termes més tècnics, s'ateny l'adequació explicativa si hi ha una teoria lingüística que genera o defineix la classe de totes les gramàtiques de les llengües naturals, i que en conseqüència defineix i explica les propietats de les gramàtiques particulars.

El present treball parteix d'una d'aquestes hipòtesis -d'una teoria lingüística parcial- i utilitzant com a base certs fenòmens del català intenta modificar, precisar, restringir aquella hipòtesi. Al mateix temps,

la hipòtesi (parcial, necessàriament) sobre l'estructura del llenguatge explica aquests fenòmens.

Parteixo de la teoria standard (Chomsky (1965)), més específicament de la teoria standard extesa (Chomsky (1972)), especialment pel que fa referència als aspectes relacionats amb el lèxic (la Hipòtesi Lexicalista, Chomsky (1970), inclòs a Chomsky (1972)). En les qüestions més específicament relacionades amb el component fonològic, parteixo, com és lògic, de l'obra clàssica, Chomsky i Halle (1968) i indico les modificacions proposades posteriorment que adopto (per exemple en el sistema de trets distinctius). Els resultats teòrics que constitueixen propostes de modificació de la teoria en relació amb la caracterització dels components fonològic i morfològic se situen en la línia de Chomsky (1970) i Jackendoff (1975). Els que giren al voltant del cicle fonològic segueixen la línia encetada a Chomsky (1973) que té un cert paral.lel independent en els treballs de Kiparsky en Fonologia (especialment, Kiparsky (1974)). Es tracta, en definitiva,

de precisar el concepte de "regla gramatical" imposant condicions (universals) sobre l'aplicabilitat de les regles.

Encara que no faré una presentació sistemàtica de la teoria lingüística que em serveix de base,[5] intentaré resumir alguns aspectes als quals faré referència més endavant en alguns punts de l'exposició.

La gramàtica d'una llengua expressa les propietats particulars de la llengua. Consta d'un conjunt de regles que expressen les regularitats de la llengua i un diccionari o lèxic ("lexicon") que inclou les propietats no regulars o idiosincràtiques. Les regles no són homogènies (és a dir, no tenen totes la mateixa forma), sinó que s'agrupen en diversos components. Tenim per tant regles semàntiques, regles sintàctiques, regles morfològiques, regles de redundància lèxica, condicions d'estructura de morfemes -que cal distingir de les condicions (universals) sobre les regles com la que proposo als dos primers capítols- i regles fonològiques. Cada component relaciona la sortida d'un altre component -és a dir la representació que defineix

aquest altre component- amb l'entrada del següent -és a dir la representació pròpia del component següent-. Això vol dir que la gramàtica comporta una distinció entre diversos nivells lingüístics, cada nivell amb una corresponent representació. L'anàlisi o caracterització de les propietats d'una frase de la representació d'aquesta frase en cadascun dels nivells. La relació entre la representació d'un nivell i l'immediat es fa a través del conjunt de regles d'un component. És per això -N.B.: només per això- que hom sol distingir entre l'estructura subjacent o profunda i l'estructura superficial d'un component, que té com a funció relacionar aquestes dues estructures. El que acabem de dir implica que l'estructura subjacent d'un component és l'estructura superficial d'un altre component (possiblement amb algunes diferències menors). Una innovació recent que incorporo al treball present són les regles que no relacionen representacions diferents, sinó elements d'una mateixa representació, el lèxic. Són les que es proposen a Jackendoff (1975) i que jo estenc a la morfologia flectiva

(Capítol IV).

Si les regles concretes expressen les regularitats d'una llengua, la forma d'aquestes regles, així com la de les diverses representacions i la del lèxic, expressa les regularitats i les propietats del llenguatge. Això suposa, evidentment, l'existència d'una teoria formal que determini la forma de les regles, és a dir les característiques generals de qualsevol regla d'una llengua natural. Però no és solament la forma de les regles i de les representacions el que determina les propietats universals del llenguatge. També cal incloure-hi la manera com les regles relacionen, en definitiva, so i sentit o, més detalladament, la forma com en cada component relacionen l'estructura subjacent amb la superficial, és a dir, la forma d'aplicació de les regles. Una forma d'aplicació és per exemple l'aplicació cíclica, que proposo per a alguns fenòmens fonològics del català al Capítol II. Una manera de determinar la forma d'aplicació de les regles és l'establiment de condicions sobre les regles: si una representació no compleix

certes propietats, una regla determinada no es pot aplicar. Una d'aquestes condicions és la Condició de Ciclicitat Estricta que proposo al Capítol I.

Es important tenir en compte que aquestes formes d'aplicació i aquestes condicions són universals, no particulars. El que pot variar d'una llengua a una altra és la formulació concreta d'una regla, però la forma d'aplicació, la relació entre els components, les condicions sota les quals no s'aplica una regla, etc. venen donades universalment. Això diferencia les condicions sobre les regles com la Condició de Ciclicitat Estricta de les regles globals o "condicions globals" que són regles que només s'apliquen si es donen certes condicions a més d'un nivell de representació o derivació, mentre que les regles típicament només fan referència a una representació, aquella a la qual s'apliquen; a més aquestes condicions no són fixades universalment, és a dir, no formen part de la teoria lingüística, sinó que es poden fixar per a cada regla a cada llengua particular.

Una qüestió relacionada amb la distinció entre regles globals particulars i condicions universals és la de la restrictivitat. Una teoria és més restrictiva -en relació a una altra teoria- si dóna una definició més precisa de l'objecte. Si considerem una definició com un conjunt de propietats, com més propietats afegim, o com més concretes i menys vagues siguin aquestes propietats, més restringirem el camp d'objectes definits, i més ens aproximarem, per tant, a l'objecte que volem definir. Naturalment, pot passar que la definició sigui massa restrictiva i defineixi un objecte que tingui totes les propietats de l'objecte que volem definir, però a més a més algunes altres de supèrflues. El que és evident és que mentre no tinguem criteris de tipus empiric, és a dir, mentre no poguem contrastar l'objecte definit -les prediccions de la teoria- amb l'objecte real, el criteri que hem de seguir és restringir al màxim la definició, donar-li el màxim contingut possible. En el nostre camp, el que cal fer és donar una definició de llenguatge, o sia de llengua natural

possible, tan restringida com poguem. Com que aquesta definició determina la classe (possiblement infinita) de llengües naturals, es tracta de fer aquesta classe tan petita com sigui possible, és a dir de restringir el conjunt de les gramàtiques que defineix la teoria lingüística. Si definim com a llengua possible qualsevol estructura formal, haurem donat una definició tan ampla que difícilment podrem demostrar que és inadequada; si donem una definició més restringida, en canvi, podrem contrastar-la amb l'objecte i si, com és probable, demostrem que és inadequada podrem introduir en la teoria les modificacions que la facin cada cop més acostada al seu objecte.

En el cas de les regles globals, establir per a qualsevol regla la possibilitat de fer referència a més d'una representació significa augmentar el nombre de regles possibles en relació amb una teoria, com la standard, que només permet que les regles facin referència a una representació. Augmentar el nombre de regles possibles significa augmentar el nombre de gramàtiques possibles d'una

forma considerable. Pot ser, naturalment, que la restricció que suposa la solució de permetre fer referència només a una representació sigui excessiva per motius d'ordre empíric; però mentre no es demostri que és necessària -no únicament que és possible- una teoria menys restrictiva, caldrà optar per la més restrictiva. Les condicions (universals) sobre les regles, en canvi, no modifiquen la classe de les gramàtiques, ja que no modifiquen la classe de les regles possibles. Tenen en canvi una influència sobre la classe de llengües que generen les gramàtiques (llengües entès aquí com a conjunt de frases). El seu efecte sobre la restrictivitat és en principi nul, però pot ser positiu d'una manera indirecta: pot pasar, i de fet passa, que l'alternativa sense una condició sobre les regles imposi una solució que faci imprescindible la introducció d'una regla global, o d'algun altre mecanisme que sí que tingui un efecte -negatiu- sobre la restrictivitat de la teoria. Almenys és clar que per a un problema determinat serà preferible una solució amb condicions sobre les regles

a una solució amb regles globals. Analitzo algunes d'aquestes qüestions en relació amb els fenòmens del català al Capítol I, pp. 41-42.

4. Convencions i presentació

Utilitzo l'Alfabet Fonètic Internacional amb certes modificacions que detallo a continuació. Les sibilants palatals són s̆, ž les fricatives sorda i sonora, i č, ǰ les africades sorda i sonora; c representa l'africada sorda alveolar (ts a l'AFI), la bategant (flap) i la vibrant ɾ i r de l'AFI apareixen com r i r̄, respectivament, t i d són dentals i y, w representen els sons i̯, u̯ no síl.làbics (que anomeno semivocals sense cap més distinció), el primer representat amb j a l'AFI. Altres modificacions menors s'especifiquen en el text quan s'introdueixen (per exemple, (3), p.111). En les transcripcions no indico totes les distincions fonètiques usuals sempre. Només distingeixo -per exemple- n, l dentals i alveolars quan

tracto de les assimilacions consonàntiques, i transcric les bb, dd, gg, sempre b, d, g, respectivament, sense atendre a la seva articulació oclusiva o fricativa; això simplifica les transcripcions i no té cap trascendència en relació amb els fenòmens que estudio. El context ja determina normalment si una forma apareix en transcripció fonètica o en la forma gràfica corrent; normalment les transcripcions van sùbratllades en el text i les formes citades ortogràficament entre apòstrofs. En alguns casos he utilitzat, per facilitar la lectura, formes mixtes, amb la part en transcripció fonètica entre claudàtors; per exemple, só[ŋ kw]atre.

Marco les formes agramaticals en el dialecte que serveix de base amb *, per exemple *kunéšs. El formalisme de les regles és l'habitual; faig servir, com és usual, signes fonètics en substitució de matrius de trets, quan l'especificació de tots els trets és innecessària i fa la lectura de la regla més difícil. Per exemple,

$$b \longrightarrow w \;/\; \acute{V} \_\_\_ \neq\neq\neq$$

en comptes de

$$\begin{bmatrix} -\text{sont} \\ +\text{lab} \\ +\text{son} \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} +\text{sont} \\ -\text{cons} \\ +\text{pos} \\ +\text{alt} \end{bmatrix} \;/\; \begin{bmatrix} +\text{sil} \\ +\text{acc} \end{bmatrix} \; \$ \_\_\_ \neq\neq\neq$$

He intentat presentar uns resultats teòrics i una anàlisi dels fenòmens fonologics del català sense estendre'm massa en problemes de tipus observacional que no fos imprescindible precisar. En alguns punts he confrontat la meva anàlisi amb altres anàlisis (especialment amb la de Wheeler (1974) al Capítol II, seccions 2,3 i 4), però no he intentat resumir ni discutir totes les referències que tenen alguna relació amb cadascun dels fenòmens estudiats[6].

El Capítol I presenta els resultats teòrics relatius al cicle que desenvolupo amb més detall

al Capítol II, que inclou l'anàlisi del sistema accentual i cls fenòmens vocàlics relacionats. El Capitol III tracta de fenòmens consonàntics i la seva relació amb el cicle fonològic i les regles morfològiques, el Capítol IV és una anàlisi de tota la morfologia verbal i hi examino amb més detall la qüestió de les regles morfològiques i el lèxic.

I LA CONDICIO DE CICLICITAT ESTRICTA

Fa més de vint anys, Chomsky, Halle i Lukoff (1956) van proposar una convenció d'aplicació de regles segons la qual les regles "s'apliquen no més d'un cop a cada constituent, i s'aplica una regla a un constituent d'ordre n només després d'haver-la aplicada a tots els constituents d'ordre n+1, és a dir, començant amb els constituents més petits i seguint amb constituents cada vegada més grans" (p. 75).[1] Des d'aleshores, aquesta convenció, coneguda sota el nom d'aplicació cíclica, o simplement "el cicle", ha estat aplicada a nombroses llengües i se n'han proposat algunes modificacions. En el present treball oferiré arguments basats en l'estructura del català que afavoreixen l'adopció d'una noció de "cicle fonològic" -i com també suggeriré, fins i tot "cicle sintàctic"[2]- que cobreix algunes de les modificacions proposades, així com altres propostes teòriques sense relació aparent amb el cicle, i material empíric addicional.

L'aplicació cíclica pot ésser formulada de la manera següent:

(1) Donada una expressió parentetizada $(_n\ldots(_{n-1}\ldots, (_1\ldots)_1, \ldots)_{n-1}\ldots)_n$, i un conjunt (parcialment ordenat) de regles cícliques C,

A. C s'aplica al domini $(_j\ldots)_j$ després d'haver estat aplicat al domini $(_{j-1}\ldots)_{j-1}$, i cada regla de C s'aplica en l'ordre donat sempre que es pugui aplicar pròpiament en j.

B. Aplicació pròpia de regles cícliques. Per tal que una regla cíclica s'apliqui pròpiament en qualsevol cicle donat j, ha de fer ús específic d'informació pròpia al cicle j, és a dir, introduïda en virtut del cicle j.

Així, el conjunt de regles cícliques s'aplica a la cadena inclosa en els parèntesis més interiors, després passa als parèntesis de segon ordre, o sia els que inclouen els més interiors i cap altre, i seguoix de la mateixa manera fins que és atès el constituent màxim. Dins de cada cicle cada regla pot ésser aplicada en l'ordre especificat si fa ús específic d'informació pròpia a aquest cicle (1B). Aquesta condició assegura que no es produeixi cap aplicació "impròpia", és a dir, cap aplicació múltiple d'una regla, ordenació oposada, etc. en el mateix cicle. En altres paraules fa impossible que les regles "retornin a estadis

del cicle després que la derivació s'ha desplaçat cap a dominis més grans i més inclusius" (Chomsky, (1973), 243). (1B) cobreix en part -de fet n'és una formulació més general- la idea bàsica de la Condició del Cicle Estricte (Strict Cycle Condition, també Cicle Estricte, Ciclicitat Estricta). La Condició del Cicle Estricte fou proposada a Chomsky (1973) per a la Sintaxi,[2] i Kean (1974) per a la Fonologia. Encara que (1B) és part de la definició de "cicle fonològic", continuaré fent-hi referència com a Condició del Cicle Estricte, o CCE abreujadament.

Abans d'examinar uns quants casos, en els quals el cicle fonològic fa prediccions crucials, considerarem un exemple que il.lustra la seva aplicació. Tres regles cícliques que seran justificades en el capítol següent intervenen en la derivació del grup "produirà oxidació". La Desaccentuació elimina dins un mot tots els accents excepte el darrer, la Formació de Semivocals deriva semivocals de vocals altes àtones després d'una altra vocal i la Reducció Vocàlica redueix les vocals àtones (ə a u, per exemple). Un comentari més detallat de la derivació es pot trobar a la secció 9 de Capítol II, (62).

(2)

	((((prudú)í)rá)	(((ksaid)á)syó))
FORM.SEM.		
DESACC.	u	ɔ
RED.VOC.		u
FORM.SEM.	i	a
DESACC.	i	a
RED.VOC.		ə
FORM.SEM.		w
DESACC.		
RED.VOC.		

pruduiráwksidəsyó

Podem distingir tres casos diferents en els quals una regla cíclica compleix la condició (1B), la CCE. Cadascuna és una condició suficient perquè una regla s'apliqui pròpiament en un cicle determinat. Conseqüentment, quan cap dels tres casos es compleix, la CCE bloqueja la regla, és a dir, la seva aplicació: la regla no es pot aplicar pròpiament en aquell cicle.

(3) Una regla cíclica R s'aplica pròpiament en el cicle j si es compleix a, b o c:

a. R fa ús específic d'informació que es troba únicament en el cicle j. És a dir, es refereix específicament a algun A a $({}_{j}XAY({}_{j-1}...)Z)$ o $({}_{j}Z({}_{j-1}...)XAY)$.

b.

b. R fa ús específic d'informació continguda en constituents diferents del cicle anterior als quals hom no es pot referir simultàniament fins al cicle j. R fa referència per tant a certs A, B a $({}_{j}X({}_{j-1}\ldots A\ldots)$ Y $({}_{j-1}\ldots B\ldots)Z)$.

c. R fa ús específic d'informació assignada en el cicle j per una regla ordenada abans de R.

(3a) és la Ciclicitat Estricta que proposa Kean (1974): "a qualsevol cicle A cap regla cíclica no es pot aplicar a material dins d'un cicle previ B sense fer ús crucial de material únicament a A" (p.179). Noti's que la versió de Kean és més forta que (3) en total, ja que bloqueja l'aplicació d'una regla cíclica encara que es compleixin els casos (3b) o (3c).

Així els contraexemples a la seva proposta són casos de regles que s'apliquen quan (3b) o (3c) es compleixen, i contraexemples a la versió que proposem aquí serien casos que corresponen a (3b) o (3c) en els quals es bloqueja l'aplicació d'una regla cíclica. Els casos corresponents a (3a) constitueixen proves a favor o contra, segons els casos, d'ambdues regles.

Examinem primer els casos en els quals una regla pot aplicar-se en cadascun dels tres casos de (3), i vegem després els casos on se'n bloqueja l'aplicació.

L'aplicació de regles cícliques sota (3a) pot ser il.lustrada amb "la intimitat" i "alt", fonèticament [ləyntimitát] i [ál], respectivament. Simplificació de Grups Consonàntics, que serà presentada al Capítol III, secció 6, té, entre d'altres, com a efecte l'esborrament de t en el context l___###. Considero l'arrel lèxica com a node cíclic:

(4) ((la((íntim)ität)) (#(#ált#)#)

FORM.SEM.	—	SIMPL.GR.	ø
DESACC.	i		
FORM.SEM.	y		
DESACC.	—		

Les formes subjacents han de ser les proposades a (4), ja que tenim [íntim] i la forma femenina [áltə] ; vegi's el segon capítol per a més detalls concernent a l'accent subjacent. Tant la a (ə després de la Reducció Vocàlica) en el primer exemple com un # en el segon són presents a la formulació de la regla, i es troben "únicament" dins del domini del darrer cicle.

Molts altres exemples similars són tractats al llarg d'aquest treball i en tractaments cíclics

d'altres llengües.

Podem il.lustrar la condició (3b) amb el compost "franco-italià". Els seus membres són, isoladament, [frágku] i [itəlyá] , però el compost és [frágkuytəlyá] (Ometo estructura de constituents i límits inconcerments):

(5) ((fránku) (italyá))

FORM.SEM. y

Quan s'ateny l'últim cicle tota la informació crucial per a Formació de Semivocal, és a dir la seqüència ui, és dins el domini del cicle anterior, però la regla pot referir-se a u i a i al mateix temps com a resultat del fet d'haver estat atès el darrer cicle.

(3c) afirma que una regla cíclica s'aplica pròpiament en un cicle donat si és "encebada" ("fed" en el sentit de Kiparsky (1968), 196-197) per una regla que ha estat aplicada durant el mateix cicle. Les regles de Reducció Vocàlica (Capítol II, (49)) converteixen les vocals àtones a, ɛ, e en ə, i ɔ, o en u. La regla de Desaccentuació mencionada abans proporcionarà informació específica que és crucial per a la Reducció Vocàlica. Per tant, segons (3c)

la Reducció Vocàlica s'hauria d'aplicar tot i que la vocal es trobi en un cicle més intern. I de fet de [plát] obtenim [platét] i de [diraktóri] [direkturyál]:

(6) (últimcicle) ((plát) ét) (((diraktór)i)ál)

FORM.SEM.		y
DESACC.	a	ɔ
RED.VOC.	ə	u

Fins aquí hem presentat els arguments a favor d'una noció de "cicle fonològic", la presentada a (1), que serien però consistents amb una formulació més dèbil (per exemple la versió de (1) sense el requeriment d'aplicació pròpia). Això és així perquè tots els casos discutits són casos en els quals les regles poden aplicar-se. Per tal de demostrar que la condició d'aplicabilitat de regles cícliques ha de tenir la força de (1), hauríem d'adduir raons que recolzessin els casos de bloqueig de regles cícliques predit per (1).

Abans de prosseguir, val a dir que els exemples presentats són contraris a la primitiva versió de Kean de la CCE ja que permet que les regles s'apliquin violant (3a) (en desacord amb la versió de Kean) però

complint o bé (3b) o bé (3c). Pot ésser per tant útil de comprovar el material presentat en aquell article i en d'altres treballs basats en ell i comparar-la amb (1). Com he indicat més amunt, els contraexemples a (1) són casos que compleixen (3b) o (3c) i en els quals es bloqueja una regla cíclica. Doncs bé, cap dels casos que em són coneguts (Kean (1974), Wilkinson (1974), Halle (1973a) i Halle (1973b)) dauen dins aquesta categoria. És a dir, tots corresponen a (3a) i són per tant correctament inclosos en la nostra versió de la CEE. Consideri's per exemple la derivació crucial per a Klamath a Kean (1974):

(7) ((47a) a la referència)

	(#nt'iw(#otn(#el'gɬa#)#)#)
VOW.RED.(21)	otn əl'g a
VOW.DEL.(18)	otn l'g a
SON.CLUST.(40)	otən l'g a
VOW.RED.	nt'iw ətən l'g a
VOW.DEL.	nt'iw tən l'g a
SON.CLUST.	(not applicable)

(Sonorant Cluster (40) té la forma $\emptyset \longrightarrow$ ə/ (#XC $\underline{\quad}$ $\begin{bmatrix}-\text{syll}\\+\text{son}\end{bmatrix}$ (CZ)#)'

La cadena analitzada per Sonorant Cluster en el tercer cicle és:

(8) (#nt'iw(#tən(#l'g a#)#)#)

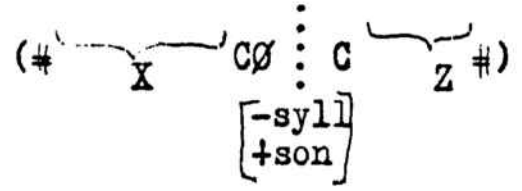

i cap material no específic (no variable, en aquest cas) usat per la regla es troba únicament -en el sentit precisat abans- en el tercer cicle, o és propi a aquest cicle en el sentit de (1B) o (3).

Així, els arguments presentats a favor de la primera versió de la CCE és no solament consistent amb la versió presentada aquí sinó que l'afavoreix.

Passem ara a examinar alguna part del material presentat en el present treball en el qual una regla cíclica és bloquejada per (1) perquè no s'aplica pròpiament en un cicle donat. Per tal que una regla no es pugui aplicar pròpiament en algun cicle cap de les tres condicions de (3) no s'hauria de complir, ja que cadascuna és suficient per a l'aplicació pròpia.

Noti's que (3a) prediu que cap regla s'aplica als constituents més interiors. (3b) no es pot complir òbviament en aquest cas, i, pel que fa a (3c), una regla hauria d'haver estat aplicada abans, però aquesta

mateixa regla es trobaria subjecta a (3c), i així successivament. (3a) requereix l'existència d'algun A al qual faci referència la regla a $({}_{j}XAY({}_{j-1}\ldots)Z)$ o $({}_{j}Z({}_{j-1}\ldots)XAY)$, requeriment que no es pot complir en els constituents més interiors. Anomenaré el domini dels constituents més interiors el cicle 0 (zero; la denominació tradicional seria el primer cicle); el primer cicle serà per tant el domini dels constituents més petits que continguin el cicle 0, i serà el domini d'aplicació de les primeres regles cícliques.

Examinem la següent derivació que correspon a [triumfəlízməʒ] (cf. [triómf], [triumfál], per a la determinació de la forma subjacent).

(9) $({}_{2}({}_{1}({}_{0}\text{triómf})_{0}\text{ál})_{1}\text{ízməʒ})_{2}$

1er cicle	
FORM.SEM.	—
DESACC.	o
RED.VOC.	u
2on	
FORM.SEM.	CCE
DESACC.	a
RED.VOC.	ə
	triumfəlízməʒ

En el primer cicle (cicle 1) la Forma-

ció de Semivocal no es pot aplicar perquè la o no ha estat reduïda ni desaccentuada. La Desaccentuació es pot aplicar en virtut de (3a) perquè usa específicament la vocal accentuada que es troba fora del cicle 0 en la descripció estructural. La Reducció Vocàlica s'aplica aleshores per (3c) ja que una regla prèvia, la Desaccentuació, ha introduït la informació crucial eliminant l'accent de la o. En el segon cicle la descripció estructural de la regla de Formació de Semivocal se satisfà, però la seva aplicació seria impròpia. La seqüència iu es troba enterament dins un cicle previ, i les condicions (3b) i (3c) no s'hi poden aplicar, òbviament. Conseqüentment, la CCE bloqueja l'aplicació de la regla. Finalment la Desaccentuació i la Reducció Vocàlica es tornen a aplicar, ja que satisfan (3), com en el primer cicle.

Un altre exemple prou interessat ens el forneixen mots acabats en sufixos que desplacen l'accent a la síl,laba precedent, com i, ik, graf i molts d'altres: Hèrcules - herculi, sífilis - sifilític, foto - fotògraf. Sempre que apareix un d'aquests sufixos la vocal accentuada precedent pot ésser a, ɛ, i, ɔ, u, però mai e o o . A més es presenten alternances com ara [numéru] - [numérik], [əsféra] - [əsférik], [dirəktó] - [dirəktóri], [fótu]- [futógraf].

Una regla amb l'efecte é ⟶ ɛ́/_i ó ⟶ ɔ́ donaria compte d'aquests casos. La regla no s'aplica quan no apareix cap d'aquests sufixos preaccentuats, tal com mostren els primers elements de les alternances citades. D'altra banda, és necessària una regla independent que accentuí la vocal anterior al sufix preaccentuat. Dir que aquesta regla, i la regla é ⟶ ɛ́, ó ⟶ ɔ́ s'apliquen totes dues davant tot un conjunt de sufixos específics, equivaldria a mencionar dos cops el mateix context idiosincràtic. Hom podria dir també que el canvi vocàlic té lloc sempre que l'áccent ha estat assignat a la vocal per una regla precedent, i introduir condicions globals. Ambdues solucions són indesitjables. Considerem ara el que prediu (1) si les regles són totes dues cícliques. La parella alternant [séntri] (subjuntiu) i [séntrik] tenen el morfema radical comú /séntr/ i el morfema de subjuntiu (àton) /i/ i el morfema derivacional (preaccentuat) /ik/.

(10)

	((séntr)i)	((séntr)ik)
REGLA IC	CCE	é
é ⟶ ɛ́	CCE	ɛ́

En el cicle 0 no s'aplica cap regla. En el primer cicle la Regla IC s'aplica al segon exemple accen-

tuant la é (és a dir, reassignant-li l'accent, que ja era present). Aleshores la regla é ⟶ ɛ́ es podrà aplicar per la condició (3c), ja que una regla prèvia ha assignat informació específica requerida per la regla en qüestió. Aquest no és el cas en el primer exemple i en aquest cas la CCE bloquejarà l'aplicació de la segona regla. (10) mostra també que perquè l'aplicació cíclica sigui pròpia és suficient que una regla en el mateix cicle assigni informació requerida específicament per la regla, sense tenir en compte si aquesta informació era present o no en cicles previs.

La formulació del cicle fonològic a (1) cobreix per tant el material corresponent a la Ciclicitat Estricta, així com altre material empíric. Però hi ha una altra conseqüència interessant d'aquesta revisió de la Condició de Ciclicitat Estricta. Kiparsky (1974) proposava una condició sobre l'aplicació de regles fonològiques per la qual

(11) (CONDICIÓ D'ALTERNANÇA)

> Els processos de neutralització s'apliquen només a formes derivades (...) Un procés de neutralització es pot aplicar només si l'input afecta crucialment una seqüència que resulta de combinació de morfemes o a través de l'aplicació de processos fonològics. (...)la Condició d'Alternança s'ha de restringir a

regles obligatòries.[3]

Tal com demostraré, la Condició d'Alternança és coberta efectivament per la CCE, i el nombrós material que presenta Kiparsky (1974) s'hi aplica igualment. Per fer més clara la noció "derivat" a (11) i demostrar la seva connexió amb la noció "aplicació cíclica pròpia" a (1) i a (3), examinem els exemples finesos a Kiparsky (1974). La Regla (12) (=(2-1)) s'aplica a (13a) i (13b) però no a (13c):

(12) t ⟶ s / ___ i

(13) a. a través de límit de morfema (p.e. /halut+i/ ⟶ halusi) t ⟶ s s'aplica;

b. en posició interna de morfema amb i derivada (p.e. /kante/ ⟶ kansi) t ⟶ s s'aplica;

c. en posició interna de morfema, amb i subjacent (p.e. /koti/ ⟶ koti) t ⟶ s no s'aplica.

(13a), ((halut)i) en la nostra representació, permet que (12) s'apliqui per (3a), ja que la regla menciona crucialment material únicament en el cicle més exterior. (13b) és un cas cobert per (3c), perquè una regla e ⟶ i que s'aplica en el cicle més exterior introdueix informació que és crucial per a (12). D'altra banda, a koti cap regla no s'aplica al cicle 0, i tampoc a cicles posteriors, ja que (12) només

afecta la seqüència ti enterament dins el cicle 0.

Hi ha encara dues diferències bàsiques entre la Condició d'Alternança i la part del Cicle Fonològic que la cobreix. Primerament, la CCE s'aplica només a regles cícliques; en segon lloc, la Condició d'Alternança s'aplica només a regles de neutralització obligatòries. Hi ha diferents camins que hom podria seguir per tal de solucionar aquest problema; podríem, per exemple, modificar la CCE, o bé mantenir-la i canviar en conseqüència les prediccions de la Condició d'Alternança. Encara que queda mplt per fer en aquest domini i qualsevol solució s'ha de fonamentar en més material empíric, jo prendré aquí la posició més forta, és a dir que proposaré que totes i només les regles de neutralització obligatòries són cícliques.[4]

Abans de tornar a aquesta proposta, serà apropiat discutir algunes qüestions metodològiques. Hauria de quedar clar que no hi ha cap raó *a priori* per preferir una teoria amb gramàtiques cícliques a una teoria amb gramàtiques no cícliques (o, corresponentment, amb components cíclics o no cíclics). Un canvi de cíclic a no cíclic, o viceversa, canvia la classe de llengües generades, però no afecta absolutament la classe de les gramàtiques. Per tant no es poden plantejar qüestions de restrictivitat. D'altra banda,

una teoria que permet que la ciclicitat de les regles (en general o en un component determinat de la gramàtica) varií particularment (per a cada llengua particular) defineix un conjunt de llengües possibles molt més gran, i és per tant menys preferible a priori que una teoria amb regles cícliques, amb regles no cícliques, o una teoria que dóna algun criteri universal que distingeixi quines regles són cícliques i quines no ho són.

Tot això no vol dir que no es puguin plantejar qüestions de restrictivitat; el que vol dir és que cal fer-ho a posteriori en tot cas. Hom pot argumentar, per exemple, que per donar compte de certes dades, el canvi d'una teoria cíclica a una teoria no cíclica ens obliga a recórrer a certs mecanismes que augmenten la classe de les gramàtiques. Aquest era el cas en la discussió de (10), on el Cicle Fonològic feia innecessàries regles globals.

Tornant a la incorporació de la Condició d'Alternança a la CCE, és clar que la solució proposada, restringint les regles cícliques a un tipus particular de regles, limita la classe de les gramàtiques en la forma desitjada. El material presentat a Kiparsky (1974) a favor

de la Condició d'Alternança pot ésser reanalitzada fàcilment en un marc cíclic, encara que una alternativa cíclica no era considerada en aquell treball i caldria tornar a analitzar tots els exemples. Les dades cobertes en el present treball, d'altra banda, recolzen la proposta. Les vint-i-dues regles presentades tenen les característiques següents (indico entre parèntesis el número de la regla i la secció on presento els arguments a favor o en contra de la seva ciclicitat; els números romans indiquen el capítol).

Sis regles són de neutralització i obligatòries, i es poden aplicar cíclicament o no cíclicament (Regla-IC (II,secció 4), Caiguda de N (III,46), Caiguda de R (III, 50), B a W (III, 56), 1ª i 2ª Inserció de ə (IV, 10, 11). Les altres vuit regles obligatòries i de neutralització han d'ésser cícliques (Desaccentuació(II, 24) II.8, Assimilació Major de Nasals (III, 36), III.7, Formació de Semivocal (II, 36) II.8, II.9, Reducció Vocàlica (II, 49) II.8, II.9, Simplificació de Grups Consonàntics (III, 28) III.7, Assimilació de Contínues (III, 10) III.5, Contracció (III, 23) III.5, Inserció de D (IV, 14) IV.3).D'aquestes regles només l'última és cíclica perquè segueix la part de la CCE coberta per la Condició d'Alternança i podria per tant ser coberta per aquesta darrera condició sola. Finalment, les regles

restants són opcionals o no neutralitzants. Cap no pot ésser cíclica perquè la CCE evitaria, incorrectament, l'aplicació (Assimilació d'Oclusives (III, 7) III.2, Assimilació d'Oclusives Labials (III, 8) III.2, Ajustament Nasal Menor (III, 39).III.7, G aŋ(III, 9) III.2, Assimilació de Laterals (III, 12) III.7, R Final (III, 17) IV.4, R Inicial (III, 18) IV.4).

II EL SISTEMA ACCENTUAL

L'observació més superficial que es pot fer sobre l'accent en català consisteix a dir que els mots s'accentuen a una de les tres últimes síl.labes, o bé són àtons. Vegem alguns dels exemples més simples, mots monomorfèmics amb marques de flexió zero ó sense.

(1)	u (ho)	ú (1)
	pəpá	pápə
	mərít	mérit
	putási	prótəzi
	difísil	défisit

Encara que els oxítons són més freqüents que els paroxítons, i els proparoxítons els menys freqüents, no existeix cap correlació clara entre el lloc on recau l'accent i qualsevol altra propietat general dels morfemes.[1] Es poden fer, naturalment, algunes observacions òbvies. Elements pertanyents a categories lèxiques majors (substantius, adjectius, vebs i adverbis) s'accentuen sempre; els mots monosil.làbics no poden ésser sinó oxítons o àtons. Els mots polimorfèmics mostren un sol accent a la superfície, i la seva posició ve determinada per les propietats inherents dels morfemes

constituents.

Els afixos es poden dividir en tres tipus, tònics, àtons i preaccentuats. Els afixos àtons no afecten l'accent del radical i, naturalment, es presenten sense accent a la superfície. Els prefixos tònics, com veurem, apareixen sense accent fonètic, i no afecten l'accent del radical, però el seu accent és necessari, ja que el seu efecte es manifesta en processos fonològics que discutirem més endavant. Els sufixos accentuats presenten accent a la superfície (si no segueix cap més sufix tònic, que en aquest cas seria el que rebria l'accent superficial) i fan que l'arrel i qualsevol afix anterior perdin el seu accent. Finalment, els sufixos preaccentuats apareixen sense accent sobre ells mateixos, però determinen la col.locació de l'accent del radical sobre la seva última síl.laba, és a dir, la síl.laba que precedeix el sufix. Heus aquí alguns exemples:

(2) Àtons

in-, -ə innúmər (arrel, núməɾ)
dəz-, -i dəzgásti (arrel, gást)

Tònic		Preaccentuat	
-ál	numərál	-ik	numérik
mál-, -á	malgəstá		

La major part dels sufixos d'inflexió són àtons. Així, la marca de femení ə, la marca de masculí u i la major part dels sufixos verbals no porten ni afecten cap accent. Unes quantes marques de flexió verbals, però, són tòniques; el mateix passa amb la majoria dels sufixos de derivació. Alguns d'entre aquests darrers pertanyen a la classe dels preaccentuats, com ik. Els prefixos no afecten mai l'accent del radical, i poden ésser tònics o àtons.

Fins aquí només hem presentat un esquema més aviat simple de l'estructura accentual del català. Així i tot, podem començar a discutir les característiques generals de l'assignació d'accent, o sia els mecanismes formals que donaran compte de l'accentuació en català. Discutiré aquí dos tipus bàsics de tractament. Es poden distingir per la presència o absència de trets prosòdics (en particular, l'accent) en les representacions subjacents. En el primer tipus l'accent s'assigna als mots únicament a través de regla fonològica que opera en termes de les propietats segmentals, morfològiques i sintàctiques de les cadenes. Aquest és el tipus de tractament desenrotllat a Chomsky i Halle (1968) i a nombrosos treballs posteriors que s'hi basen. En el segon

tipus de tractament, l'accent es prediu a través de regles fonològiques i també les propietats prosòdiques subjacents dels elements lèxics. Per donar una caracterització una mica més externa dels dos tipus d'anàlisi, la idea bàsica o hipòtesi guiadora en la primera és que, ja que l'accent es revela predictible en gran part, descobrint les regles d'assignació d'accent correctes se simplificaran les representacions subjacents fins al punt de poder eliminar informació prosòdica en el lèxic. La segona solució, d'altra banda, argumenta a favor de la incorporació d'informació prosòdica en el lèxic i una reducció de les regles fonològiques i dels trets diacrítics. No cal dir -però és important recordar-ho- que la qüestió de la simplicitat de la gramàtica, i a fortiori la qüestió de la simplicitat relativa de las diferents parts de la gramàtica, és d'ordre empíric. Dit d'altra manera, el que cal és determinar quina solució té suport empíric, i construir el formalisme de manera que l'altra solució quedi exclosa o bé sigui menys valorada per la mesura d'avaluació. Això no vol dir, és clar, que no es puguin plantejar qüestions de restrictivitat, que cal distingir de les qüestions de simplicitat.

En la pròxima secció presentaré una anàlisi del primer tipus, en la qual l'accent s'introdueix mitjançant dues regles. A la secció 3 discutiré alguns inconvenients d'aquesta anàlisi i a la secció 4 proposaré una altra alternativa.

2. Accentuació a través de regla

Un exemple de tractament "standard" és la detallada anàlisi de Wheeler (1974), capítol II i 129-131, 310-311. Té també el mèrit d'ésser part d'un treball que tracta altres fenòmens relatius a l'accent, de manera que la solució a la qual arriba té prou motivació, donat el marc teòric.

Comentaré primerament la Major Stress Rule i la Minor Stress Rule, i després tractaré el problema que presenten dos conjunts de formes verbals.

L'accentuació es du a terme amb dues regles, la Major Stress Rule i la Minor Stress Rule (en endavant, MSR i MinorSR, respectivament). Els elements lèxics són marcats o bé com a [+E], o bé com a [-E]. Els elements [+E] són marcats redundantment com a [-Major Stress Rule]. El tret diacrític[±E] és usat per tant per distingir dos patrons accen-

tuals no predictibles. Vegem primerament la MSR:

$$(3)\quad [+\text{syll}] \longrightarrow [+\text{stress}] \;/\; [X\_\_C_0([+\text{segm}])\langle(\begin{bmatrix}+\text{syll}\\+\text{hi}\end{bmatrix}+V)\rangle (+\begin{bmatrix}-\text{vocal}\\+\text{coron}\\-\text{distr}\end{bmatrix})\neq\neq]_{\langle N,\,A\rangle}$$

Per començar, la MSR no es pot aplicar mai en expansions que continguin alhora $[+\text{segm}]$ i $\begin{bmatrix}+\text{syll}\\+\text{hi}\end{bmatrix}+V$ quan $[+\text{segm}] = V$, ja que no existeixen seqüències subjacents VVV (si $[+\text{segm}] = C$, aleshores $C_0([+\text{segm}])$ és equivalent a C_0). Les altres expansions possibles, amb alguns exemples, són les següents:

(4) a. $\_\_C_0\begin{bmatrix}+\text{syll}\\+\text{hi}\end{bmatrix}+V+\begin{bmatrix}-\text{vocal}\\+\text{coron}\\-\text{distr}\end{bmatrix}\neq\neq]_{N,A}$ Kkərísi+ə+s

b. $\_\_C_0\begin{bmatrix}+\text{syll}\\+\text{hi}\end{bmatrix}+V\neq\neq]_{N,A}$ kərísi+ə

c. $\_\_C_0[+\text{segm}]+\begin{bmatrix}-\text{vocal}\\+\text{coron}\\-\text{distr}\end{bmatrix}\neq\neq]$ mərtíri+s
imít+ə+n
əntík+s
əskúp+s

d. $\_\_C_0[+\text{segm}]\neq\neq]$ mərtíri
imít+u
əntík
əskúp

e. $\_\_C_0+\begin{bmatrix}-\text{vocal}\\+\text{coron}\\-\text{distr}\end{bmatrix}\neq\neq]$ ja cobert per d.

f. $\_\_C_0\neq\neq]$ tɛ́
fá

El $\begin{bmatrix}-\text{vocal}\\+\text{coron}\\-\text{distr}\end{bmatrix}$ final, que cobreix de fet s i n, serveix per la marca de plural s i la marca de 3ª persona plural n. Els dos altres morfemes que consisteixen d'una sola consonant són m i w, 1ª i 2ª persona del plural, respectivament. Com que són exclosos de (4 a, b, c), se'ls aplica l'expansió (4d) i la forma verbal corresponent obté accentuació oxítona. Així s'obté el contrast súrt+i+n - surt+í+m.

$\begin{bmatrix}+\text{syll}\\+\text{hi}\end{bmatrix}$ cobreix un nombre considerable de mots acabats en i+ə (i alguns en u+ə) que tenen l'accent a la síl,laba precedent. Com que existeixen mots amb la mateixa terminació però accentuats a la penúltima vocal, aquests són analitzats com a /iy+a/ en la forma subjacent. Encara que no es mencionen, mots en ú+a (com kəkətúə) haurien d'acabar en /úw+a/ d'acord amb aquesta solució.

Els parèntesis angulars intenten reflectir el fet que els verbs, a diferència de substantius i adjectius, no s'accentuen mai abans de l'última síl.laba del radical:

(5) kərísi+ə — əkərisí+ə

bálu+ə — əbəlú+ə

tímit — in+timíd+ə

Pel que fa a la resta dels casos, la regla accentua l'última síl.laba si el mot acaba en C, i la penúltima si acaba en vocal (expansió (4d)) i l'única vocal en els monosíl.labs, encara que sigui final (4f).

Un nombre considerable d'elements lèxics, marcats amb [+E], no estan subjectes a la MSR i se'ls aplica en canvi la MinorSR que té la forma

(6) $[+syll] \longrightarrow [+stress] / X\_\_\_C_0\begin{bmatrix}+syll\\+E\end{bmatrix}[+segm]([+segm])(+0)\neq\neq]$

i es pot expandir en

(7) a. $\_\_\_C_0\begin{bmatrix}+syll\\+E\end{bmatrix}[+segm][+segm]+C\neq\neq]$ — ərmónium+s, ipótəzi+s

b. $\_\_\_C_0\begin{bmatrix}+syll\\+E\end{bmatrix}[+segm][+segm]\neq\neq]$ — ərmónium, ipótəzi, índəks

c. $\_\_\_C_0\begin{bmatrix}+syll\\+E\end{bmatrix}[+segm]+C\neq\neq]$ — ábit+s, áreə+s

d. $\_\_\_C_0\begin{bmatrix}+syll\\+E\end{bmatrix}[+segm]\neq\neq]$ — ábit, áreə

$C_0\begin{bmatrix}+syll\\+E\end{bmatrix}$ correspon a la síl.laba àtona addicional pròpia dels elements marcats amb [+E], i el [+segm] següent assegura que $\begin{bmatrix}+syll\\+E\end{bmatrix}$ no sigui final.

Abans de discutir els defectes de la MSR i la MinorSR vegem com són tractats alguns casos especials relacionats amb la morfologia verbal.

Alguns temps, especialment l'indicatiu imperfet i el subjuntiu imperfet tenen accentuació paroxítona no predita per la MSR (recordi's que els verbs són marcats redundantment [-E]):

(8) pint+á+bə+w

bib+í+ə+m

pint+é+si+m

Wheàler (1974) proposa dues solucions. Una consisteix a assignar el trat [+E] a través d'una regla a les formes verbals apropiades, de manera que passin a estar subjectes a la MinorSR,

(9) $V \longrightarrow [+E] / \begin{bmatrix} + \text{PRET} \\ - \text{INF} \end{bmatrix} X\_\_ + \begin{bmatrix} -\text{syll} \\ +\text{lab} \end{bmatrix}$

$\begin{bmatrix} + \text{PRET} \\ - \text{INF} \end{bmatrix}$ defineix els temps corresponents i $\begin{bmatrix} -\text{syll} \\ +\text{lab} \end{bmatrix}$ la classe que conté m i w, les marques de 1ª i 2ª persona del plural, respectivament. En la segona solució la MSR és modificada de manera que s i n finals (2ª pers. sg. i 3ª pl.) s'estenen a m i w en els temps apropiats:

(10)

$$V \longrightarrow [+\text{stress}] / t\, X \langle [-\text{PRET}] \rangle_c \_\_ C_0 ([+\text{segm}]) \langle \left(\begin{bmatrix} +\text{syll} \\ +\text{hi} \end{bmatrix} + V \right) \rangle$$

condició: si c aleshores d $\left(\begin{bmatrix} -\text{vocal} \\ \{-\text{obstr}\} \\ \{+\text{cont}\} \\ \langle +\text{coron} \rangle \end{bmatrix} \neq \neq \right)$

Els verbs irregulars caber i saber presenten formes en el subjuntiu present en les quals l'accent cau també una síl.laba més enrera que la que prodiu la MSR:

(11)

kápigə	sápigə
kápigəs	sápigəs
kápigə	sápigə
kəpigém	səpigém
kəpigéw	səpigéw
kápigən	sápigən

La MSR accentuaria correctament la 1ª i 2ª del plural, però accentuaria incorrectament la i en les altres formes. Per tal d'evitar això, Wheeler (1974) proposa una regla que assigna el tret [+E] a 1ª, 2ª i 3ª singular i 3ª plural del subjuntiu present de caber i saber.

Per als mots àtons proposa diverses regles que afecten les juntures. Les preposicions i les conjuncions, per exemple tenen límit de mot al lèxic (o, alternativament, se'ls n'assigna amb regla). En el cas de preposicions i conjuncions àtones (a, amb, de, en, per, i, que)una regla especial esborra el límit de mot, per tal que les regles d'accentuació no s'hi puguin aplicar. Els compostos són tractats

com a mots amb dos accents (tractarem dels compostos més endavant, seccions 6 i 8).

3. Discussió

En resum, l'accentuació funciona de la manera següent. Dues regles, MSR i MinorSR, assignen accent als elements lèxics. Una regla accentua la darrera vocal no final (és a dir, /___C_0[+segm]≠#), seguida opcionalment, en noms, per les següents seqüències de sufixos, caracteritzats a la descripció estructural de la regla per les seves propietats segmentals: i+a, u+a, marca de plural s, 2ª pers.sg. s, 3ª pers.pl. n. La MinorSR assigna accent en condicions similars encara que no idèntiques una síl.laba més enrera.

La MSR i la MinorSR són disjuntives. La disjuntivitat s'aconsegueix de la següent manera. Els elements lèxics són marcats amb [+E] o amb [-E] i una regla de redundància marca amb [-MSR], un tret de regla, els elements [+E]. Algunes formes verbals subjectes a la MinorSR són marcats amb [+E] per una regla especial.

Una de les principals característiques d'aquest sistema és que la disjuntivitat s'aconseguix a través de l'ús de trets diacrítics i trets de regla, en comptes de

restringir-la a l'ús de parèntesis. Noti's que el primer procediment no fa que la descripció estructural d'una de les regles sigui necessàriament un subconjunt propi de l'altra. En el nostre cas, per exemple, a) MSR i MinorSR comparteixen expansions idèntiques, i b) hi ha cadenes que no satisfan mai la descripció estructural de les regles. En el primer cas qualsevol de les especificacions del tret diacrític [E] serviria per obtenir l'accentuació correcta; en el segon cas se suposaria que alguna classe de cadenes no reben mai accent. Com és d'esperar la major part dels exemples que corresponen al segon cas són representacions fonològiques impossibles o bé no existents. Hom pot trobar, també, però, alguns exemples reals. Considerem els mots vèrtebra, òmicron, íntegra, Hèlsinki, Júpiter, dèficit. Caldria marcar-los com a [+E], ja que l'únic cas en el qual la MSR dóna accentuació esdrúixola és quan apareix la seqüència $\begin{bmatrix}+syll\\+hi\end{bmatrix}+V$ (com a kərísiə). Vegem doncs com accentuaria aquests mots la MinorSR (6). La part $\underline{+C}$ de la regla no hi intervé mai perquè cap consonant final en els exemples és un morfema tota ella.

En tres mots la descripció estructural no es satisfà i queden sense accent[2], mentre que els altres tres reben l'accent incorrectament.

	(=(7b))				(=(7d))		
(12)	___ C_o	$\begin{bmatrix}+syll\\+E\end{bmatrix}$	[+segm]	[+segm]	___ C_o	$\begin{bmatrix}+syll\\+E\end{bmatrix}$	[+segm]
bɛrtə		!b	r	ə	bɛrtəb	!r	ə
intə		!g	r	ə	intəg	!r	ə
ɛlsi		!ŋ	k	i	ɛlsi ŋ	!k	i
ɔmi	k	!r	u	n	*ɔmí kr	u	n
župi		!t	ə	r	*župí t	ə	r
dɛfi		!s	i	t	*dɛfí s	i	t

(on ! significa "descripció estructural no satisfeta")

És possible que canviant la forma de les regles es poguessin predir correctament vèrtebra, íntegra, Hèlsinki i casos similars, però per la resta seria necessària una regla nova, a més d'un altre tret diacrític (cf. la similitud segmental de 'dɛ́fisit', 'ɔksɔ́lísit', 'plɔbisít').

Un segon cas d'accentuació no predictible el constitueixen mots polisil.làbics acabats en vocal tònica. Tant la MSR com la MinorSR accentuarien una de les vocals no finals. Wheeler (1974), p. 310, proposa una r final subjacent per a aquests casos. Hi ha una regla general prou coneguda que esborra la r final, com il.lustren les alternances següents (v. també Capítol III, sec. 9):

(13)

kər̄é	kər̄əró
pó	purúk
dú	dúrə
flɔ́	flurétə
sənsé	sənsérə
klá	klərədát

Però per a alguns mots senso derivats no hi ha raons empíriques per suposar r final subjacent:

(14)

mərsé	bəmbú	puré
bustɛ́	munəstí	r̄undó
tərənná	šimpənzé	sufá
təbú	kumitɛ́	šəmpú
pəpú	bisturí	
pəpá	məmá	

A més, en casos on apareixen derivats, no apareix r:

(15)

kəfɛ̂	kəfətəría
pəruné	pəruneál
frənəzí	frənəzía
pərú	paruá

Naturalment, hi ha una expansió de la MSR que accentuaria la vocal final, és a dir, $\_\_\_C_0 \neq\neq$ (=(4f)),

però en mots polisil.làbics l'expansió $\_\_C_0[+segm]\#\#$ s'aplicaria abans. Caldria per tant un altre tret diacrític que determinés l'expansió desitjada per accentuar mots acabats en vocal i aguts.

Un altre conjunt de casos també amb accentuació oxítona és tractat de manera diferent. El futur i el condicional tenen accent a la desinència, però la MSR prediria accent sobre la vocal temàtica per al futur singular i 3ª plural i a la desinència per a 1ª i 2ª plural i tot el condicional. La MinorSR donaria resultats pitjors encara, ja que accentuaria la síl.laba anterior. En els exemples que segueixen la vocal subratllada és l'accentuada per la MSR.

(16)	kəntaró	kəntəríə
	kəntarás	kəntaríəs
	kəntará	kəntaríə
	kəntərém	kəntaríəm
	kəntəréw	kəntaríəw
	kəntarán	kəntaríən

La solució proposada segueix la línia de Harris (1969), 91-98 per al futur i el condicional castellans. Aquests temps són analitzats com a infinitiu (/rəntar/) i un verb auxiliar

inflexionat (é, ás, etc., ía, íes, etc.), el verb haver.

De fet no es presenta cap argument a favor de l'anàlisi composta de futur i condicional, excepte, naturalment, el fet que l'accentuació opera aleshores correctament. A més a més, la desinència del condicional difereix de la forma corresponent d'haver i una regla d'esborrament de v que no té motivació independent ha d'ésser postulada.[3]

(17) $(\#\#(\text{kant+a+r})_{aux}(\#\#e\#\#)_V\#\#)$ $((\#\#\text{kant+a+r})_{aux}(\#\#\text{avia}\#\#)$

accent.	é	í
esb.-v		∅
truncament		∅

És cert que existeixen similituds entre futur i condicional d'una banda, i infinitiu + haver de l'altra. Però això no vol dir necessàriament que aquestes similituds hagin d'ésser explicades per la gramàtica. L'explicació, com és ben sabut, és, almenys en part, històrica. És evident que en un determinat moment aquestes formes eren compostes, com ho prova el fet que s'hi poguessin intercalar pronoms febles. El problema és saber si formes que són similars per raons històriques s'analitzen actualment encara com a compostes.

Els verbs amb arrels al.lomòrfiques tenen usualment el mateix al.lomorf en l'infinitiu, el futur i el condicional (tal com hom esperaria diacrònicament), però no sempre és així(conservo la r de l'infinitiu):

(18)	Futur	Condicional	Infinitiu
	pudré	pudríə	pugér
	səbré	səbríə	səbér
	kəbré	kəbríə	kəpigér
	əwré	əwríə	əbér
	suldré	suldríə	sulér
	bəldré	bəldríə	bəlgér
	buldré	buldríə	bulgér
	tindré	tindríə	tənír
	bindré	bindríə	bənír
	əniré	əniríə	ənár

Si, tal com proposaré al Capítol IV, el futur i el condicional han estat reanalitzats com a una seqüència radical verbal - desinència (morfemes de temps i persona) de la mateixa manera que els altres temps verbals, els fets de (18) poden ésser fàcilment explicats. En una anàlisi sincrònica, si tenim radicals diferents, per exemple per als dos primers verbs de (18), com en el gerundi

pugént i sapigént respectivament, i 3ª pl. indicatiu present pódən i sábən, respectivament, trobem els mateixos radicals al.lomòrfics pug- i sapig- a l'infinitiu, i pódi sáb al futur i al condicional (en aquests temps la vocal radical canvia a causa del canvi accentual). Sincrònicament, si el futur i el condicional es formessin a partir de l'infinitiu, esperaríem que qualsevol canvi en el radical o en la desinència de l'infinitiu passés automàticament al futur i al condicional, cosa que no es produeix en els verbs de (18). Contràriament, si futur i condicional són temps independents, els fets esperats són els de (18), és a dir que tinguin els seus radicals al.lomòrfics propis, no necessàriament idèntics als de l'infinitiu. El mateix passa amb la desinència; al CapítolIII, secció 9 proposaré una marca d'infinitiu ə, en comptes de r, per a una classe determinada de verbs. Tal com és d'esperar, el futur i el condicional d'aquests verbs continua presentant la r que l'infinitiu ha perdut en algun estadi anterior.

Una altra característica del sistema que estem discutint és l'ús d'informació fonològica per caracteritzar el context morfològic en el qual s'aplica una regla. La MSR, per exemple, s'aplica prescindint de la presència

o absència de la marca de plural (s), la marca de 2ª sing.(s), i de 3ª pl. (n). Representar aquest context com $(+\begin{bmatrix}-\text{vocal}\\+\text{coron}\\-\text{dis tr}\end{bmatrix})$ al final de la descripció estructural equival a afirmar que la generalització és de naturalesa fonològica. Donat el fet que el nombre de morfemes que consisteixen d'una sola consonant és molt limitat, resulta difícil presentar arguments empírics tant a favor com en contra d'aquesta anàlisi. Imaginem, però, una situació en què això fos possible. Les formes verbals súrt+u i surt+í+m són accentuades per la MSR (expansió (4d)). Suposem ara que la forma subjacent dels morfemes u i m canviés i les formes noves fossin ut i n, respectivament. Normalment, quan es produeix un canvi en les representacions subjacents, les regles fonològiques s'apliquen a les noves formes igualment. Així, la regla que sonoritza fricatives finals davant una vocal com en els exemples

(19) triómf triómvənəmík
pás pázʎárk
péš péžikárn

s'aplica també a segments estranys que no formaven part de les formes subjacents de la llengua:

(20) el senyor Smi[θ] el senyor Smi[ɬ]arriba
J.S.Ba[x] J.S.Ba[ð]m'agrada

Hi ha raons per creure que el contrari tindria lloc en els nostres casos hipotètics, és a dir, que malgrat el canvi en forma segmental, els nous sufixos verbals tindrien el mateix comportament respecte a l'accentuació. Però les regles accentuals prediuen un canvi d'accent en les noves formes:

(21) súrt+u surt+í+m

(4d) $\_\_C_0[+segm]$ (4d) $\_\_C_0[+segm]$ $(C_0=\emptyset)$

surt+út súrt+i+n

(4d) $\_\_C_0[+segm]$ (4c) $\_\_C_0[+segm]+\begin{bmatrix}+vocal\\+coron\\-distr\end{bmatrix}$

Naturalment dir que hom esperaria o trobaria més natural que es conservés la forma accentual encara que s'haguessin produït canvis segmentals en les representacions subjacents , no és oferir cap argument consistent. Encara que casos reals més detallats d'aquest tipus serien necessaris, potser val la pena observar que hi ha una tendència considerable a conservar l'estructura accentual de les formes verbals en l'evolució diacrònica del català i que els canvis segmentals que s'han produït han afectat poc o gens aquesta estructura accentual. Una de les formes

citades abans, súrt-ut, es troba de fet, amb accentuació oxítona, en zones del català central i l'aparició de l'increment t no ha originat cap canvi accentual.[4]

4. Accent subjacent

En els paràgrafs següents presentaré un sistema que deriva d'un supòsit diferent de l'examinat fins ara; partiré de l'hipòtesi que, per al català almenys,

(23) l'accent, en comptes d'ésser un tret afegit durant la derivació, és, com d'altres trets segmentals, part de la representació subjacent dels morfemes.

Això no vol dir que no hi hagi generalitzacions que la gramàtica ha de recollir, ni que l'accent superficial es marqui directament al lèxic. Primerament, les condicions de bona formació de representacions subjacents el restringirien a una de les tres últimes síl.labes del mot i deixarien les altres sense accent. Aquestes condicions serien suficients pel que fa a nominals monomorfèmics; altres regularitats com la inexistència de categories lèxiques majors àtones, caràcter oxíton de radicals verbals, etc., es poden incorporar a la gramàtica de forma similar. En el cas de mots polimorfèmics es poden produir tres situacions. En el cas

que només hi hagi un morfema accentuat, l'accent recau sobre la seva síl.laba accentuada. Si hi ha més d'un morfema accentuat en el mot, l'accent recau sobre la síl.laba accentuada de l'ultim morfema accentuat. És necessària, doncs, una regla que elimini tots excepte l'últim segment accentuat:

(24) V ⟶ [-acc] /#####X___Y[+acc](0)####

El tercer cas inclou els mots que contenen un sufix preaccentuat. No és possible determinar l'efecte d'un sufix preaccentuat a partir de l'estructura accentual -o segmental- subjacent del sufix. Vegem els casos següents, en els quals les dues alternatives possibles (o sia [+acc] i [-acc]) que són les que donen resultats correctes en els altres casos (desgasten, malgastador) no funcionen per al sufix ic.

(25)	dès+gást+en	mál+gást+á+dór	átom+ic	átom+íc
Desaccentuació	- - -	a a a	- - -	a
	desgásten	malgastadór	*átomic	*atomíc

Si ic no té accent subjacent, es comportarà com en a malgasten i l'accent romandrà a la posició en la qual es trobava en el radical. Si entrem ic amb accent al lèxic, s'aplicarà la Desaccentuació. Obtindrem per tant

átomic o atomíc, però en cap cas la forma correcta atòmic (ətómik). Es podrien proposar diverses solucions a aquest problema, però de qualsevol manera el sufix ha de contenir la informació -alguna juntura, per exemple- que el distingeixi dels sufixos àtons i dels tònics. Una altra possibilitat interessant fóra adoptar una representació autosegmental en la qual el contorn accentual és autònom i ic podria tenir per tant accentuació paroxítona que faria recaure l'accent sobre la síl.laba anterior un cop el sufix s'unís al radical.[6] En qualsevol solució, però, és clar que hi ha d'haver una regla, anomenem-la Regla-IC, que assigni l'accent a la vocal que precedeix immediatament el sufix. Retornarem a aquesta qüestió més endavant.

Vegem ara com es resolen els problemes presentats per la MSR i la Minor SR i com el sistema que proposo dóna compte dels fets explicats per aquelles regles.

Per als mots avabats en i+a, u+a (secc. 2) com ara agonía vs. angúnia no hi ha cap necessitat de postular formes subjacents altrament poc motivades en /iy+a/, /um+a/ per tal de fer recaure l'accent sobre la penúltima síl.laba. En comptes d'això, el primer mot tindrà

l'accent sobre l'última síl.laba de l'arrel i el segon mot sobre la penúltima: /agoní+a/, /angúni+a/.

L'ús del tret diacrític [E] (secc.2) i els altres que també són necessaris (secc.3) podrà eliminar-se. Les diferències d'estructura accentual que són lèxicament idiosincràtiques seran, en el nostre sistema, diferències en la representació subjacent, i no diferències de pertinença a classes d'elements lèxics definides per trets diacrítics; noti's a més que trets com [E] només són necessaris per a l'accent. Les regles que assignen trets de regla i aquests mateixos trets tampoc no seran necessaris.

Considerem ara els casos més problemàtics de les formes verbals. Una forma verbal consisteix en un radical format per l'arrel, possiblement afixos derivacionals i la vocal temàtica. El radical va seguit de marques de temps, i, a les formes finites, de marques de persona. En el nostre sistema l'accent hauria de recaure sobre l'arrel quan no segueix cap sufix accentuat, i sobre l'últim sufix accentuat si n'hi ha algun. Tots els esquemes accentuals verbals es poden explicar d'aquesta manera, si considerem com a accentuats, a més de l'arrel i els sufixos derivacionals, la vocal temàtica,

el futur i el condicional, i com a àtons tots els altres sufixos de flexió. Les formes següents il.lustren l'accentuació del verb en el nostre sistema.

(26)

ARREL	VOCAL TEMÀTICA	MARCA DE TEMPS	MARCA DE PERSONA	FORMA SUPERFICIAL
búʎ	Ø	u	Ø	búʎu
búʎ	í	ə	s	buʎíəs
búʎ	í	si	m	buʎísim
búʎ	í	ré	Ø	buʎiré
búʎ	í	Ø	m	buʎím
búʎ	í	ríə	s	buʎiríəs

En el sistema de Wheeler (1974), com que els verbs es marcaven redundantment [-E], se'ls havia d'aplicar la NSR. La NSR assigna l'accent a la penúltima vocal només si el verb acaba en vocal ((4d)) o en n, s precedits de límit de morfema; s'exclouen per tant els casos (4a,b,c). Els esdrúixols com les formes irregulars a (27d,e) (també citats a (11)) no es poden accentuar amb la NSR. La solució que es proposava per tal de donar compte de (8) i (11) consistia a complicar la regla i la introducció de regles que assignaven trets de regla a algunes formes verbals. Vegem ara les formes subjacents accentuades i la forma fonètica

corresponent.

(27) VOCAL TEMATICA

a.	pín+á+bə+m	pintábəm
b.	bíb+í+ə+m	bibíəm
c.	pínt+é+si+m	pintésim
d.	kápig+Ø+ə	kápigə
e.	sápig+Ø+ə	sápigə
f.	sápig+é+m	səpigém

Quan no hi ha vocal temàtica l'accent cau sobre l'arrel, sinó sobre la vocal temàtica. Els casos (d), (e) i (f) són irregulars. Però noti's que la irregularitat consisteix en formes al.lomòrfiques en alguns temps. En el present sistema no hi ha cap necessitat de fer també "irregular" l'accentuació, ja que l'accent superficial es deriva automàticament de les formes subjacents. La irregularitat de Ḍaber i saber consisteix únicament a tenir les arrels al.lomòrfiques /káb/-/kápig/ i /sáb/-/sápig/, respectivament.

Val a dir també que l'altre sistema no podia incorporar la generalització que suposa el fet que l'accent "irregular" es presenta sempre que apareixen les formes al.lomòrfiques irregulars, ja que formes com kəpigém, kəpigéw, etc. tenen accent "normal". En la nostra anàlisi,

en canvi, totes les formes de (27) són irregulars, ja que totes tenen l'arrel irregular /kápig/, etc., però el fet que kəpigém, kəpigéw no tinguin accentuació paroxítona s'explica pel fet que tenen -com a altres verbs- una vocal temàtica accentuada. La regla de Desaccentuació (24) esborra l'accent "anòmal" de l'arrel i superficialment la irregularitat accentual no és patent.

Per al futur i condicional no cal postular cap estructura subjacent composta per obtenir l'accentuació correcta. Els sufixos de futur ré, rém i rá i el de condicional ría són sufixos accentuats. La desaccentuació eliminarà els accents de l'arrel i de la vocal temàtica i les formes de futur i condicional apareixeran accentuades, correctament, a la desinència.

5. Alguns processos segmentals

Abans de continuar la discussió del sistema d'accentuació proposat, caldrà justificar i formular alguns processos fonològics.

Ensordiment de B. La combinació $\begin{bmatrix}+\text{sil}\\+\text{acc}\end{bmatrix}\begin{bmatrix}-\text{sont}\\+\text{lab}\end{bmatrix}$ l es realitza fonèticament gairebé sempre com a

Vpl:[7]

(28)	kópləˑ	əmáplə	ublík	bídrə
	fépləˑ	pópləˑ	ublidá	əbliˑətíw
	mópləˑ		ubligá	
	dópləˑ		sɛ́mblə	
	əstáplə		fébrə	

Les excepcions són poques:

(29) r̄əpúblikə (o r̄əpúplikə)
públik (o púplik)
bíbliə
bíblik

A més, existeixen alternances b-p en casos com els de (28):

(30)	mópləˑ	mubilyári
	nópləˑ	nubilyári
	bukáplə	bukəbulári
	diáplə	diəbólik
	pusíplə	pusibilitát
	prubáplə	prubəbilitát

L'estructura dels mots en els quals

la labial és sempre sorda és XV́pl, ja que la ə final és o bé epentètica (cap mot no acaba superficialment en -Cl; vegi's la regla (11), cap.IV), o bé el morfema de femení. Pel que fa a les excepcions a (29) hi ha dues anàlisis possibles per als dos primers exemples: r̄əpúbl+ik+ə, públ+ik, o bé r̄əpúblik+ə, públik, ja que la relació amb pə́plə és discutible. En el cas de bíbliə no hi ha cap morfema independent bíbl i caldria analitzar-lo com a bíbli+ə i excloure'l del procés d'ensordiment. Adoptem de moment per tant la regla següent, que s'aplicaria als exemples de (28) i (30) i n'exclouria o no, segons l'anàlisi, alguns de (29):

(31) b ⟶ p / V́__l+

Els exemples següents semblen indicar que aquest procés s'estén també a g:

(32) r̄éklə

r̄éklə (masc.)

séklə

síklə

ər̄éklə

L'única alternança possible, però, és regla - regular, de relació sincrònica dubtosa. (31), estesa

convenientment, no s'aplicaria, correctament, a mots com èglema, ja que no hi ha límit de morfema després de l. Finalment, sígle s'ha d'analitzar sígl+e i constitueix un contraexemple a l'extensió de (31) e g. Una modificació del caràcter de (31) serà proposada al final de la secció 9.

Formació de Semivocal. Considerem les següents alternances:

(33)

i tórna (hi torna)	nó y tórna
sál i pá	pá y sál
u tórna	nó w tórna
fóz un sál	fé wn sál

En general una vocal alta àtona es converteix en semivocal[ε] després d'una altra vocal i a través de límit de mot (la juntura entre verb i pronom feble hauria d'ésser de fet més dèbil que el límit de mot i més forta que el límit de morfema). Però la regla també opera a través de límit de morfema. La marca de masculí és normalment Ø, però en un nombre reduït de casos apareix u:

(34)	mɔ́ru	mɔ́rə
	gánsu	gánsə
	bur̄áču	bur̄áčə
	mɔ́nžu	mɔ́nžə
	fɛ́r̄u	fɛ́r̄ik
	súru	suré
	bɛ́tu	bətá
	gánšu	gənšút

Quan u o el sufix ik segueixen una vocal, apareixen en la forma w, yk, respectivament:

(35)	déw	dəízmə	əlžəbráyk	álžəbrə
	impíw	impiətát	diər̄ɛ́yk	diər̄ɛ́ə
	əwrupɛ́w	əwrupɛ́ə		
	kunr̄ɛ́w	kunr̄cá		

La distribució en posició interna de morfema, en la qual tots dos es troben (r̄éynə, r̄əimɛ́t, etc.), serà tractada més endavant. La Formació de Semivocal pot ésser formulada de la manera següent, on $\#\#_0$ representa un nombre qualsevol (zero inclòs) de límits de mot.

(36) $\begin{bmatrix} +\text{sil} \\ +\text{alt} \\ -\text{acc} \end{bmatrix} \longrightarrow [-\text{sil}] \;/\; [+\text{sil}]\#\#_0\_\_$

6. Reducció Vocàlica

Les set vocals subjacents i la derivada ə del català central es poden especificar mitjançant trets distinctius de la forma següent:

(37)

	ɔ	o	u	a	ɛ	i	ə
pos[terior]	+	+	+	+	-	-	+
ATR[9]	-	+	+	-	-	+	+
CP[9]	-	-	-	+	-	-	-
alt	-	-	+	-	-	+	-
lab[ial]	+	+	+	-	-	-	-

En posició àtona el sistema de set vocals es "redueix" a un sistema de tres vocals, en general:

(38)		(39)	
	pɔ́rt		purtuári
	gós		gusás
	ʎúm		ʎuminós
	sák		səkɛ́t
	pɛ́l		pəlút
	sérp		sərpɔ́tə
	prím		əprimá

Es evident que la regla que donarà compte

d'aquestes alternances s'aplicarà a les vocals de (38) i en derivarà les de (39), però no al revés, ja que ə i u tenen orígens diferents. La regla hauria de tenir l'efecte següent:

(40)

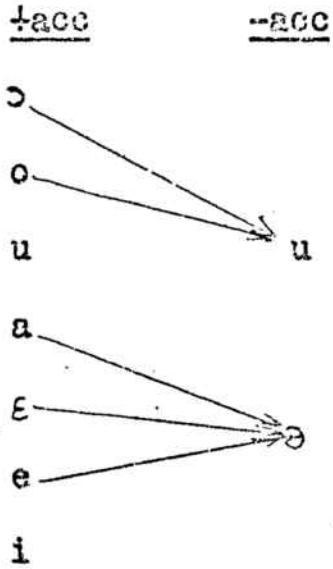

Encara que aquesta regla donaria compte de la gran majoria dels casos, hi ha exemples que no segueixen aquest procés. Dividiré aquestes "excepcions" al procés general de reducció vocàlica en tres grups:

1) Excepcions Contextuals

e i ɛ subjacents seguides de a o de ə derivable de a són fonèticament e (en comptes de ə) en posició àtona.

(41)

teátrə	əteárik	lineál
realitát	useanógrəf	kreará
meándrə	pəruneál	kunreá

En els últims quatre exemples existeix límit de morfema entre les dues vocals, i a alguns es pot determinar a través d'altres mots la vocal subjacent: paruné, kráə, kunrí.

2) Excepcions Lèxiques

La regla de Reducció Vocàlica no s'aplica a alguns elements lèxics, especialment en el català de Barcelona[10]; aquesta propietat no es correlaciona amb cap altra propietat fonològica o morfològica, és a dir, és lèxicament idiosincràtica.

(42) kláse kátedrə
bóston (Boston) ópərə
báter lógos

A part de les observacions de la nota 10) cal advertir dues coses respecte als exemples de (42) i similars. Primer de tot, cal observar que la vocal ə apareix en aquests exemples, i com que, tal com hem dit, no és un segment subjacent, la Reducció Vocàlica s'ha d'haver aplicat a unes vocals i no a d'altres dins un mateix mot. En segon lloc, encara que es bloquegi el pas de les vocals "tòniques" a a i a u, ɛ i ɔ no apareixen mai en posició àtona.

3) Excepcions Morfològiques

Alguns compostos, mots prefixats, i probablement també alguns grups preposicionals, presenten un sol accent i una vocal sense accent i sense reducció abans de l'accent:

(43)	sɛmi séntrə	mal gəstá
	r̄entə pláts	trɛntə trɛ́s
	kɔ́r ágrə	kab grɔ́s

Com que la Reducció Vocàlica ha estat considerat sempre un procés general, els exemples d'aquest tipus s'han tractat sempre amb la vocal no reduïda amb un accent secundari, amb la qual cosa s'explicava la no reducció. Hi ha raons per creure, però, d'acord amb Mascaró (1975) (resumit aquí a l'Apèndix I), que en molts casos no existeix accent secundari. Val la pena notar que en aquests casos, enfront de 1) i 2), ni la a̲ es redueix a ə̲, ni ɛ̲ i ɔ̲ es reduixen a e̲ i o̲, respectivament; les set vocals del sistema tònic es mantenen en el cas de les excepcions morfològiques.

La formulació de la regla de Reducció Vocàlica no presenta cap problema si hom ignora les excepcions

esmentades. Podria tenir, per exemple, la forma següent:

(44) $\begin{bmatrix} +sil \\ -blt \\ -acc \\ \langle +lab \rangle \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} +pos \\ +ATR \\ \langle +alt \rangle \end{bmatrix}$

Però sembla que les excepcions contextuals almenys s'haurien d'incloure en la regla, essent la seva caracterització purament fonològica. Un problema és que que el context més fàcilment definible -més "natural"- és el context on el qual la regla no s'aplica, o sia davant [+CP]. Cal recordar que les ɐɐ davant les quals apareix ɔ són a en el moment en què s'aplica la Reducció Vocàlica; el context d'aplicació de la regla és el seu complement, és a dir [-CP], [-sil], #_#. Però suposant que aquesta generalització fos correcta (davant una vocal no-CP, una consonant, o en posició final), ens trobaríem encara amb el problema de formular correctament el canvi estructural, ja que és necessària també una reducció "parcial" amb l'efecte ɛ ——→ e (krɛ+á ——→ kre+á). La formulació menys complicada sembla ser la següent:

(45) $\begin{bmatrix} +sil \\ -alt \\ -acc \\ \langle +lab \rangle_a \\ \langle +pos \rangle_b \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} +ATR \\ \langle +alt \rangle_a \\ \langle +pos \rangle_c \end{bmatrix} \quad / \_\_\_ \langle \begin{bmatrix} +sil \\ +CP \end{bmatrix} \rangle_d$ Condició: $((\neg b . \neg c) \longrightarrow d) (b \longrightarrow c)$

(45) és un esquema per a les regles següents (on $V^1 = \begin{bmatrix} +sil \\ -alt \\ -acc \end{bmatrix}$):

(46)

CONDICIÓ a b c d		REGLA	EFECTE	
V V V F	i)	$\begin{bmatrix} V^1 \\ +lab \\ +pos \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} +ATR \\ +alt \\ +pos \end{bmatrix}$	$\{o, ɔ\} \longrightarrow u$	
F V V F	ii)	$\begin{bmatrix} V^1 \\ -lab \\ +pos \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} +ATR \\ -alt \\ +pos \end{bmatrix}$	$a \longrightarrow ə$	
F F V F	iii)	$\begin{bmatrix} V^1 \\ -lab \\ -pos \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} +ATR \\ -alt \\ +pos \end{bmatrix}$	$\{e, ɛ\} \longrightarrow ə$	(disjuntiu amb iv))
V F F V	no existeixen segments [+lab, -pos] en català			
F F F V	iv)	$\begin{bmatrix} V^1 \\ -lab \\ -pos \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} +ATR \\ -alt \\ -pos \end{bmatrix} \; / \_\_ a$	$\{e, ɛ\} \longrightarrow e / \_\_ a$	

El fet que s'hagi d'afegir el tret posterior a la descripció estructural de la regla (ja que $a \longrightarrow ə / \_\_ a$, cf. sabárik) i que les condicions booleanes sobre les expansions siguin també necessàries és una conse-

qüència de suposar que el que denomino "Reducció Vocàlica" és un procés únic i ha de ser representat en la gramàtica per una sola regla. Com que fins ara no hi ha cap raó que s'hagi adduït per recolzar aquesta solució, és aconsellable considerar algunes alternatives. Suposem, per exemple, que el fet que e i ɛ es realitzin e davant de a ha d'éaser representat per una regla independent. Aquesta regla s'ha d'ordenar respecte a la regla que doni compte de la resta dels processos de reducció vocàlica. Si l'ordenem abans s'aplicarà a e, ɛ, i si l'ordenem després s'aplicarà a ə, ja que e, ɛ s'hauran convertit en ə per l'altra regla. Amb un exemple,

(47) a.	krɛtá	b.	krɛtá
ɛ,e ⟶ e	e	Red. Voc.	ə
Red.Voc.	*krətá	ə ⟶ e	e

Clarament, només funciona la segona ordenació, perquè en l'ordenació e,ɛ⟶ e - Red.Voc. el resultat de la primera regla satisfà la segona, i dóna, en l'exemple, *krətá. Però vegem què passa amb l'altra ordenació. La regla s'ha de formular ə⟶e /__a, i en el punt en el qual s'aplica, ə és ell reflex no solament de e i ɛ àtones,

sinó també de a àtona. Els casos de aa, que també satisfan la regla, mostren que el resultat és ɐa i no ea: sɐárik (cf. sáɐrɐ), bɐál (Baal); però, a més a més, el context d'aplicació, ___a, està subjecte també a la reducció i apareix com a ə en el moment d'aplicació de la segona regla. Però ə prové també de e i de ɛ, casos en els quals no volem que la regla s'apliqui:

(48)

	krɛɬá	krɛɬaɬsyó	paɐʎɬɛ́tɬa
Red.Voc.	ə	ə ə	ə ə ə
ə ⟶ e	e	e	e
	kreá	kreɐsyó	*peɐʎétə

La segona regla s'aplicaria incorrectament per donar *peəʎéte ja que en aquest estadi s'ha perdut la distinció e,ɛ-a en posició àtona.

Abans d'abandonar del tot la hipòtesi que les excepcions contextuals s'han de tractar amb una regla independent, intentem seguir-la una mica més enllà. Si volem evitar els resultats negatius de les dues ordenacions oposades, ɐ⟶e s'hauria d'aplicar a una representació que no sofreixi reducció de e a ə més tard i que alhora conservi la distinció e,ɛ-a. L'única manera d'aconseguir-ho

sense recórrer a un augment del poder de la gramàtica -permetent que les regles tinguin accés a més d'una representació-, és dividir la Reducció Vocàlica modificada de (47) i (48) en dues regles diferents (49a) i (49c), ordenant $\gamma \longrightarrow$ e entre aquestes dues regles.[11]

(49) a. $\begin{bmatrix} +sil \\ -alt \\ -CP \\ -acc \\ \langle +pos \rangle \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} +pos \\ \langle +alt \rangle \end{bmatrix}$

b. $\begin{bmatrix} +sil \\ +pos \\ -lab \\ -CP \end{bmatrix} \longrightarrow [-pos] \; / \; \_\_ \begin{bmatrix} +sil \\ +CP \end{bmatrix}$

c. $\begin{bmatrix} +sil \\ -alt \\ -acc \end{bmatrix} \longrightarrow [+ATR]$

Aquesta solució elimina l'ús de condicions booleanes sobre parèntesis, però estableix tres processos diferents (potser dos, v. nota 11)). La necessitat de formular la reducció en un sol procés depèn de l'existència d'una única generalització que cal reflectir en la gramàtica. Doncs bé, sembla més aviat que el que passa és el contrari, és a dir, que per tal de recollir una generalització calen dues regles separades

en comptes d'una de sola. Recordem que els mots que constituïen el que anomenàvem "excepcions lèxiques" no presentaven reducció total, sinó solament parcial en algunes vocals àtones. A més en un cas, la vocal a, sempre hi havia reducció total a ə:

(50)

	parcialment reduïdes	totalment reduïdes
a	——————————→	ə
ɛ	————→	e
e	————→	e
ɔ	————→	o
o	————→	o

(En el cas de e i de o la reducció és vàcua). Si s'adopta la regla (45), algunes de les seves expansions no es poden aplicar a elements lèxics d'aquest tipus i, a més, cal introduir una nova regla per tal d'aconseguir les reduccions parcials. En la formulació revisada de (49), en canvi, n'hi ha prou amb establir que aquests mots -o més ben dit algunes de les seves vocals- no estan subjectes a (49a), és a dir, no sofreixen la reducció de o, ɔ a u , i ɛ, e, a a ə.[12] Se'ls aplicarà, però, (49c) que fa les vocals àtones [+ATR], i aconseguix l'efecte desitjat, o sia e,ɛ→e; o,ɔ→o;

i a ⟶ ə ([-CP] introduït per convenció, v. nota 11).

Així, el fet de postular una regla "Major" de reducció, diferent dels altres processos de reducció, permet donar compte de la no aparició -llevat dels casos d'excepció morfplògica que tractaré més avall- de ɛ, ɔ i a àtones en forma fonètica superficial, mentre que e i o hi apareixen en alguns casos específics.

7. Més arguments a favor de l'accent subjacent

Una de les conseqüències de la teoria amb accent subjacent és que, abans que s'apliqui la regla de Desaccentuació, les representacions tindran un nombre considerable d'accents no realitzats fonèticament, situació que no es produïa en la teoria accentual presentada a la secció 2. És per tant possible de trobar material empíric decisiu en la comparació d'ambdues teories. A la secció 5 vaig justificar dues regles que tenien en comú la presència del tret [±acc] a la descripció estructural. Una teoria accentual que assigna l'accent només a les vocals que el duen a la forma fonètica superficial prediu que (31) s'aplicarà només a b després d'accent fonètic, i que (36) es deixarà d'aplicar només si, complint-se les altres condicions de la descripció estructural, la segona vocal és

àtona fonèticament. Si l'accent és subjacent, en canvi, és possible, en principi, que l'accent subjacent però no realitzat fonèticament tingui algun efecte sobre les regles (31) i (36). Serà possible que la b s'ensordeixi fins i tot després d'una vocal fonèticament àtona, i que i o u no es converteixin en semivocal després d'una altra vocal encara que siguin àtones. Però de més a més, les condicions en les quals això es pot produir es limiten als casos en els quals hi havia un accent subjacent posteriorment esborrat per la Desaccentuació.

Considerem, per tant, algunes d'aquestes situacions. Compareu els exemples següents amb (31) i (36):

(51)

obligaré	saüquer
ennobliré	reumatisme
moblable	reietó
sublimable	arruïnat
problemàtic	reincidir
diableria	raïmet
noblesa	arcaïtzava

En tots els casos l'accent apareix a la dreta de les vocals relacionades amb les regles de

Formació de Semivocal i Ensordiment de B. Però les formes fonètiques presenten p en alguns casos i b en els altres, en el primer conjunt d'exemples, i i i y alternen igualment en el segon conjunt. A més, (52) mostra que hi ha una clara correlació entre aquestes alternances i la presència de l'accent subjacent que prediu la teoria que proposo. Amb altres paraules, una b s'ensordeix si i només si la vocal prededent té accent subjacent, encara que aquest accent desaparegui després; i o u no passen a semivocal si, tot i que no tinguin accent superficial, tenen accent subjacent.
La presència de l'accent subjacent (que marco ̀) ve justificat per les formes relacionades de la segona columna:

(52)	o[b]ligàré	obliga, obligar
	ennò[p]liré	noble, ennoblir
	mò[p]lable	moble, moblar
	su[b]limable	sublim, *sublim...
	pro[b]lèmàtic	problema, *problem...
	dià[p]leria	diable
	nò[p]lesa	noble

sa[ù]quer	saüc
rè[w]màticme	reuma, reumàtic, *reum...
rè[y]èté	rei, reiet, *reí...
arro[ì]nat	ruïna
re[y]ncidir	*(re)incidà...
ra[ì]met	raïm
arcà[ì]tzava	arcaic, arcaïtza

Si Ensordiment de B i Formació de Semivocal s'apliquen abans que la Desaccentuació esborri els accents crucials, la descripció estructural de la primera serà satisfeta en els casos apropiats, i la descripció estructural de la segona no serà satisfeta en els casos apropiats:(uso formes ortogràfiques i indico l'accent amb ´)

(53)

	oblígáré	nóblésa	reincídír	raímét
Ensordiment de B	---	p	---	---
Form. Semivocal	---	---	y	---
Desacc.	i a	o	i	i
	o[b]ligaréndp]lésa		ro[y]ncidír	ra[i]mét

L'accent subjacent permet doncs predir correctament alguns fenòmens que l'altra teoria no és capaç de solucionar. Val a dir, però, que dins aquella teoria fóra possible proposar una regla d'accentuació cíclica i una regla de desaccentuació similar a (24) que eliminés els accents superflus. Encara que aquesta solució funcionaria, almenys pel que fa a les dades presents, cal observar que l'aplicació cíclica no és necessària: només un aspecte del cicle, l'aplicació múltiple, fóra necessària,; l'accent subjacent restringeix el seu domini justament a aquest aspecte només.

8. El cicle

Considerem ara el cas de les excepcions morfològiques mencionades a la secció 6, de les quals no hem donat compte encara amb les regles proposades. Tal com quedava dit, la majoria dels compostos presenten un sol accent però, al mateix temps, una vocal no reduïda (ni tan sols reduïda parcialment, com en el cas de les excepcions contextuals i lèxiques). Com que l'accent és present en la forma subjacent, aquesta vocal podria ésser-hi accentuada, la qual

cosa impediria l'aplicació de la Reducció Vocàlica (49); la Desaccentuació que ja hem justificat abans ((24)) donaria el resultat final amb un sol accent. La Desaccentuació, per tant, sembla ésser un procés general que dóna compte del caràcter monoaccentual dels mots, simples o compostos. Però se'ns presenta immediatament el problema següent. Les vocals desaccentuades per (24) no es redueixen als compostos, com acabem de dir, però sí que ho fan als mots simples (v. (38) i (9), per exemple). Sembla, doncs, que són necessàries ordenacions oposades de les regles de Desaccentuació i de Reducció Vocàlica per a cada cas. Vegem un exemple amb els mots 'noblesa' i 'poca-vergonya'.

(54)	1ª ordenació	nɔ́blɨ́zɨa			pɔ́kɨa#bargónɨa				
	Desacc.	ɔ			ɔ				
	Red. Voc.	u	ə		ˣu	ə	ə		ə
	2ª ordenació								
	Red. Voc.		ə			ə	ə		ə
	Desacc.	ˣɔ			ɔ				

La paradoxa d'ordenació de (54) pot ésser

resolta mitjançant l'aplicació cíclica de les regles en qüestió, però al contrari del cas discutit a la fi de la secció anterior, en aquest cas l'aplicació cíclica, o bé un mecanisme de potència i efectes semblants, és necessària per obtenir els resultats desitjats.

		(≠≠nɔ́bl+ɛ́z+a≠≠)	(≠≠(≠≠pɔ́k+a)(≠≠bargóɲ+a≠≠)≠≠)
(55) 1er cicle	Desacc.	ɔ	— —
	Red.Voc.	u	ə ə ə
2on cicle	Desacc.		
	Red.Voc.		ɔ

Per bloquejar la Reducció Vocàlica en el segon cicle hem de suposar que es tracta d'una regla de nivell de mot, és a dir, que s'aplica en el domini (Q___Q') a tota la cadena (Q, Q' no contenen ≠≠). Així, l'aparent excepció al procés de reducció de les vocals pot ser derivat d'un principi general d'aplicació de regles. La Desaccentuació es pot aplicar a qualsevol element lèxic, però en els mots simples el cicle prediu que les vocals desaccentuades es reduiran, i en els compostos en canvi prediu que la reducció no es produirà ja que quedarà restringida a cicles previs en

els quals l'accent encara era present.

Considerem encara un altre cas. Tal com hem vist a la secció anterior, l'accent subjacent impedeix que i i u es converteixin en semivocal, encara que aquest accent s'elimini més tard en la derivació. Però la Formació de Semivocal s'aplicava també a través de límit de mot, i caldria esperar que es bloquegés la regla també en aquesta situació, però en canvi en resulta una semivocal en la forma fonètica. En aquest cas concret, aplicació de Formació de Semivocal a través de #, la teoria de l'accent subjacent sembla fallar. Considerem les derivacions de a obrir i nò instar.[13]

(56)	a#ɔ́brír	nó#ínstár
(36) Form. Sem.	----	----
(24) Desacc.	ɔ	i
(49) Red. Voc.	ə u	----
	*əubrír	*noinstár

Si volem que s'apliqui Formació de Semivocal per obtenir els resultats correctes əwbrí(r) i noynstá(r), (36) s'hauria d'aplicar després de la Desaccen-

tuació, però això donaria resultats incorrectes en els casos anteriors de (52)(*senké, etc.). En aquest cas també poden aprofitar el fet que la vocal desaccentuada es troba dins els parèntesis interiors ((ɔ́brír), (ínstár)) i la vocal precedent en els exteriors. L'aplicació cíclica, sense afectar les dades presentades a la secció 7, prediu correctament les de (56):

(57)

	(a(ɔ́brír))	(nó(ínstár))
Form. Sem.	---	---
Desacc.	ɔ	i
Red. Voc.	u	---
Form. Sem.	w	y
Desacc.	---	---
Red. Voc.	ə	---
	əwbrír	nóynstár

9. La Ciclicitat Estricta

En les dues seccions anteriors he presentat alguns processos que fan necessari el que podríem anomenar aplicació múltiple de les regles. Per a l'accentuació

no era necessari tot el poder del cicle i per tant el caràcter cíclic de l'accentuació no estava justificat. En canvi, la presència d'accents no presents en la forma fonètica superficial es predeia correctament amb un sistema en el qual l'accent no s'assigna a través de regla, sinó mitjançant l'existència del tret [±acc] en la forma subjacent i unes quantes regles d'accent. És interessant observar que els arguments a favor de l'aplicació cíclica apareixen en connexió amb els processos fonològics (Desaccentuació, Formació de Semivocal) i no pas en connexió amb les regularitats en les formes subjacents, tals com la distribució dels accents subjacents. En aquesta secció discutiré alguns casos que afecten la noció "cicle fonològic" tal com era definit al primer capítol.

Un primer problema sorgeix per sobreaplicació de regles cícliques. A la secció 8 havíem vist que la Desaccentuació i la Formació de Semivocal, així com la Reducció Vocàlica, s'apliquen cíclicament, i a la secció 7 demostrava que la Formació de Semivocal precedeix la Desaccentuació, cosa que impedia que les vocals accentuades subjacentment es convertissin en semivocals. Però en

una aplicació cíclica la Formació de Semivocal podria aplicar-se, en un cicle posterior, després que la vocal hagués estat desaccentuada. Considerem, per exemple, 'ruïnosíssim', amb accents subjacents justificats per els mots amb morfemes comuns 'ruïnós', 'ruïna'.

(58) (((r̄uín) óz) ísim)

Form. Sem. —

Desacc. i

Form. Sem. ˣy

Desacc. o

I després de la Reducció Vocàlica obtindrem ˣr̄uynuzísim en comptes de r̄uinuzísim.

En altres casos l'ordenació Formació de Semivocal - Reducció Vocàlica impedeix -correctament- que la primera regla s'apliqui. A káus, atíup i diuntría la u no esdevé w perquè és o en la representació subjacent i la Formació de Semivocal s'aplica abans que es redueixi a u. La u no té accent subjacent ja que en els dos primers casos almenys aquest accent apareixeria a la superfície,

perquè és l'últim a la dreta. La vocal ha d'ésser ɔ, perquè quan l'accent es desplaça per l'efecte d'un sufix preaccentuat, apareix ɔ: keɔ́tik, ətiɔ́pik, diɔ́ptrik.[14] Altre cop, encara que l'ordenació impedeix correctament l'aplicació de la Formació de Semivocal, la reaplicació d'aquesta regla en un cicle posterior donaria un resultat incorrecte:

(59) ((súpar̄) (káɔs))

Form. Sem.	—	—
Red. Voc.		u
Form. Sem.		x w
Red. Voc.	—	

I, en comptes de supar̄káus, derivaríem *supar̄káws.

Però la reaplicació de regles a (58) i a (59) seria "impròpia" d'acord amb la definició de "cicle fonològic" desenvolupada al capítol I, ja que en tots dos casos la Formació de Semivocal retornaria a cicles anteriors sense fer ús d'informació "pròpia" al seu cicle. A las pp. 29-30, (I(3)), distingíem tres casos en els quals una regla s'aplica pròpiament en qualsevol cicle donat j.

Continuaré referint-me a (60) (=(I(3)) amb el terme Condició de Ciclicitat Estricta (CCE):

(60) a. R fa ús específic d'informació que es troba únicament en el cicle j. És a dir, es refereix específicament a algun A a $({}_{j}XAY({}_{j-1}...)Z)$ o $({}_{j}Z({}_{j-1}...)XAY)$.

b. R fa ús específic d'informació continguda en constituents diferents del cicle anterior als quals hom no es pot referir simultàniament fins al cicle j. R fa referència per tant a certs A, B a $({}_{j}X({}_{j-1}...A...)\ Y\ ({}_{j-1}...B...)Z)$.

c. R fa ús específic d'informació assignada en cicle j per una regla ordenada abans de R.

Cap d'aquests casos no es pot aplicar ni en (58) ni en (59) i la Formació de Semivocal no és aplicable.

Examinem també la derivació de 'raonament', on tant el fet d'ésser [-alt] en forma subjacent com el fet de tenir accent subjacent impedeixen que o passi a semivocal. Per a la justificació de l'accent subjacent a la a, vegeu els derivats nominals paral.lels al Capítol IV (secció 2, (4)). Recordem també que (60a) impedeix que les regles cícliques s'apliquin en el cicle 0 (zero).[15]

(61)

1er	(((r̄aón) á) mén)	
Form. Sem.	——	
Desacc.	o	
Red. Voc.	əu	
2on		
Form. Sem.	bloquejada per la CCE	
Desacc.	a	
Red. Voc.	ə	

La Formació de Semivocal és bloquejada perquè en el moment en què es pot aplicar, s'aplicaria a la cadena au que no conté cap informació pròpia al segon cicle.

El cas general és que la Formació de Semivocal s'apliqui a través de límits cíclics. Així, enfront d'aquests casos trobem exemples com els de (33) i (35), per exemple (hóí(y(tórnə)))) i ((əlžəbrá)yk). Trobem per tant contrast entre seqüències VV i V-semivocal, com en les derivacions següents. L'accent subjacent es justifica amb aúk, íbrit, pruduí, pruduín, íksit, ukàidá. Arguments a favor d'accent subjacent a la vocal temàtica de les formes verbals al Capítol IV, seccions 2 i 3.

(62)

1er	((ɛaúk)ó)((íbrid)át))		(((pruduí)rá)(((ɔksid)á)ayó))	
Form. Sem.	—	—	—	—
Desacc.	u	i	i	ɔ
Red. Voc.	ə	—	—	u
2on				
Form. Sem.		y	—	
Desacc.		—		a
Red. Voc.		—		ə
3er	seukéybridát			
Form. Sem.			w	
Desacc.			—	
Red. Voc.			—	
			pruduirávksidəsyó	

Les formes fonètiques que resulten a les derivacions de (62) tenen totes dues seqüències de no-consonants, una del tipus vocal-vocal alta, l'altra del tipus vocal-semivocal alta. (60) impedeix l'aplicació de la Formació de Semivocal en el primer cicle, però no en el darrer, en virtut del qual és fa ús d'informació crucial.

Encara no he presentat cap cas que pertanyi positivament a (60c), és a dir que compleixi (60c). La part c) de la condició permet que una regla cíclica

s'apliqui si una regla fonològica introdueix informació crucial durant el mateix cicle. Abans hem vist (v. (25) i discussió corresponent) que l'accent dels mots amb sufixos preaccentuats s'havia de predir amb una regla, ja que l'accent subjacent i la Desaccentuació eren insuficients. Aquests sufixos tenen a més una propietat no observada fins ara:[16] sempre que apareix un sufix preaccentuat la vocal precedent és a, i, u, ɛ, ɔ, però mai e, o.

(63)

púdik	əspléndit	dəkámətrə
ərábik	bálit	təlémətrə
mítik	təléfun	təřmómətrə
kántik	mikrófun	dəsímətrə
tóksik	məgáfun	

A més, morfemes amb é i ó tòniques les canvien en ɛ́, ɔ́, respectivament, davant d'aquests sufixos:

(64)

séntrə	sɛ́ntrik
glukózə	glukómətrə
numéru	numérik

pédrə	pétri
tórū	tórit
dibizó(r)	dibizóri
ədultéru	ədultéri
ión	iónik
umér (Homer)	umérik

Es per tant necessària una regla amb l'efecte següent:

(65) $\begin{bmatrix} +\text{sil} \\ +\text{alt} \\ +\text{acc} \end{bmatrix} \longrightarrow [-\text{ATR}]$ en determinades condicions

Per determinar les condicions en les quals aquest procés té lloc, podem referir-nos a la classe dels sufixos preaccentuats d'una forma particular, esmentant-los tots un a un. Fóra millor, però, referir-nos-hi d'una manera general, és a dir, a través d'alguna propietat comuna .
La propietat comuna més òbvia d'aquesta classe de sufixos és, evidentment, que atrauen l'accent a la síl.laba precedent. Però incloure aquesta propietat directament a la regla

significaria augmentar considerablement el poder de les regles fonològiques i disminuir conseqüentment el seu contingut empíric. Abandonar la referència a la propietat d'atraure l'accent, d'altra banda, significaria perdre una generalització, ja que dues regles diferents farien referència a un mateix conjunt de morfemes (la regla IC, esmentada a la p.38 i (65)).

L'única manera de fer referència a la propietat d'atracció accentual és derivar-la d'alguna propietat general de la gramàtica universal, d'un principi general de la teoria lingüística. Dit d'una altra manera, podem preguntar-nos si (65) s'aplica automàticament a la classe dels mots amb sufix preaccentuat sense que calgui imposar cap altra condició particular a la mateixa regla. Considerem els quatre casos possibles: un mot sense cap sufix, amb un sufix àton, amb un sufix accentuat i amb un sufix preaccentuat (la ə de centre és epentètica, v. la regla (11), Capítol IV):

(66) séntrə séntr+i səntr+ál séntr+ik

sentrál no presenta cap problema perquè la vocal radical sofrirà desaccentuació i reducció a ə de totes maneres. La regla (65), sense imposar-hi cap condició específica, derivaria correctament séntrik, però donaria resultats incorrectes derivant, en els altres dos casos, *séntrə i *séntri. Però el que distingeix precisament séntrik d'una banda, de séntrə i séntri de l'altra, és exactament la propietat expressada a (60c). La teoria de l'accent subjacent fa tota la informació crucial per a la regla (65), o sia [+sil, -alt, +acc], informació subjacent. En cap cicle no s'introduirà informació nova crucial a séntrə i a séntri. Però en el cas de séntrik, en canvi, hi ha una regla que accentua la vocal precedent sempre que apareix un sufix preaccentuat. En el cicle en el qual això occrre, s'haurà introduït informació crucial i la regla podrà aplicar-se. A més noti's que la regla s'aplica sense tenir en compte si la informació era o no present en altres cicles, és a dir, en aquest cas, si la vocal era ja accentuada (cf. símbul - simbólik amb séntrə - séntrik). Així doncs, el sol fet que la informació crucial fos assignada per la regla, sense tenir en compte si ja ella era present, ha permàs l'aplicació

de (65).

Comparem també (65) amb les regles de Reducció Vocàlica, una de les quals tenia la forma següent:

(67) (=(49c)) $\begin{bmatrix} +sil \\ -alt \\ -acc \end{bmatrix} \longrightarrow [+ATR]$

(67) i (65) poden ésser foses en una sola regla:

(68) $\begin{bmatrix} +sil \\ -alt \\ \alpha acc \end{bmatrix} \longrightarrow [-\alpha ATR]$

En el cas de santrál, en els exemples anteriors, la Reducció Vocàlica no pot ser bloquejada per la CCE, ja que en el cicle corresponent la Desaccentuació s'hi aplicarà i introduirà d'aquesta manera informació pròpia mencionada específicament per la regla: séntr+ál ⟶ sentr+él ⟶ sentr+ál. Per tant les vocals desaccentuades es reduiran i les vocals reaccentuades (com la e de séntrik) canviaran el grau d'obertura. D'altra banda, la CCE prediu que les vocals accentuades en la forma subjacent que no són reaccen-

tuades no variaran, tal com s'esdevé efectivament. Finalment, les vocals que no duen mai accent, ni en la forma subjacent, ni durant la derivació, haurien de tenir en la representació subjacent la mateixa forma que en la superfície, llevat de a, que no és un segment subjacent.[17] Aquesta és l'única consoqüència de la CCE que no hem justificat encara. Cal observar que això implica l'existència d'alguna condició sobre l'estructura dels morfemes que rebutgi vocals àtones altres que a, i, u. Si això és cert, és a dir, si existeixen regles diferents d'estructura de morfemes i fonològiques per a la "reducció vocàlica", cal esperar, com a possibilitat, que evolucionin separadament. Es un fet ben cabut que les excepcions lèxiques a la reducció vocàlica esmentades a la secció 6 són un fenomen recent. Així mots amb e, o àtones com bóston, kátedra, ópera hauran de tenir formes subjacents /bóston/, /kátedra/, /ópera/. Això vol dir que les regles de Reducció Vocàlica es poden aplicar ara obligatòriament i els elements lèxics no hauran d'ésser marcats com excepcions a algunes regles, contràriament al que proposava a la secció 6. En compres d'això, mots com aquests violaran una condició altrament molt general que prohibeix formes subjacents amb e, o àtones. La CCE impedirà que la regla

obligatòria de Reducció Vocàlica que redueix ee i oo s'apliqui a aquests mots, ja que la regla és obligatòria i de neutralització i no fa ús de cap informació introduïda durant el cicle. Recordem ara que la Desaccentuació (24) assignava [-accent] a qualsevol vocal en el context $\neq\neq X \_\_ Y[+acc]Q\neq\neq$. En aquesta formulació més general la vocal que es desaccentua no cal que sigui tònica necessàriament. Com que la Reducció Vocàlica menciona específicament [-acc] si aquesta especificació de tret s'introdueix en qualsevol cicle, la Reducció Vocàlica ja no serà bloquejada per la CCE. Com en els casos de vocal accentuada que tornava a rebre accent i a la qual s'aplicava per tant la regla que donava ɛ, ɔ, en aquest cas la CCE prediu que qualsevol vocal desaccentuada, fos o no fos accentuada en la forma subjacent, es reduirà. I en aquest cas també, les prediccions són correctes:[18]

(69)	(bóston)	(bóston+yá)	(kátedr+a)	(kátedr+átik)
ReglaIC	---	---	---	---
Desacc.	---	o o	---	a e
Red. Voc.	bloq.CCE	u u	bloq.CCE ə	ə ə
	bóston	bustunyá	kátedrə	kətədrátik

	(ɔ́pərβa)	(ɔ́pərtístik)
ReglaIC	—	í
Desacc.	—	ɔ ə
Red. Voc.	bloq.CCE ə ɔ́pərə	u ə upərístik

Caldria revisar també la regla (31), Ensordiment de B d'acord amb la CCE. El procés és de neutralització ja que tant b com p són segments subjacents, i obligatori; per tant la CCE hauria de bloquejar-lo en el primer cicle i en els següents, ja que la seqüència Vpl es troba sempre dins el cicle 0.[19] La conseqüència és que aquest procés no és una regla fonològica. La reformulació de (31) com una condició d'estructura de morfemes no presenta cap problema, ja que l'ensordiment de b té lloc sempre a l'interior dels morfemes.

III ALTERNANCIES CONSONÀNTIQUES

En aquest capítol examinaré en detall alguns fenòmens consonàntics del català central. La naturalesa cíclica d'alguns processos segmentals defensada per a les alternances vocàliques al capítol anterior serà estesa aquí a altres regles segmentals, que seran utilitzades per posar a prova la hipòtesi sobre el cicle fonològic presentada al Capítol I. L'anàlisi del sistema accentual que he presentat serà també reforçada amb arguments nous; a més del que presento a la secció 10, compta també el fet que unes quantes de les regles discutides són sensibles a l'accent, (446), (50), (56)), totes corresponen, com les del Capítol II, a processos que cal aplicar després de l'accentuació; són per tant consistents amb una teoria que manté que l'accent és present a la forma subjacent.

1. Assimilació de Nasals

L'assimilació regressiva és un tret característic del sistema consonàntic català; les assimi-

lacions poden ésser de sonoritat, de punt d'articulació, nasalitat, etc. i podem ésser també totals.

Hi ha assimilació regressiva en la seqüència formada per una nasal i una consonant. Els exemples següents il.lustren les diferents possibilitats.[1]

(1) Punt d'articulació

(Vocal)	so[m]amics	só[n]amics	
LABIAL	so[m]pocs	só[m]pocs	ti[ŋ]pa
LABIODENTAL	so[m]feliços	só[m]feliços	a[ɱ]feliç
DENTAL	so[m]dos	só[n̪]dos	etc.
ALVEOLAR	so[m]sincers	só[n]sincers	
POSTALVEOLAR	so[m]rics	só[n̠]rics	
PREPALATAL	so[m]germans	só[ɲ]germans	
PALATAL	so[m]lliures	só[ɲ]lliures	
VELAR	so[m]grans	só[ŋ]grans	

A (1) es pot veure que l'assimilació de punt d'articulació no és completa en molts casos. Primer de tot les nasals altes n̠ i ɲ no s'assimilen mai a la consonant següent. En segon lloc, m̀ s'assimila només a una

labiodental següent: so[ɱ]feliços, però so[m]grans. Finalment, encara que les consonants palatals causen assimilació, la n̠ no esdevé homorgànica amb aquestes consonants, sinó únicament prepalatal: só[n,]lliures en comptes de *só[ɲ]lliures. A (1) les dues consonants es troben separades per un límit de mot, però l'assimilació es producix també dins el mot:

(2) si[ɱf]onia i[ɱ+f]init
diume[n,ž]e i[n,+ž]ust
a[ŋg]lès e[ŋ+k]lític

Els diferents punts d'articulació venen definits pels trets següents:

(3)

	pbm	ŋ̠ ŋ	l̠ tḍn̠	t'd'n lsz	ṭḍṇ rr̄	tdǰ šžč	ɲλ	kg
pos[terior]	—	—	–	–	+	–	–	+
lab[ial]	+	+	–	–	–	–	–	–
alt	–	–	–	–	+	–	+	+
ant[erior]	+	+	+	+	+	–	–	–
cor[onal]	–	–	+	+	+	+	–	–
distr[ibuït]	+	+	+	–	–	+	+	+

Les especificacions de [pos], [lab], [ant], [cor] queden prou clares a partir de les característiques articulatòries de les consonants (v. Badia (1951), 85-86). Per a [distr] cf. els palatogrames a Barnils (1933), 31-36, i les medicions que se'n fa a Mascaró (1972), 63-65. Arguments a favor del caràcter [+alt] d'almenys la r forta, més avall, secció 3.

Podem proposar provisionalment les següents regles que modificaré més endavant i que fan ús de la notació amb variables típica dels processos assimilatoris; tal com indica la descripció estructural, la regla s'aplica a través d'un nombre qualsevol de límits de mot.

(4)
$$\begin{bmatrix} +\text{nas} \\ +\text{cor} \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} \alpha\,\text{pos} \\ \beta\,\text{lab} \\ \gamma\,\text{ant} \\ \delta\,\text{cor} \\ \varepsilon\,\text{distr} \end{bmatrix} \;/\; \_\_\; \#\#_0 \begin{bmatrix} +\text{cons} \\ \alpha\,\text{pos} \\ \gamma\,\text{ant} \\ \delta\,\text{cor} \\ \beta\,\text{lab} \\ \varepsilon\,\text{distr} \end{bmatrix}$$

(5)
$$\begin{bmatrix} +\text{nas} \\ +\text{lab} \end{bmatrix} \longrightarrow [+\text{distr}] \;/\; \_\_\; \#\#_0 \begin{bmatrix} +\text{cons} \\ +\text{lab} \\ +\text{distr} \end{bmatrix}$$

L'omissió de [lab] a (4) dóna compte de l'assimilació parcial de n a les palatals, com a

só[n,]lliures. L'altre cas en el qual n es troba davant d'una consonant [+alt] és davant d'una velar; en aquest cas esdevé [+alt] per convencions d'enllaç (linking conventions) i no cal especificar el tret a la regla. Cf. Chomsky i Halle (1968), capítol 9, i més concretament per al nostre cas, Kean (1974), 120-121 i 28-29.

2. L'assimilació d'oclusives i la Condició de Ciclicitat Estricta

L'assimilació de les oclusives a una consonant següent és paral.lela a la de les nasals: t, d s'assimilen en punt d'articulació a una consonant següent, però només parcialment a una palatal, i p, b s'assimilen únicament a una labiodental. Però, a més, t, d esdevenen nasals o laterals si la consonant següent és nasal o lateral, respectivament, i p, b es converteixen en nasals davant m. k, g no s'assimilen, però g es nasalitza davant n en l'interior del morfema. Heus aquí alguns exemples:

(6)	se[t]	ca[p]	po[k]	i[ŋ]norància
	se[m]mans	ca[m]mà	po[k]pa	re[ŋ]ne
	se[p]focs	ca[p]foc	po[k]foc	ma[ŋ]nífic
	se[l]línies	ca[p]signe	po[k]sol	
	se[t,]xais	ca[p]xai	pok[k]xai	
	se[ʎ]llibres	ca[p]llibre	po[k]llibre	
	se[k]cases	ca[p]casa	po[k]cas	

Tots els processos il.lustrats a (6) són opcionals. Quan no hi ha assimilació de punt d'articulació, nasalitat, o lateralitat, la consonant conserva l'assimilació de sonoritat que és obligatòria: se[m]mans o se[d]mans, se[k]cases o se[t]cases, ca[m]mà o ca[b]mà, po[g]llibre, etc.[2]

Les regles corresponents són les següents ((7) i (8) són opcionals (facultatives)).

(7)

$$\begin{bmatrix} -\text{sont} \\ -\text{cont} \\ +\text{cor} \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} \alpha\,\text{pos} \\ \beta\,\text{lab} \\ \gamma\,\text{ant} \\ \delta\,\text{cor} \\ \varepsilon\,\text{distr} \\ \zeta\,\text{nas} \\ \eta\,\text{lat} \end{bmatrix} / \_\_ \#\#_0 \begin{bmatrix} +\text{cons} \\ \alpha\,\text{pos} \\ \beta\,\text{lab} \\ \gamma\,\text{ant} \\ \delta\,\text{cor} \\ \varepsilon\,\text{distr} \\ \zeta\,\text{nas} \\ \eta\,\text{lat} \end{bmatrix}$$

(8) $\begin{bmatrix} -\text{sont} \\ -\text{cont} \\ +\text{lab} \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} \alpha\text{distr} \\ \beta\text{nas} \end{bmatrix} / \_\_ /\neq_0 \begin{bmatrix} +\text{cons} \\ \alpha\text{distr} \\ \beta\text{nas} \end{bmatrix}$

(9) $\begin{bmatrix} -\text{sont} \\ -\text{cont} \\ +\text{pos} \end{bmatrix} \longrightarrow [+\text{nas}] \; / \; \_\_\_ \begin{bmatrix} +\text{nas} \\ +\text{cor} \end{bmatrix}$

Pel que fa a la regla (9), podríem suposar que ja que s'aplica a l'interior dels morfemes i converteix XŋmY en XŋnY, podria ser eliminada i els morfemes als qual s'aplicava podrien ésser representats en la forma subjacent per /XŋnY/. Primer de tot sembla que no existeixen casos de ŋ+n, però tampoc no hi ha cap cas de g+n, que jo sàpiga. Però aleshores g seria l'única oclusiva que no apareixeria davant H. Cf. hi[bn]osi, è[dn]ic. De fet no hi ha mots de la forma XŋnY, i els mots extrangers amb gn ortogràfica es pronuncien ŋn: Ma[gn]er. Però aquests fets sols no justifiquen la regla. Encara podríem proposar una condició d'estructura de morfemes que rebutgés gn però que acceptés ŋn. Això és el que es derivaria de fet de la CCE que prohibiria l'aplicació de (9) en el cicle 0, és a dir, dins el morfema. Però no hi ha cap altre argument que

justifiqui ŋ com a segment subjacent. En efecte, considerem els contextos en què apareix ŋ. Pot aparèixer a) davant n a l'interior de morfema, com hem vist, b) davant una consonant velar com a resultat d'assimilació nasal (secció 1), i c) en posició final de mot. En aquest darrer cas hi ha raons per postular una consonant velar esborrada (v. seccions 6 i 7), per tant es pot reduir a b). Si ŋ no és un segment subjacent la CCE, que només s'aplica a processos de neutralització cíclics, no impedeix que (9) derivi XŋnY de XŋmY.

Les altres regles que he presentat, però, seran afectades per la CCE. 'simpàtic', per exemple, ha de tenir mp subjacent, ja que la CCE impediria que l'assimilació de nasals s'apliqués a ((simpát)ik). Una conseqüència de la CCE és, doncs, que hi ha una condició d'estructura de morfemes amb l'efecte de prohibir seqüències subjacents /mp/.

Considerem ara el cas de les assimilacions d'oclusives coronals. Com que aquesta regla és opcional, la CCE no s'aplica i podrem tenir seqüències subjacents /dn/, /tp/, etc. Però res no priva tampoc que existeixin seqüències subjacents /nn/, /pp/, etc., i de fet existeixen

també. Trobem per tant contrastos entre oclusives que presenten sempre "assimilació total" i oclusives que presenten dues variants, una amb "assimilació total" i l'altra només amb assimilació de sonoritat: parónna-*parédna, però énnik-*énik; ábbi-*ábi, però abbón-abén. Es interessant observar que alguns elements del primer grup ("assimilació total" sempre) han d'haver pertangut en alguna època al segon grup: kónna-*kódna de CUTINAM a través de kótna per evolució normal (Coromines (1971), 358, Badia (1951), 219). En algun punt l'assimilació ha hagut de ser obligatòria, almenys per a kótna i casos similars. En aquesta situació, segons la nostra teoria cotna havia de canviar la seva forma subjacent de kótna a kónna (deixo de banda ara la qüestió de l'assimilació de sonoritat i la reducció de la a que no afecten el problema), ja que la CCE impedeix que s'apliqui una regla amb l'efecte tn ⟶ nn. Si després la regla esdevé opcional, com en la situació actual, com que cotna ha canviat la forma subjacent no està subjecta a la regla i apareix sempre en la forma kónna. Si, en contra de la CCE, la seva forma subjacent fos /kótna/ o /kódna/, quan la regla esdevé opcional hom esperaria la reaparició de les dues

variants com en els mots del segon grup, o sia kónnə i *kodnə. Un exemple més recent de reanàlisi és fubból de l'angl. fútbòl. Les altres possibles fonts directes cast. fútbol o fúßbol (cf. Real Academia (1973), 20) o les formes ortogràfiques antiga (foot-ball) i moderna (futbol) presenten b sense assimilació.[3]

3. Contínues i laterals

f no presenta mai assimilació de punt d'articulació. El cas de les sibilants és una mica més complicat a causa d'una regla que fusiona seqüències de dos sons continus (no oclusius) idèntics, per exemple péš šík ⟶ péšík, búf fórt ⟶ búfórt, més sál ⟶ mésál. Però la fusió té lloc també entre sibilants diferents, com a més šík ⟶ méšík. Per a casos com sš podríem suposar l'existència d'assimilació que donaria šš i posterior fusió en š, però també postular una sola regla que eliminés la primera de dues sibilants, és a dir sš ⟶ š. Els casos de dues sibilants idèntiques serien solucionats per tots dos casos; però vegem els casos següents en els quals intervenen les seqüències šs i sr. péš salát esdevé pés'alát. El que

transcric s' ha estat descrit com un so "intermedi entre s i š" (Badia (1951), 105) o com una seqüència šs, š articulat més dèbilment (Coromines (1971), 247-248). El que interessa per a la present discussió és que el so que resulta té en tot cas la durada d'un sol segment: la regla de fusió ha actuat també en el cas de šs. Però si haguéssim de formular el procés com l'esborrament del primer segment sense cap assimilació, esperaríem com a resultat de pěš selát la forma incorrecta *pésalát. El resultat fonètic de la seqüència sr̄ indica també que hi ha un procés d'assimilació que precedeix la regla de fusió, si acceptem que aquesta s'aplica també a r̄, com intentaré mostrar més avall. més r̄óba dóna méȓ̄óba, però també, en una pronúncia més acurada o més lenta, mézr̄óba o méɹr̄óba(ɹ representa una r̄ fricativa no vibrant). Si l'únic resultat de sr̄ fos r̄, podríem atribuir aquest resultat a una regla del tipus sr̄ ⟶ r̄, però les variants zr̄, ɹr̄ suggereixen que el procés assimilatori té lloc primer, de forma opcional excepte per a la sonoritat, i que la regla de fusió actua només en el cas que la s s'hagi assimilat totalment a la r̄.

La descripció estructural de la regla

que assimila les contínues ha de fer referència a la seqüència formada per un element de A i un de B, A=$\{s, z, š, ž\}$ B=$\{s, z, š, ž, \bar{r}\}$, donats els casos d'assimilació presentats més amunt. L'element rar en el segon conjunt és $\bar{r}$, però podríem incloure-l'hi d'una forma natural si el considerem com un so fricatiu ([+continu]). Presentaré més arguments que afavoreixen aquesta decisió més avall, seccions 4 i 6. Com altres consonants altes (n, ŋ) $\bar{r}$ no sofreix assimilació: Barcelona, pe[$\bar{r}$ž]ugar, etc.

(10)
$$\begin{bmatrix} +\text{cont} \\ +\text{cor} \\ -\text{alt} \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} \alpha\text{ant} \\ \beta\text{distr} \\ \gamma\text{sont} \end{bmatrix} \;/\; \_\_ \neq\neq_0 \begin{bmatrix} +\text{cont} \\ +\text{cor} \\ \alpha\text{ant} \\ \beta\text{distr} \\ \gamma\text{sont} \end{bmatrix}$$

Entre les laterals, la palatal (alta), ʎ, no s'assimila, però l sí:

(11)

e[l]	e[l̇]ric
e[l]pa	e[l,]germà
e[l]foc	e[l,]llibre
e[l̈]dia	e[ɣ]gos
e[l]sol	

l s'assimila a dentals, alveolars (vàcuament), postalveolars, prepalatals, palatals i velars, però, igual que les nàsals i les oclusives, no assimila el tret [alt], i a diferència d'aquelles tampoc no assimila el tret [cor]. Això significa que davant segments no alts i no labials hi ha assimilació completa de punt d'articulació, però davant palatals i velars només assimilació parcial: e[l,ʎ]ibre, e[ɣa]los (ʎ, una l velaritzada és [+pos, +cor, -alt])=

(12) $$\begin{bmatrix} +\text{lat} \\ -\text{alt} \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} \alpha\text{pos} \\ \beta\text{ant} \\ \gamma\text{distr} \end{bmatrix} \; / \; \underline{\quad} \neq\neq_0 \begin{bmatrix} +\text{cons} \\ -\text{lab} \\ \alpha\text{pos} \\ \beta\text{ant} \\ \gamma\text{distr} \end{bmatrix}$$

(12) s'assembla a la parella (4), (5) perquè tots dos no assimilen el tret [alt]. Tot i això nk dóna ŋk amb ŋ [+alt], i lk dóna ʎk amb ɣ [-alt]. Però [+alt] és assignat a la nasal assimilada per convencions d'enllaç (v. secció 1) i l'enllaç, d'acord amb Kean (1974) no s'aplica a la l assimilada que és coronal.

4. La distribució de r i r̄ i la regla de Contracció

En el terme "Contracció" agruparé un conjunt de processos que tenen a veure, com el descrit a la secció precedent(fusió de contínues), amb la reducció de dos segments a un de sol.

Com en altres llengües, dues realitzacions immediates del mateix segment es resolen, en alguns casos, en un sol segment geminat, fonèticament llarg:

(13)

cap porta	káp:ɔ̄r̄tə
set trens	sɛ́t:ráns
un nas	un:ás
el límit	əl:ímit
ell llegeix	él:əžɛ́š
poc gust	pɔ́g:úst
som molts	sóm:óls

Com es veu en aquests exemples, hi ha geminació amb oclusives, laterals i nasals. Les altres consonants, o sia fricatives, africades i r̄ no donen una geminada. Així les parelles a (14a) són distintes fonèti-

cament (C i C:), però les de (14b) són indistingibles fonèticament:

(14) a. pɔ́t əstá pɔ́t təstá
um ús um nús
ɔ́λ uɛ́š ɛ́λ λuɛ́š

b. u sén us sén (ho sent / us sent)
ləz ónəs ləz zónəs
mətéž ɔ́w mətéž žɔ́w

També hi ha fusió, en comptes de geminació, en les africades, encara que aquí trobem pocs exemples, ja que es troben poques africades en posició inicial de mot:

(15) mosqui[c][c]e-tse mosqui[c]e-tse
mí[č][č]ec (txec) mi[č]ec

Fins ara hem pogut distingir la classe de les consonants (pures) que es realitzen com a geminades (les oclusives) de les que es realitzen en un sol segment (les fricatives

i les africades). Sembla que la mateixa classificació es pot transferir a les sonants. A la secció precedent hem vist que la r̄ s'agrupava amb les fricatives en el context de la regla d'Assimilació de Contínues, el que excloïa correctament les nasals i les laterals. En el cas present el mode d'articulació determina també el tipus de Contracció resultant, i les nasals i les laterals s'agrupen amb les oclusives, i r̄ amb les africades i les fricatives. Però abans de continuar cal que examinem el problema de la distribució de r̄ i r. La r̄ vibrant i la r bategant [4] contrasten en posició intervocàlica, però no en les altres posicions: a) en posició inicial de morfema - per tant de mot- només apareix r̄; b) en posició final de mot apareix r davant vocal, altrament r̄; c) en posició interna de morfema r̄ es troba en posició preconsonàntica[5] i després de l, n, s, i r després d'altres consonants; d) contrasten, com he dit, entre vocals i no es troben , com les altres líquides, entre consonants:

(16) a. [r̄]ítmic no [r̄]ítmic
a[r̄]ítmic poc [ɾ̄]ítmic

b.	pu[r̄]	pu[r]alcohol	
	pu[r]íssim	pu[r̄]cafè	
c.	po[r̄]ta	hon[r̄]at	c[r]it
	fol[r̄]ar	Is[r̄]ael	sof[r]o
d.	ce[r]a	se[r̄]a	
	ba[r]i	ba[r̄]i	
	co[r]al	co[r̄]al	

Mentre en posició intervocàlica hi ha contrast, en les altres posicions el resultat pot ésser predit per regla. En principi podríem tenir regles, o bé del tipus r ⟶ r̄, o bé del tipus r̄ ⟶ r, en els contextos apropiats. La direcció del procés no té transcendència en el cas de distribució a l'interior del morfema, però considerem púr̄. La líquida final ha d'ésser forçosament r, ja que tenim la forma femenina púr+ə (en contrast, per exemple, amb el femení əskár̄ə). Per tant hi ha d'haver una regla que converteixi aquesta r final en r̄ en posició final absoluta o davant consonant. I aquesta mateixa regla, amb el context estès convenientment, cobrirà els casos de r̄ a (16c):

(17) $r \longrightarrow \bar{r} \; / \; \_\_ \neq\neq[-sil]$

Considerem ara el cas de la r̄ inicial ((16a)). Si en posició final de morfema trobem contrast quan segueix vocal (púr+ə i əskár+ə), en posició inicial de morfema tenim sempre r̄. Hi ha però una excepció, els morfemes de futur i de condicional /rá/, /ría/, etc.; tenim per exemple pur̄t+ə+rá, pur̄t+ə+ría+m. El futur i el condicional consten de radical i sufixos de flexió /rá/, /ría/, etc., mentre en casos com a[r̄]ítmic l'arrel va precedida d'un prefix derivacional, i en aquest cas el límit intern hauria d'ésser ≠≠ i no pas +. Aquesta elecció està justificada independentment, ja que les excepcions morfològiques a la Reducció Vocàlica tenían ≠≠ necessàriament també (Capítol II, secc.8) i incloïen mots prefixats (Capítol II, secc.6). La r̄ que apareix darrera l, n, s es pot incloure també en la regla.

(18) $$r \longrightarrow \bar{r} \; / \; \neq\neq \; (\; X \left[\begin{matrix} +cor \\ \{+son\} \\ \{+cont\} \end{matrix} \right]) \; \_\_$$

Donaré arguments en contra d'una alternativa

amb r̄ subjacent més avall. Observem que (17) i (18) violen en principi la CCE. La solució que imposaria la CCE, és a dir una condició d'estructura de morfemes, no és practicable, perquè s'aplicaria igualment als morfemes /rímm/ i /rá/ dels nostres exemples. Aquesta aparent contradicció es resoldrà, a favor de la CCE, en els paràgrafs següents.

Un cop determinada la distribució de r i r̄, podem trobar dos casos en els quals s'aplica la regla de Contracció, r̄+++r̄ i r̄++r̄.[6]

(19) már̄ r̄ɔ́č már̄ɔ́č
púr̄ r̄eəlízmə púr̄eəlízmə
intər̄éŋnə cf. r̄éŋnə, intər̄pulá
supər̄eəlízmə cf. r̄eəlízmə, supər̄sónik

Però, a més de r̄r̄, també són possibles les contraccions de rr, si les realitzacions de r̄ vibrant intervocàlica es representen en la forma subjacent com seqüències de /rr/, tal com fan Harris (1969), 50-51, per al castellà, i Mascaró (1972), 47-49, i Wheeler (1974), 216-217, per al català. Aquí repetiré i estendré una mica

els arguments presentats en les dues darreres referències.

La Contracció i les regles per a la distribució de $\underline{\bar{r}}$ i $\underline{r}$ ja prediuen que una seqüència /rr/ s'ha de realitzar $\underline{\bar{r}}$. La primera $\underline{r}$ esdevindrà $\underline{\bar{r}}$ per (17) i la segona esdevindrà $\underline{\bar{r}}$ per (18) ja que segueix una sonant coronal. Com que $\underline{\bar{r}\bar{r}}$ és una seqüència de fricatives es fudionarà en $\underline{\bar{r}}$ per la regla de Contracció. Examinem ara la distribució de /r/ i /$\bar{r}$/subjacents en posició final de mot. Mentre qualsevol sonant pot aparèixer en aquesta posició, $\underline{\bar{r}}$ no hi apareix però $\underline{r}$ sí (els exemples de la segona columna mostren la sonant subjacent sense canvi):

(20)	ca[$\bar{r}$]	ca[r]íssim
	pu[$\bar{r}$]	pu[r]esa
	moto[$\bar{r}$]	moto[r]isme
	esque[$\bar{r}$ə]	esque[$\bar{r}$]ans
	fe[$\bar{r}$u]	fè[$\bar{r}$]ic
	co[$\bar{r}$ə]	co[$\bar{r}$]eria
	be[ʎ]	be[ʎ]íssim
	rea[l]	rea[l]itat
	autòno[m]	autono[m]isme
	empe[ɲ]	empe[ɲ]eria

La impossibilitat d'aparèixer en posició final de la /r̄/ subjacent, que és del tot general, podria ésser coberta per una condició especial, però es desprèn d'una generalització independent si la seva forma subjacent és /rr/ en comptes de /r̄/. Per veure això examinem la realització d'altres consonants geminades en posició final:

(21)

ba[λλə]	ba[λλ]ia
mo[λλə]	enmo[λλ]em
pere[nnə]	pere[nn]itat
su[mmə]	sú[mm]um

En aquests casos, com en els casos de /r̄/ final subjacent, les consonants no apareixen mai en posició final, sinó que apareix una vocal inserida al darrera. Formular la regla com si operés inserint la vocal després d'una seqüència de geminades i després de r̲ significaria perdre una generalització que pot ser recollida i expressada en la regla si la r̲ intervocàlica es representa com a /rr/ subjacent.

Ara també es pot explicar el fet

que l'oposició /r/-/r̄/ es neutralitzi a tot arreu excepte en posició intervocàlica. Independentment, les seqüències de líquides no poden aparèixer si no és en posició intervocàlica. Trobem ,per exemple, pár̄lə, fəlléra, buλλéfə, però cap mot amb rl, ll, λλ, etc. finals o amb alguna d'aquestes seqüències precedides o seguides per una consonant. Si la nostra anterior /r̄/ és representada per /rr/ en posició intervocàlica, la mateixa explicació de les altres líquides és vàlida per a la vibrant.

Retornem ara al problema del bloqueig de (17) i (18) per la CCE. Com que r̄ no és un segment subjacent, les regles que deriven r̄ de r ja no són de neutralització i per tant no són cícliques i no estan subjectes a la CCE (v. Capítol I).

La Contracció té lloc malgrat algunes diferències menors entre les dues consonants. Un cas que ja hem vist és la seqüència šs (i de forma semblant žz, čs, ǰz); la diferència rau probablement en el tret [ant]. Un altre cas és la seqüència oclusiva - fricativa que dóna com a resultat una africada: ca[p, f]orat ⟶ ca[pf]orat, se[d, ź]ocs ⟶ se[ǰ]ocs (cf. (6)). Però també es forma

africada a partir de dues africades o de les seqüències oclusiva-africada i africada-fricativa. La consonant ha d'ésser, naturalment, homorgànica, en la representació subjacent o com a resultat d'una assimilació.

(22) míč čék → míčék
tót šík → míčík
→ tóčék
→ točík

L'africació es produeix per tant quan la seqüència és [-cont]-[+DR] [7] (les fricatives són [+DR]). En tots els casos la regla s'ha d'aplicar a segments homorgànics (excepte per a [ant]). En el present marc teòric no hi ha cap manera d'expressar de forma natural el fet que el resultat de la Contracció és una geminada si les dues consonants són [-cont, -DR]; una africada si són [-cont], [+DR], respectivament, una simple consonant si totes dues són [+cont], i que no hi ha Contracció en els altres casos (és a dir, [+DR], [-cont, -DR] i [+cont], [-cont]). Deixaré oberta la qüestió de com representar formalment el que sembla

un procés natural i deixaré la regla sense formalitzar de la manera següent:

(23) Una seqüència de dues consonants homorgàniques (excepte el tret [ant]) és contreu en un sol segment en els casos i amb el resultat següents:

a) dues oclusives en una geminada oclusiva

b) dues contínues en una sola contínua

c) una oclusiva o una africada seguides d'una africada o d'una contínua en una sola africada.

5. L'Assimilació la Contracció i el cicle

La consideració de la Contracció com un únic fenòmen determina una solució específica al problema que presenta la interacció entre la Contracció i l'Assimilació. És evident que la primera ha de precedir la segona, perquè, tal com hem vist abans, la Contracció opera sobre seqüències homorgàniques. Tenim, per exemple, tótžók ⟶ tód,žók ⟶ tójók, però cap contracció a dósfóks. Considerem ara els mots r̄əbóst+s i žəlát+s (adj.). Tal com estan formulades, les regles, a r̄əbóstsžəláts la s final de mot

s'assimilarà a la ž següent i donarà rəbóstžžəláts; la Contracció s'aplicarà a žž i derivarà * r̄əbóstžəláts. Si la Contracció fos iterativa, o ho fos l'Assimilació, o bé ambdues, també obtindríem resultats erronis, és a dir, *r̄əbóstžəláts, *r̄əbóžjžəláts (o *r̄əbóžd,žəláts) i *r̄əbóžjəláts, respectivament. L'única manera d'obtenir el resultat correcte fora restringint l'Assimilació als dos últims segments de la primera paraula i permetent albora que la Contracció iterés. Aleshores obtindríem stsž ⟶ sd,žž ⟶ sǰ i la forma correcta r̄əbósjəláts. Però aquesta solució no és només implausible intuïtivament -pel fet de restringir una regla arbitràriament a determinats segments-, sinó incorrecta per altres raons. En casos en els quals no es produeix contracció, com'foc nous',encara que hi ha variació de parlant a parlant, i l'assimilació no afecta invariablement les dues darreres consonants del primer mot.[8]

Una altra alternativa seria formar primerament l'africada, stsž ⟶ scž, i després assimilar l'africada a ž, scž ⟶ sǰž, i formar l'africada final, sǰž ⟶ sǰ. Però per tal de fer això, no solament hauríem d'abandonar la idea de la Contracció com a un sol procés,

sinó que fins i tot una part, la formació d'africades, s'hauria de dividir en dues regles, una que inclogués ts ⟶ c i l'altra ǰž ⟶ ǰ.

Però si deixem que l'Assimilació i la Contracció s'apliquin cíclicament, no sorgeix cap d'aquests problemes i les dues regles poden continuar en la seva formulació general inicial . Heus aquí la derivació: [9]

(24)

1er	$(_2(_1(_0\bar{r}əbɔ́st)\ s)\ (_1(_0žəlát)\ s)\ )$	
Ass.	—	—
Contr.	c	c
	$\bar{r}əbɔ́sc$	žəlác
2on Ass.	ǰ	
Contr.	ǰ	
	$\bar{r}əbɔ́sǰəlác$	

L'aplicació cíclica d'aquestes regles té també altres conseqüències. Després del segon (a (24), final) cicle, per exemple, la seqüència de segments subjecta a la regla és sǰ. En el tercer cicle es podria aplicar altre cop l'Assimilació i donar *$\bar{r}$əbɔ́žǰəlác. Però la reaplicació

de l'Assimilació és bloquejada per la CCE, ja que en el tercer cicle aquesta regla no faria ús de cap informació crucial introduïda en virtut del seu cicle.

6. Simplificació de grups consonàntics

Els grups de dues consonants en posició final de mot o de morfema se simplifiquen esborrant la segona consonant en certs contextos. Els grups en qüestió consten d'una sonant o s[10] seguida d'una oclusiva. L'esborrament de l'oclusiva depèn de la naturalesa del grup i del context a la dreta. Resumeixo a (25) l'efecte d'aquests dos factors: esborrament (=ESB) i esborrament facultatiu (=(ESB)); !! indica pausa; els grups apareixen amb oclusiva sorda, però la sonora pot aparèixer també.

(25)

GRUP	CONTEXT A LA DRETA					
	+V	#+V	##+V	##+!!	+C	#+C	##+C
mp, nt, lt ...			ESB	ESB	ESB	ESB	ESB
ŋk			(ESB)	ESB	ESB	ESB	ESB
rt			(ESB)	(ESB)	ESB	ESB	ESB
st			(ESB)	(ESB)		ESB	ESB
lp, lk, rp, .. rk, sp, sk							

Vegem ara alguns exemples il.lustratius.[11]

(26)	kəmpét	ɫám és	kám	kám s	kám sígi
	puntét	pún és	pún	pún s	pún sígi
	məlăltét	məlál és	məlál	məlál s	məlál sígi
	bəŋkét	báŋ(k)és	báŋ	báŋ s	báŋ sígi
	uɾ̄tét	ɔ́ɾ̄(t)és	ɔ́ɾ̄(t)	ɔ́ɾ̄ s	ɔ́ɾ̄ sígi
	gústét	gús(t)és	gús(t)	gústs	gús sígi
	səɾ̄pétə	séɾ̄p és	séɾ̄p	séɾ̄ps	séɾ̄psígi
	diskét	dísk és	dísk	dísks	dísksígi

Abans de donar alguns exemples dels contextos amb un sol límit de mot (≠≠V i ≠≠C), recordem que la distinció tripartita +/≠≠/≠≠≠ no ha estat introduïda merament per tal de descriure el comportament dels grups consonàntics que estem discutint. Primerament, en la majoria dels casos la distinció és clara per raons sintàctiques: ≠≠≠ separa categories lèxiques majors, ≠≠ clítics dels mots tònics dels quals són enclítics, etc. Però, de més a més, aquesta distinció també és necessària per diferenciar els tres patrons accentuals que vam examinar amb més detall al

Capítol II: per a X, Y = morfemes o mots, a X+Y X pot tenir un accent subjacent que serà esborrat necessàriament i que no afectarà la Reducció Vocàlica. A X≠≠Y l'accent de X pot ésser esborrat però afecta la Reducció Vocàlica, i a X≠≠≠≠Y X conté un accent secundari. Per repetir un exemple, compari's r̄ənt+dóra amb r̄ənt≠≠plác i amb (mai no)r̄ènt≠≠≠≠ plác o r̄ènt≠≠≠≠dóra (d'hora).

La següent il.lustració dels contextos ≠≠V i ≠≠C conté gerundis o imperatius seguits de clítics, i compostos amb un sol ≠≠, tal com demostra la seva vocal àtona no reduïda:

(27) ≠≠V intər̄ómp u sant əndréw súr̄t i pəst albául
≠≠C intər̄óm lu san simó súr̄ li pəz dəntál

Pel que fa a la distribució de (25), és evident que una consonant següent, dos límits de mot, o bé la pausa són factors que contribueixen a l'esborrament. D'altra banda, és clar també que la naturalesa de l'oclusiva no és l'únic que determina l'esborrament. Tot i així, observem que després de l'aplicació de l'Assimilació els dos primers grups de

de consonants de (25) són homorgànics. Evidentment, aquest no és el cas amb els grups sense simplificació, lp, lk, rp, rk, sp, sk, que no sofreixen assimilació. Pel que fa a rt, st, també cal distingir-los dels altres grups. La distinció no la pot fer la segona consonant, ja que t es troba en els grups amb esborrament obligatori en la major part dels contextos (nt, lt) i en el conjunt d'esborrament facultatiu (rt, st). Però la primera consonant del grup és m, n, ŋ o l en el primer conjunt (1er i 2on grup de (25)) i r (r̄ fonètica) o s en el segon. Aquesta partició indica un cop més que cal assignar el tret [+cont] a r̄ i [-cont] a les nasal i les laterals, tal com s'ha argumentat abans, seccions 3 i 4. Una possible formulació de la regla és la següent:

(28)
$$\begin{bmatrix} -\text{cont} \\ \alpha\text{pos} \\ \beta\text{lab} \end{bmatrix} \longrightarrow \emptyset \;/\; \begin{bmatrix} +\text{cons} \\ \alpha\text{pos} \\ \beta\text{lab} \\ \langle \underset{a}{-\text{cont}} \rangle \end{bmatrix} \_\_ \left\{ \begin{matrix} \neq\neq_0 C \\ \langle \underset{b}{\neq\neq\neq\neq} \rangle \end{matrix} \right\}$$

Condicions:
a ⟶ b
ā ⟶ b opcional

Encara queden dos casos que no són coberts correctament per la regla: la no simplificació

a st+C ((28) prediu esborrament obligatori), i l'opcionalitat en el cas de ŋk≠≠≠V ((28) prediu esborrament obligatori). En el primer cas, l'únic cas presentat a (26), i l'únic que conec és st+s en nominals masculins on s és el morfema de plural. Però així com en el cas de mots acabats en sibilant la distribució de s / us del plural és, per als masculins, ben determinada (no aguts / aguts), en el cas de st, sk, en la varietat que ens serveix de base, la distribució no és predicitble, encara que predomina clarament us (en el meu idiolecte no sol haver-hi variació lliure; per exemple sempre gústus, trístus, λéstus, i uésc, dəzgásc, rəbósc) La classe de les excepcions a la regla de simplificació és per tant idèntica a la classe d'excepcions a la forma normal de plural d'aquests casos, us.

El segon cas, ŋk≠≠≠, és més complex, ja que la presència de l'oclusiva depèn de l'estructura sintàctica (cf. el ba[ŋ k] obre - si obre el ba[ŋ Ø] obre la botiga, pronunciat sense pauses). De vegades però apareix g en comptes de k, tot i que k fos el segment subjacent, com a báŋ (cf. bəŋké). Això suggereix, almenys en les varietats que presenten g o alternança k - g en aquests casos

concrets, que la consonant oclusiva s'esborra regularment darrera ŋ, tal com prediu la regla, i que una regla diferent insereix k o g, segons els casos en els contextos apropiats.

7. Assimilació de Nasals i Simplificació de Grups

La discussió de la secció precedent suposava una ordenació determinada entre les regles d'Assimilació (almenys Assimilació de Nasals) i Simplificació de Grups Consonàntics. Això és degut al fet que la noció "grup homorgànic" caracteritzava els grups que sofrien simplificació i entrava en la formulació de la regla de Simplificació. L'ordenació havia de ser, per tant, Assimilació - Simplificació. Una altra raó és que si les apliquéssim en ordre invers la consonant que determina l'assimilació s'esborraria abans que pogués canviar el punt d'articulació de l'altra consonant. Els dos casos on pot esdevenir-se això són np → mp → m i nk → ŋk — ŋ (o les sonores corresponents). Podríem adduir el fet que la CCE requereix de fet que la forma subjacent sigui /mp/ i no pas /np/ en aquests casos, però aquest no és el cas amb ŋk, ja que

ŋ no és un segment subjacent (v. secc. 2). A més, hi ha una sèrie de casos en els quals ŋk és una seqüència derivada. Examinem les formes verbals següents:

(29)	3ª Sg Ind Impf	2ª Sg Ind Pr	3ª Sg Ind Pr	1ª Sg Ind Pr
a.	bəlíə	báls	bál	bálk
	mulíə	móls	mól	mólk
b.	bəníə	béns	bén	béŋ
	funíə	féns	fén	féŋ

Les formes de 1ª Sg Ind Pr es formen a partir de les arrels verbals bál, mól, a (29a); el mateix passa amb béŋ, féŋ a (29b), però en aquests casos s'apliquen les regles d'Assimilació i Simplificació que determinen les derivacions bénk ⟶ béŋk ⟶ béŋ i fénk ⟶ féŋk ⟶ féŋ.

Considerem ara casos de grup consonàntic nasal - oclusiva seguit d'una altra consonant. El resultat de les nostres regles seria una nasal assimilada al punt d'articulació de l'oclusiva seguida de l'altra consonant, és a dir, NC_1C_2 donaria N_1C_2. Però el resultat

és diferent:

(30) bintə́ bín bím pándə bín, šáys bíŋ káps
fént u fén fém mə fén, λúm féŋ gás

La primera columna indica que les formes subjacents són /bínt/, /fént/; la t no s'esborra a causa de la vocal següent (cf. sə́t - sətə́, fə́m - fə́mu). En tots els altres casos la t s'esborra o bé perquè és final de mot, o bé perquè segueix consonant. Però la consonant és homorgànica amb la consonant següent i no pas amb l'oclusiva esborrada. Per a aquests casos funcionaria una ordenació inversa de la que hem adoptat fins ara. El problema d'ordenació es pot il.lustrar amb el grup 'venc vint pans':

(31)

ASS. - SIMPL.			SIMPL. - ASS.		
	bénk	bínt páns		bénk	bínt páns
Ass.	ŋ	n̪	Simpl.	Ø	Ø
Simpl.	Ø	Ø	Ass.	m	m
	béŋ^x bin̪	páns		^x bém	bím páns

Examinem dues maneres possibles de superar aquest problema d'ordenació. Una possible solució fóra tenir dues regles d'assimilació per a les nasals, una que les assimilés a les velars, l'altra als altres punts d'articulació, i ordenar entre aquestes dues regles la Simplificació de Grups. Aleshores tindríem la derivació bénk bínt páns ⟶ béŋk bínt páns ⟶ béŋ bín páns ⟶ béŋ bím páns. Una altra solució consistiria a estendre la regla d'Assimilació de Nasals de manera que n s'assimilés a una consonant C_1 en el context $\_\_(t)\neq_0 C_1$; permetria doncs que intervingués entre les dues consonants de la regla d'assimilació una t (o d). La derivació seria bénk bínt páns ⟶ béŋk bímt páns ⟶ béŋ bím páns. Observi's que caldria modificar la regla de Simplificació també, perquè tindria lloc en el grup no homorgànic mt.

Encara que aquestes alternatives són practicables tècnicament, comparteixen un defecte comú, la pèrdua d'una generalització. A part que no hi hagi raons per dividir la regla d'Assimilació en dues parts, o per modificar l'Assimilació i la Simplificació, en tots dos casos hi ha una generalització que no és recollida per les

regles. En la primera solució l'assimilació de les nasals (en particular la assimilació a velars) s'ha de formular dos cops. Això es veu clarament a bénk bínt gáts, on n s'assimila a k per la primera regla a bénk abans que la k sigui esborrada, i per la segona regla a g després que la t hagi desaparegut. En la segona alternativa la modificació de l'Assimilació que es proposa simplement expressa el fet que la t o d intermèdia ha d'ésser esborrada per una regla posterior i assimila conseqüentment la nasal a l'altra consonant. A més, la generalització que la Simplificació té lloc si el grup és homorgànic no es pot mantenir.

En general, el que qualsevol solució d'aquest tipus hauria de fer, més o menys subreptíciament, seria expressar algun procés dos cops. Això no implica necessàriament, però que hi ha la pèrdua d'una generalització. Això últim s'esdevindrà només si la gramàtica expressa un procés dos cops, no si per convenció (universal) un procés expressat un sol cop a la gramàtica s'aplica dos (o més) cops. D'aquí però tampoc no podem concloure que existeix aquesta convenció per al nostre problema concret, ja que això equivaldria a una petició de principi. Però existeix

una convenció d'aplicació de regles independent, el cicle, que dóna el resultat desitjat. Les regles originals i l'ordenació que havíem justificat abans poden mantenir-se sense canvis. La derivació de l'exemple que hem fet servir és la següent (ometo els límits de mot):

(32)

1er	$(_2(_1(_0$bén) k)	$(_1(_0$bínt)(páns)))
Ass.	ŋ	n̪
Simpl.	Ø	Ø
2on	Béŋ	bín̪ páns
Ass.	---	m
Simpl.	---	---
	béŋ	bím páns

En el primer cicle les regles s'apliquen al nivell del mot i donen com a resultat el que seria aproximadament la forma fonètica dels mots isolats. En el segon cicle el procés assimilatori es torna a produir. Observem que la reaplicació de l'Assimilació no viola la CCE; hi ha material introduït per efecte del cicle 2. En el tercer cicle no s'aplicaria cap regla, ja que l'Assi-

milació de Nasals només s'aplica a labials i coronals, i no a ŋ.

Encara queda un problema per resoldre. Les regles, tal com estan formulades, prediuen que després de la pèrdua de l'oclusiva com a resultat de la Simplificació la consonant precedent reté el punt d'articulació de l'oclusiva esborrada (si no és que té lloc una assimilació posterior). Això és correcte, com hem vist, per a ŋ de /nk/. Però en altres casos la predicció és errònia:

(33)

	púnt	məlált
Ass.	n̪	l̪
Simpl.	Ø	Ø
	*pún̪	*məlál̪

En canvi obtenim pún i məlál amb n̪, l̪ alveolars i no dentals. Les formes subjacents, d'altra banda, han d'ésser les de (33) amb t̪ final, tal com es desprèn de (26). El problema és similar al que hem vist fa un moment. L'ordenació inversa donaria el resultat correcte: púnt (Simpl.)—→ pún (Ass., inaplicable)—→ pún. Però aquí la situació és una mica diferent. Les ordenacions

inverses són necessàries, bánk (ass.)---> báŋk (Simpl.)---> báŋ i púnt (Simpl.)---> pún (Ass., inapl.)---> pún, però tots dos dins el mateix cicle. Per tant una solució cíclica no resoldria res. Examinem però les regles proposades per donar compte de l'assimilació de les nasals, (4) i (5), repetides aquí com (34) i (35):

(34) $$\begin{bmatrix}+\text{nas}\\+\text{cor}\end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix}\alpha\text{pos}\\ \beta\text{lab}\\ \gamma\text{ant}\\ \delta\text{cor}\\ \varepsilon\text{distr}\end{bmatrix} \;/\; \_\_\_\#\#_0 \begin{bmatrix}+\text{cons}\\ \alpha\text{pos}\\ \beta\text{lab}\\ \gamma\text{ant}\\ \delta\text{cor}\\ \varepsilon\text{distr}\end{bmatrix}$$

(35) $$\begin{bmatrix}+\text{nas}\\+\text{lab}\end{bmatrix} \longrightarrow [+\text{distr}] \;/\; \_\_\_\#\#_0 \begin{bmatrix}+\text{cons}\\+\text{lab}\\+\text{distr}\end{bmatrix}$$

Resulta difícil fusionar-les en una sola regla, perquè n assimila el tret [lab] i m només s'assimila a una labial, i per tant tant [αlab] com [+lab] han d'ésser presents a la regla. Hi ha però una altra possible formulació, també amb dues regles, amb la primera simplificada respecte a les anteriors (34)-(35) per l'eliminació del tret [distr]:

(36)

$$\begin{bmatrix} +\text{nas} \\ +\text{cor} \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} \alpha\text{pos} \\ \beta\text{lab} \\ \gamma\text{cor} \\ \delta\text{ant} \end{bmatrix} \; / \; \_\_ \neq\neq_0 \begin{bmatrix} +\text{cons} \\ \alpha\text{pos} \\ \beta\text{lab} \\ \gamma\text{cor} \\ \delta\text{ant} \end{bmatrix}$$

ASSIMILACIÓ DE NASALS

$$\begin{bmatrix} +\text{nas} \\ -\text{alt} \\ \alpha\text{lab} \end{bmatrix} \longrightarrow \begin{bmatrix} \beta\text{distr} \end{bmatrix} \; / \; \_\_ \neq\neq_0 \begin{bmatrix} +\text{cons} \\ \beta\text{distr} \\ \alpha\text{lab} \end{bmatrix}$$

AJUSTAMENT NASAL

En aquesta formulació la n s'assimila primerament als punts d'articulació "majors" i després m i n "ajusten" el seu punt d'articulació quan la consonant següent ja és parcialment homorgànica (mf ⟶ mf, nt ⟶ nt, però no mt ⟶ *mt, etc.). (37) és una regla més "fonètica" que no determina mai neutralització de distincions subjacents i per tant ha d'ésser no-cíclica, d'acord amb les conclusions ateses al Capítol I. S'aplica doncs després de totes les regles cícliques, per tant després de (36), cosa que dóna l'ordenació correcta per als casos com pún. La regla general d'assimilació (36) s'aplicarà abans de la Simplificació, i l'Ajustament Nasal després d'aquesta. Així doncs, tindrem púnt (Ass., vàcua)⟶ púnt (Simpl.)⟶ pún (Ajus., inapl.)⟶ pún, però el diminutiu puntét (Ass., vàcua)⟶ púntét

(Simpl., inapl.)—> puntét (Ajus.)—> puntét.

Repeteixo ara uns quants exemples amb les regles proposades:

(38)

	$(_2(_1(_0$bén)k$)(_1(_0$bint$)(_1(_0$pintəs$)))$	$(_1(_0$pún$))$
1er		
Ass.	ŋ — —	—
Simpl.	ø ø —	—
2on	béŋ bin pintəs	pún
Ass.	m	
Simpl.	—	
(ßer, etc.)	béŋ bim pintəs	
Ass.	—	
Simpl.	—	
Ajus.	n	---

béŋbimpiṇtəs

8.. Caiguda de N

En la major part dels morfemes que acaben en n aquesta no apareix quan es troba en posició final de mot, però apareix en altres posicions:

(39)	Sg.	Pl.	Derivats
	plá	plán+s	plən+ísim
	kuzí	kuzín+s	kuzín+át
	šil+á	šil+án+s	šil+ən+ísim
	upur̄tú	upur̄tún+s	upur̄tún+itát
	distribu+sjó	distribu+syón+s	distribu+syun+ál

De tota manera no totes les n s'esborren. A (39) mateix ja es veu la caiguda només en un context V̌...#### . Després de consonant o als esdrúixols no hi ha caiguda: kár̄n, kuntór̄n, əspásimən, ípár̄bətun. Després de vocal àtona als plans la n es conserva normalment, però també hi ha casos de presumpta caiguda. Al costat de átun, urížən, əgzámən i la majoria dels mots plans , trobem els onze mots següents de (40a) trets de Fabra (1968), 110:[12]

(40)	a.	b.	c.
	jove	joveníssim	joves
	home	homenet	homes
	orfe	orfenet	orfes
	ase	asenet	ases
	freixe	freixeneda	freixes

rave	ravenar	naves
cove	covenada	coves
argue	arguenell	argues
orgue	organista	orgues
marge	marginal	marges
terme	terminal	termes

Existeix una diferència molt clara entre (39) i (40). A (39) la n no apareix si és final de mot, però apareix en tots els altres casos. A(40) la n no apareix en posició final de mot i en general a cap forma relacionada per flexió, però apareix a formes relacionades per derivació.

Però els casos normals de caiguda, és a dir el context V___ ≠≠≠≠, també tenen excepcions:

(41) a.

sɔ́n	sɔ́ns	sunɛ́tə
žuán	žuáns	žuanɛ́t
ərə̄én		ərə̄aná
uzón	uzóns	uzónik
žɛ́n	žɛ́ns	žɛnutípus
səgón	səgóns	

b.

ún	úna	ú (pl. úns)
əlgún	əlgúnə	əlgú
miǰán		miǰá (fem. miǰánə)
bón	bónə	bó (fem. bónə)
bén	(cf. benəstá)	bé
kín	kín	kí

(41a) són simplement excepcions a la Caigüda de N que només es poden caracteritzar idiosincràticament. Els exemples de la primera columna de (41b) tenen especial interès pel fet d'estar estretament relacionats amb les formes gairebé idèntiques de la tercera columna que "perden" regularment la n. Hi ha conservació de la n quan aquests mots són modificadors que precedeixen l'element modificat, és a dir adjectius seguits de substantiu o grup nominal, o adverbis seguits de participis o adjectius. Val a dir que això inclou els casos següents, en els quals l'element modificat ha estat esborrat, o no omplert lèxicament:

(42)	Tinc un llibre.	En tic un.	Compta des d'u_.
	Algun amic t'ajudarà.	Algun t'ajudarà.	Algú_t'ajudarà.
	Vindré a mitjan agost.		Faré el curs a mitjà_.
	És un bon lloc.		El lloc és bo_.
	Està ben fet.		Ho fan bé_.
	Quin equip juga?	Quin juga?	Qui_ juga?

Però alguns adjectius que es poden anteposar al grup nominal o substantiu presenten en canvi caiguda regular de n en posició final, com mostren els contrastos entre les formes masculines i femenines:

(43) masculí

plo_ estiu	plena primavera
el cinquè_ dia	la cinquena setmana
el comú_ interès	la comuna causa
el diví_ càstig	la divina justícia
el veí_ Portugal	la veïna França

Aquests exemples suggereixen que, si no hi ha alguna propietat que distingeixi (41b) i (43), els modificadors de (41b)

estan marcats lèxicament com a excepcions a la Caiguda de N; és a dir, pertanyen a la mateixa classe que (41a). Això planteja la qüestió de la correlació entre el seu caràcter d'excepcions i la distribució anteposat - postposat: són excepcions només quan s'anteposat a l'element modificat. Però hi ha raons independents per creure que les variants anteposades són entrades lèxiques independents, diferents de les postposades, ja que tenen propietats sintàctiques i semàntiques diferents. Primerament, no tots els adjectius poden aparèixer abans de l'element modificat; 'u' es refereix únicament al numeral; 'algú' i 'qui' són necessàriament humans, però 'algun' i 'quin' poden ésser no-humans; 'mitjan' només apareix en l'expressió 'a mitjan de' davant substantius o grups nominals masculins de caràcter temporal (cf. *'a mitjan camí', *'a mitjan(a) setmana').

Resumint, tenim quatre tipus de casos: després de vocal tònica a) normalment, caiguda, b) excepcionalment, conservació; després de vocla àtona c) normalment, conservació, d) excepcionalment, caiguda en la flexió; després de consonant; e) regularment conservació:

(44)	-####	-+s#### (pl.)	-+ sufix derivació
a.	plá	pláns	plənísim
b.	són	sóns	sunɛ́tə
c.	átun	átuns	ətunisitát
d.	žóbə	žóbəs	žubənɛ́t
e.	kárn	kárns	kərnɛ́tə

Podem excloure e) de la regla fent que s'apliqui en el context V___####, i els morfemes en el conjunt b) els podem marcar com a excepcions a la regla.

Una manera de tractar els casos restants fóra estendre la caiguda al context V___+s, i tenir žóbən+s ⟶ žóbə+s i marcar átun i casos similars com a excepcions a la regla. En primer lloc el context V___+s és equivocat ja que tenim derivats com žubən+sá, žubən+séλ. Naturalment podríem modificar la regla perquè s'apliqués només davant del morfema de plural s, o sia en el context $\overset{V}{\langle\text{acc}\rangle}$___⟨s⟩####.

Però el defecte més gran d'aquesta anàlisi és que tracta d) com a cas regular i c) com a excepció, quan aquest darrer conjunt representa els casos

normals i d) es redueix als pocs exemples de (40). La solució correcte és , al meu entendre, aplicar la regla en el context V___≠#≠#, que ja exclou correctament c) i e), i tractar les alternances de d) com ara žóbɔ - žubɔnét com a idiosincràtiques, és a dir lèxiques. Això vol dir que el morfema de 'jove' té dues variants al.lomòrfiques /žóbɔ/ i /žóbɔn/. El substantiu 'jove' (i l'adjectiu) té la primera variant i forma regularment el plural afegint s. El diminutiu i altres derivats tenen la segona variant amb n: žubɔnét, žubɔntút. Una conseqüència d'aquesta anàlisi és que resulta possible en casos d'al.lomorfisme com aquests que la variant amb n aparegui en posició finaï , i la variant sense n en posició no final, és a dir la situació inversa dels casos governats per regla. Hi ha exemples almenys del primer cas: ɔ́mɔ forma un derivat adjectival, no pas amb la variant /ɔ́mɔn/ (com a umɔntét), sinó amb la variant sense n: umá (cf. bɔ́sk - buská, λún - λuná; per a la pèrdua de la ɔ final, cf. bízbɔ - bizbát, páxɔ - pɔrás); de žóbɔ tnim el derivat žubén, amb é i per tant n, del sufix, ja que altrament no s'explicaria l'accentuació. D'altra banda les irregularitats del tipus de les presentades

a (40) es troben en altre morfemes també. Comparem, per exemple, le derivacions regulars de a) a b) amb les de c) a d) a (45).

(45) a.	b.	c.	d.
λét	λətérə	kəfé	kəfətérə
žənóλ	žənuλérə	pít	pitrérə
méksik	məksiká	bérgə	bərgədá
flúš	fluśəžé	tú	tutəžá
fúm	fumós	pédrə	pədrəgós
mórtu	murál	káp	kəpsál

Els mots de (45c) presenten la mateixa estructura que els de (40): els plurals són kəfés, tús, píts, bérgəs, pédrəs, káps. A més la consonant afegida no es troba regularment a tots els derivats: kəfəínə, pitét, pədrétə, kəpét.

Hom podria objectar encara que els exemples de (40) són diferents dels de (45c,d) perquè, primerament, són un conjunt més gran amb la mateixa consonant addicional, i en segon lloc aquesta alternança està relacionada amb una regla motivada independentment, la Caiguda

de N, mentre no hi ha regles independents que esborrin t, r (almenys darrera consonant), d o g.

Naturalment, fóra absurd pretendre que aquests fets -les alternances de (40)- són accidentals. Però incloure'la en la regla de Caiguda de N significaria l'adopció de les anomenades excepcions positives a les regles: /ʒóbən/ i /ʒóbənts/ han de perdre la n, per tant se'ls ha d'aplicar la regla encara que no compleixin les condicions de la descripció estructural, a causa de la vocal àtona que precedeix la n. La descripció estructural de la regla ha de contenir una vocal accentuada, ja que d'altra manera la n seria esborrada incorrectament en els casos regulars (urížən, etc.). I hi ha altres raons, com hem vist per creure que l'alternança és subjacent.

Aquesta aparent contradicció desapareix un cop parem esment en el fet que l'existència d'una regularitat no implica que sigui la gramàtica que en doni compte. Es, tot al contrari, la noció "gramàtica" o "gramàtica possible" el que defineix el que és una regularitat lingüística. Els arguments que he donat més amunt suggereixen que l'alternança -n / -Ø és una regularitat fonològica

per a (39) però no per a (40). I malgrat això el nombre d'elements afectats per l'alternança de (40) fa pensar que la seva existència no és accidental. De fet és el resultat de regles que havien estat operatives en la llengua en algun punt. Un mot com l'actual ómə HOMINEM va passar per un estadi en el qual coexistien ómen - pl. ómens - derivats ómen---. La regla que esborra la n va operar després de vocals tòniques i àtones i va donar les formes antigues óme - ómens - ómen+der. (Coromines (1971), 313-314, Badia (1951), 225), un sistema que es troba encara en els dialectes occidentals i valencians. Un altre procés va reduir ns a s en alguns casos i va donar óme - ómes - ómen+der. (deixo de banda el problema de la e àtona). En aquest punt la regla es modificà de manera que passà a aplicar-se només darrera vocal tònica, tal com mostren mots introduïts tardanament acabats en Vn (urížən, etc.).

La regla en qüestió tindrà per tant la forma següent:

$$(46)\quad \begin{bmatrix} +\text{nas} \\ +\text{cor} \end{bmatrix} \longrightarrow \emptyset \;/\; \begin{bmatrix} +\text{sil} \\ +\text{acc} \end{bmatrix} \_\_\; \#\#\#$$

9. Caiguda de R

Examinem les formes masculina i femenina dels adjectius següents:

(47)	masc.	fem.	masc.	fem.
a.	nú	núə	tót	tótə
b.	fí	fínə	sá	sánə
c.	dú	dúrə	primé	priméra
d.	púr̄	púrə	sunór̄	sunórə
e.	kúr̄	kúr̄tə	fár̄	fár̄tə

La classe a), com la majoria dels adjectius, forma el femení afegint el morfema ə, i podem dir el mateix d'altres casos. A d) l'alternança r - r̄ a femení i masculí la prediu la regla (17), i b) i e) tindran formes subjacents del tipus /fín/-/fína/, /kúrt/-/kúrta/. Les formes fonètiques masculines fí i kúr̄ (o kúr̄t, ja que en aquest cas (28) és opcional) s'obtenen mitjançant les regles de Caiguda de N (46) i Simplificació de Grups Consonàntics (28), respectivament. De la mateixa manera una regla que esborri r final pot derivar dú i primé de

formes subjacents /dúr/. /primér/. La situació de la r final és parcialment paral.lela a la de la n final discutida a la secció anterior. La majoria de les rr finals desapareixen però hi ha també nombroses excepcions. Els mots amb r̄ final fonètica que són excepcions a la regla de Caiguda de R no han de confondre's amb les que s'originen a partir de r̄t ---> r̄ per Simplificació de Grups. Es distingeixen, en mots en els quals la r és seguida per un altre morfema que comença per vocal, perquè la t no s'hi esborra (cf. púrə - kúr̄tə a (47)) i també perquè la Simplificació de Grups s'aplica opcionalment a r̄t: kúr̄, kúr̄t, però púr̄, *pur̄t.

Fins ara els casos de caiguda presentats suggereixen un context V___#### . r no apareix mai després de consonant en posició final, però en comptes de caiguda el que té lloc en comptes de caiguda de la r final és la inserció d'una ə epentètica. Quan s'afegeix el morfema d'infinitiu r a l'arrel verbal bát de 'batre' s'obté la forma bátrə; v. Capítol IV, secc. 2, i la regla (11). Si la Caiguda de R operés després de l'inserció de ə, es podria formular simplement amb un context ___#### . Però

els mots no aguts amb r final dequalifiquen aquesta solució:

(48)

šófəř	mízəř
fósfuř	sátiř
muřtífəř	əfíməř
zɛ́fiř	səmáfuř
útəř	əlmíbəř
kəřníbuř	žúpitəř

Tal com mostren els exemples de (48), els mot plans i esdrúixols conserven la r final. Només hi ha una excepció, kánti, diminutiu kəntirɛ́t; aquesta alternança pot ésser inclosa en el grup d'alternances lèxiques comentades abans (cf. (40) i (45c,d)), i exclosa del domini de la Caiguda de R. Aclarim que aquesta decisió no és equivalent a permetre "excepcions positives". Encara que permeti un cert grau d'irregularitat el relega a un lloc específic de la gramàtica, el lèxic, on d'altra banda es troben registrades precisament les irregularitats idiosincràtiques.

Al contrari de n, r cau també davant el morfema de plural s, exactament en els mateixos casos

en què cau en posició final de mot.

(49)	plural	femenins, derivats i formes amb clític
dú	dús	dúrə
klá	klás	klárə
pijó´	pijós	əmpijurá
sənsɛ́	sənsɛ́s	sənsɛ́rə
kuló	kulós	kulurɛ́t
pəpé	pəpés	pəpərɛ́t
pintá		pintáru pintárse pintálzi

La caiguda davant la s del plural no fa aquests casos similars als de (40) que excloïem de la regla de Caiguda de N. Primerament, els de (49) no són de cap manera excepcionals i segonament tenen la r conservada en una altra forma flectiva, el femení, i quan segueix un clític que comença per vocal a CV. Podem formular la Caiguda de R de la forma següent:

$$(50)\quad \begin{bmatrix} +\text{sont} \\ -\text{lat} \\ -\text{nas} \end{bmatrix} \longrightarrow \emptyset \;/\; \begin{bmatrix} +\text{sil} \\ +\text{acc} \end{bmatrix} \_\_ \left(+ \begin{bmatrix} +\text{cont} \\ +\text{cor} \end{bmatrix} \right) \#\# \begin{Bmatrix} \# \\ \text{CC} \end{Bmatrix}$$

Aquesta formulació de la regla que hem justificat proporciona un argument per a l'anàlisi del futur i el condicional presentada al Capítol II. El morfema d'infinitiu és r per a tots els verbs. Aquesta r cau per efecte de (50) llevat del cas que segueixi un clític amb V o CV inicials, com il.lustra (49). Quan el radical verbal acaba en consonant, en la majoria dels casos s'insereix una ə epentètica, com hem vist, després de la r: /bát/ - bátrə, /káb/ - kábrə, /rómp/ - rómprə. Però després de m, n, š, rr, rs i ns s'insereix aparentment una ə entre el radical i la marca d'infinitiu r, tal com mostren els verbs següents: 'témer', 'plànyer', 'tòrcer', 'conèixer', 'córrer', 'vèncer'. Si s'insereix ə en aquests casos, la Caiguda de R no es podrà aplicar, ja que la vocal inserida és àtona. Tampoc no es poden aplicar aquestes dues regles en ordre invers, perquè després d'aplicar Caiguda de R no es distingiria l'infinitiu de la 3ª Sg. Ind. Pr. Però així com la vocal inserida es conserva sempre, la r final desapareix. Aquesta anàlisi sembla incompatible amb la decisió de restringir la Caiguda de R a operar després de vocal accentuada. L'anàlisi, però, sembla incorrecta. De fet aquesta r no solament cau en posició final de mot i davant un clític amb CC inicial,

sinó que cau sempre, és a dir no apareix mai fonèticament:

(51)	-####	-##C	-##V[13]
	témə	témə̣l	témə̣w
	pláɲə	pláɲə̣l	pláɲə̣w
	kunɛ́šə	kunɛ́šə̣l	kunɛ́šə̣w
	kór̄ə	kór̄ə̣l	kór̄ə̣w
	tɔ́r̄sə	tɔ́r̄sə̣l	tɔ́r̄sə̣w
	bɛ́nsə	bɛ́nsə̣l	bɛ́nsə̣w

Ens veiem forçats per tant a postular un morfema diferent per als infinitius d'aquests verbs, és a dir, ə̣. D'altra manera, no solament hauríem d'estendre la regla (50) perquè es pogués aplicar després de vocal àtona en els verbs, sinó fins i tot en contextos a la dreta en els quals la regla general mai no s'aplica. De fet la part que donaria compte d'aquests casos es podria formular dient que "s'esborra la marca d'infinitiu r en tots els contextos, en verbs el radical dels quals acaba en m, ɲ, š, rr, rs, ns."

Aquesta solució més plausible amb un

morfema (al.lomorf, més pròpiament) diferent ə per a aquests casos és consistent amb el tractament de l'futur i condicional que vam adoptar en el Capitol/II. L'altra alternativa que hi discutíem, en canvi és incompatible amb aquesta solució, Aquesta solució alternativa sostenia que el futur d'un verb, per exemple pintaré estava formada per un infinitiu i una forma flexionada del verb 'haver', és a dir ($_{V}(_{III^{F}}$pintar)e). Si això és cert el futur dels verbs de (51) fóra *tamée, *kunəšəé, etc. i el condicional paral.lelament *təməíə, *kunəšəíə, etc. La solució adoptada al Capítol II, d'altra banda, proposa marques de futur i condicional /ré/, etc., /ría/, etc., respectivament i prediu les formes correctes (v. també Capítol IV, secció IV):

(52)

Futur (1ª Sg)	Condicional (1ª Sg)
təməré	təmərío
pləɲaré	plənaríə
kunəšaré	kunəšaríə
kuřəré	kuřaríə
tuřsəré	tuřsaríə
bənsəré	bənsaríə

10. B a W

Un gran nombre de mots presenten una alternança entre w postvocàlica i obstruents (= consònants no sonants) intervocàliques, especialment b:

(53) a. tów tóbə
b. páw pədéstrə
c. pəláw pələtí
d. pərdíw pərdigót
e. dáw dəkágun
f. práw dəprəsyá

(53) es pot dividir en dos grups. El primer, constituït per a), té una gran quantitat d'alternances w-b i només unes quantes excepcions (és a dir, b intervocàlica que no apareix com a w en posició final de mot); v. Lleó i Mascaró (1973) per a una discussió més detallada. El segon grup (53b-f) presenta al costat de molt poques alternances de les il.lustrades a (53) la major part de les consonants intervocàliques ensordides en posició final, però sense passar a w. A més a més, en alguns dels derivats

dels mots com (53b-f) apareix w en comptes de l'obstruent: pəwét, pərdivásə, prəwá.

Lleó i Mascaró (1973) proposen regles de formació de semivocal a partir de b, t---->d, k---->g per donar compte d'aquestes alternances i assignen caràcter de "menor" o "morfològic" a les dues últimes; casos com (53f) són el resultat de dues regles, t---->w i t---->s. Però exemples com pəwét suggereixen que elements lèxics com aquests tenen dues arrels alternants (per exemple /préw/ i /prés/) i que només hi ha una regla fonològica en el cas de b.

Alguns dels casos en què b no passa a semivocal poden ésser exclosos de la regla. Considerem els exemples següents:

(54) a. nów nɔbə

bíw bíbə

bláw bləbísim

žuéw žuébə

b. búlp bulbós

bə̄́rp bərbál

árəp ərábik

bisíləp bisilábik

Si formulem la regla de manera que s'apliqui després de vocal accentuada, els casos de (54) amb p final en comptes de w seran exclosos correctament. La regla s'ha d'aplicar també davant la s del plural, però no davant qualsevol consonant:

(55)	nɔ́w	nɔ́ws
	tów	tóws
	bláw	bláws
	λíbrə	
	mɔ́plə	mubilyári
	ədəptáplə	ədəptəbilität
	əskriptó	əskribén

La regla que dóna compte de l'alternança entre b i w tindrà per tant la forma següent:

$$(56)\quad \begin{bmatrix} -\text{sont} \\ +\text{lab} \\ +\text{son} \end{bmatrix} \longrightarrow [-\text{cons}] \;/\; \begin{bmatrix} +\text{sil} \\ +\text{acc} \end{bmatrix} \_\_ \; (C)\#\#\#$$

IV. MORFOLOGIA VERBAL

1. El sistema verbal

La major part del material discutit als dos capítols anteriors tractava de fonologia nominal, encara que també s'hi mencionaven i discutien altres categories. Aquest capítol té tres objectius. Primerament, presentar una anàlisi de la morfologia verbal del català central (barceloní)[1] que tendeixi a l'assoliment de l'adequació descriptiva. Segonament, determinar quines contribucions pot fer una anàlisi com aquesta a la teoria lingüística, en aquest cas particular intentant donar una caracterització de les regles que operen sobre les representacions fonològiques. En tercer lloc, contrastar les conclusions, teòriques i descriptives, ateses en els capítols anteriors: la teoria de l'accent subjacent, algunes de les regles proposades, la distinció entre regularitats subjacents i derivades i la Condició de Ciclicitat Estricta.

Consideraré aquí, com és lògic des d'un punt de vista morfològic i fonològic, només els temps

simples, i n'exclouré, pel seu ús més literari, l'indicatiu perfet. En l'imperatiu, com que la 1ª persona del plural i la 3ª del singular (usada en imperatiu en el tractament de vostè) són idèntiques a les corresponents del subjuntiu present, no les inclouré en els paradigmes ni en la discussió. Seguiré les gramàtiques tradicionals en la distinció de tres conjugacions: I, II i III (IIIa i IIIb). A més d'aquesta distinció dins III, introduiré una classificació dins II en grups i subgrups, especialment en el que podem anomenar verbs "subregulars". Citaré els verbs amb el seu infinitiu en forma ortogràfica normativa. Presentaré les formes verbals sempre en transcripció fonètica ometent uns quants detalls (assimilacions menors i les usuals en els capítols anteriors). Per raons òbvies, la 2ª i 3ª plural de l'imperatiu, l'infinitiu i el gerundi són transcrits no tal com apareixen isoladament, sinó com si seguís un clític amb vocal inicial, de manera que les regles que s'apliquen als segments finals de mot no obscureixin la forma dels morfemes. Similarment, transcric el participi com si anés seguit del morfema femení e. Així trobarem féz, fážint, fént, fér, mirád, en comptes de les formes fonètiques que tenen isoladament, o sia fés, fážin, fén, fé, mirát, tal com prediuen les regles

discutides al Capítol III i el procés general d'ensordiment d'obstruents finals. Els temps i les persones s'abreujaran de la forma següent:

Present Indicatiu	PI	1ª Sing.	1
Imperfet Indicatiu	II	2ª Sing.	2
Present Subjuntiu	PS	3ª Sing.	3
Imperfet Subjuntiu	IS	1ª Pl.	4
Futur	F	2ª Pl.	5
Condicional	C	3ª Pl.	6
Infinitiu	Inf		
Gerundi	Ger		
Participi	Pa		
Imperatiu	Imp		

2. Verbs Regulars

En aquesta secció examinaré els verbs regulars; partiré de la classificació tradicional i la modificaré després. La hipòtesi bàsica sobre l'estructura del sistema verbal serà presentada aquí i desenvolupada més tard amb l'anàlisi dels verbs irregulars.

Heus aquí els paradigmes de les tres conjugacions regulars amb els models 'mirar', 'batre' i 'bullir':

(1)

PI	II	PS	IS	F	C	Inf,Ger Fa,2,b 6 Imp
mír u	mir ábɔ	mír i	mir és	mir ɔré	mir ɔríɔ	mir ár
mír ɔs	mir ábɔs	mír is	mir ésis	mir ɔrás	mir ɔríɔs	mir ánt
mír ɔ	mir ábɔ	mír i	mir és	mir ɔrá	mir ɔríɔ	mir ád
mir ém	mir ábɔm	mir ém	mir ésim	mir ɔrém	mir ɔríɔm	mir ɔ
mir éw	mir ábɔw	mir éw	mir ésiw	mir ɔréw	mir ɔríɔw	mir éw
mír ɔn	mir ábɔn	mír in	mir ésin	mir ɔrán	mir ɔríɔn	mir int
bát u	bɔt íɔ	bát i	bɔt és	bɔt ré	bɔt ríɔ	bát rɔ
bát s	bɔt íɔs	bát is	bɔt ésis	bɔt rás	bɔt ríɔs	bɔt ént
bát	bɔt íɔ	bát i	bɔt és	bɔt rá	bɔt ríɔ	bɔt úd
bɔt ém	bɔt íɔm	bɔt ém	bɔt ésim	bɔt rém	bɔt ríɔm	bát
bɔt éw	bɔt íɔw	bɔt éw	bɔt ésiw	bɔt réw	bɔt ríɔw	bɔt éw
bát ɔn	bɔt íɔn	bát in	bɔt ésin	bɔt rán	bɔt ríɔn	bát int

PI	II	PS	IS	F	C	Inf, Ger, Pa, 2, 6 Imp
búʎ u	buʎ íə	búʎ i	buʎ ís	buʎ iré	buʎ iríə	buʎ ir
búʎ s	buʎ íəs	búʎ is	buʎ ísis	buʎ irás	buʎ iríəs	buʎ int
búʎ	buʎ íə	búʎ i	buʎ ís	buʎ irá	buʎ iríə	buʎ id
buʎ ím	buʎ íəm	buʎ ím	buʎ ísim	buʎ irém	buʎ iríəm	búʎ
buʎ íw	buʎ íəw	buʎ íw	buʎ ísiw	buʎ iréw	buʎ iríəw	buʎ íw
búʎ ən	buʎ íən	búʎ in	buʎ ísin	buʎ irán	buʎ iríən	búʎ int

La característica principal dels tres paradigmes de (1) és que l'arrel no canvia, excepte pel que fa a l'accent o regles ja justificades; és el cas de 'batre', la vocal radical del qual, a, pasa a ə en posició àtona per la regla de Reducció Vocàlica (Capítol II). El problema de la morfologia verbal regular consisteix doncs a donar compte de les regularitats de les terminacions verbals i de l'alternança accentual.

Excepte per a 2 i 6 Imp hi ha una correlació exacta entre persona i terminació: 2, 4, 5 i 6 acaben sempre en s (o z)[2], m, w, n, respectivament, i 1 i 3 no presenten presumiblement cap terminació personal.

La qüestió esdevé més complicada si

intentem trobar les correspondència entre terminació i temps. Per tal de facilitar l'examen dels morfemes de temps, examinem el quadre següent (pàgina 176) que correspon a (1), un cop eliminats l'arrel i els morfemes de persona, així com la e epentètica a l'Inf bátre (cf. la regla (11), més avall).

Es possible extreure alguna altra generalització sistemàtica de (2)? Tots els tres elements morfològics, temps, persona i conjugació, semblen intervenir en la determinació de la terminació. Però en un examen més atent, apareix una asimetria a (2). Considerem separadament la vocal de la terminació i la resta de la terminació. La segona part de la terminació és generalment invariable a través de les conjugacions: l'excepció és l'indicatiu imperfet de la conjugació I. Pel que fa a la vocal inicial de la terminació, l'accent distingeix dos casos. En les terminacions no accentuades (separades a (2) per una línia de les accentuades), la vocal és -com la segona part de la terminació- invariable a través de les conjugacions, amb l'excepció de 1, 2 PI i Imp de la conjugació I i l'Inf de la II. Però quan la vocal es troba en una terminació accentuada varia a

(2)

	PI	II	PS	IS	F	G	Inf, Ger, Pa, 2, Imp
I	u	ábə	i	és	əré	əríə	ár
	ə	ábə	i	ési	ərá	əríə	ánt
	ɔ	ábə	i	és	ərá	əríə	ád
	é	ábə	é	ési	ərɛ́	əríə	ə
	ɛ́	ábə	ɛ́	ési	ərɛ́	əríə	ɛ́
	ə	ábə	i	ési	ərá	əríə	i
II	u	íə	i	és	əré	əríə	r
	-	íə	i	ési	ərá	əríə	ént
	-	íə	i	és	ərá	əríə	úd
	é	íə	é	ési	ərɛ́	əríə	-
	ɛ́	íə	ɛ́	ési	ərɛ́	əríə	ɛ́
	ə	íə	i	ési	ərá	əríə	i
III	u	íə	i	ís	iré	iríə	ír
	-	íə	i	ísi	irá	iríə	ínt
	-	íə	i	ís	irá	iríə	íd
	í	íə	í	ísi	irɛ́	iríə	-
	í	íə	í	ísi	irɛ́	iríə	í
	ə	íə	i	ísi	irá	iríə	i

través de les conjugacions: cap forma té la mateixa vocal a totes tres conjugacions. Aquesta observació indica que cal tractar aquesta vocal separadament de la resta de la terminació. D'acord amb això, faré la següent classificació de la terminació: la vocal temàtica, tal com indica la seva variació a través de les conjugacions, és una marca de la conjugació i pot variar també segons la persona i el temps; apareix només a terminacions accentuades. Les marques de temps (o sia les vocals àtones aïllades i el que segueix la vocal temàtica, a (2)) varien d'acord amb el temps, i excepcionalment segons la persona i la conjugació. Finalment, les marques de persona, que són invariables: Ø per a 1 i 3, i z, m, w, n per a 2, 4, 5 i 6, respectivament. Aquesta segmentació d'una forma verbal en arrel, vocal temàtica o marca de conjugació, marca de temps i marca de persona sembla plausible donats els fets dels verbs regulars. Naturalment, com que el català és una llengua flexional, cadascun d'aquests morfemes serà determinat principalment pel seu correlat (arrel, conjugació, temps i persona), però també subsidiàriament pels altres. Vegem en què consistirien les dues altres alternatives extremes. Podríem

agrupar totes les terminacions idèntiques i establir per a cadascuna que el verb la pren en les formes corresponents, per exemple que pren és a 1II en les conjugacions I i II, i 3IS en les conjugacions I i II, O bé podríem intentar regularitzar els morfemes al màxim, de manera que estiguin menys o gens condicionats per correlats morfològics que no sigui el seu; les formes subjacents serien derivades per un conjunt de regles fonològiques. Cal rebutjar des del començament la primera hipòtesi, ja que no recull cap de les possibles generalitzacions. Examinem una mica més la segona alternativa. Podem proposar, per exemple, que la marca de II és bə, la marca de PS i o la marca de IS si (o fins i tot regularitzant-ho més encara, proposar i com a marca de subjuntiu i Ø d'indicatiu). Aleshores caldria postular regles que esborressin en les conjugacions II i III la b després de la vocal temàtica, que esborressin i després de la vocal temàtica (per a 4PS i 5PS), i que esborressin i en posició final (per a 1IS i 3IS). Per les mateixes raons podríem proposar que hi ha una vocal temàtica específica per a cada conjugació, i que regles fonològiques en deriven la vocal temàtica "fonètica" de forma apropiada. El punt crucial és

que la força d'aquesta anàlisi depèn completament de la motivació independent d'aquestes regles. Si són específiques de formes verbals caracteritzades morfològicament, aleshores és exactament equivalent afirmar que un al.lomorf determinat apareix en un conjunt morfològicament caracteritzat de formes vebals. Notem a més que en aquesta anàlisi donaríem al morfema una forma subjacent l'elecció de la qual és arbitrària. No hi ha cap raó per preferir un sistema amb b̲ə̲ subjacent per a II i regla d'esborrament de b̲, a un sistema amb ə̲ subjacent i regla d'inserció de b̲ en els casos apropiats. Aquesta indeterminació en l'elecció de representacions subjacents, a la qual tornaré més endavant, indica que la proposta inicial és preferible.

La discussió de les pròximes seccions reforçarà l'anàlisi que proposo, però ara presentaré dos casos relacionats amb l'accent i la morfologia derivacional nominal que també la suporten.

Hi ha encara dos fets sense explicar en el paradigma dels verbs regulars: la correlació entre l'aparició de la vocal temàtica i el caràcter tònic de la terminació, i la mateixa distribució de l'accent. Al Capítol

II vam veure que l'accent, en comptes d'assignar-se per regla, formava part de la representació subjacent. D'acord amb això, els morfemes verbals també han de tenir aquesta propietat. la vocal temàtica, per exemple, serà accentuada. Els únics casos de vocal temàtica àtona (v. (1)) són el futur i el condicional. Però precisament el futur i el condicional duen l'accent sobre la marca de temps i aquesta és la raó per la qual la presència de la vocal temàtica estava correlacionada amb l'accent a la terminació (o sia accent a la mateixa vocal temàtica o a la marca de temps). Ja sabem que dins un mot una regla esborra tots els accents llevat del darrer ((24), Cp. II), de manera que l'accent subjacent que proposo per a la vocal temàtica serà esborrat en aquest cas per una regla justificada independentment.

La distribució de l'accent en els verbs regulars il.lustrada a (1) es deriva de la teoria discutida i justificada al Capítol II, és a dir, que els morfemes tenen accent subjacent i que l'accent superficial se'n deriva per una regla de Desaccentuació. L'arrel verbal durà sempre accent, més específicament durà accent a l'última síl.laba;[3] la vocal temàtica també durà accent i la

resta dels morfemes seran àtons, excepte el futur i el condicional que també duran accent. Després que s'hagi aplicat la Desaccentuació l'accent apareixerà en els morfemes de futur i condicional en aquests temps, a la vocal temàtica als altres temps en què aquesta apareix, i en els casos restants en l'arrel, com per exemple:

(3)		bú\+í+rá+s	mír+é+si+m	mír+ə+s
	Desacc.	u i	i	——
		buλirás	mirésim	míras

L'existència d'una vocal temàtica, en particular d'una vocal temàtica accentuada en la representació subjacent, es veu recolzada per derivats de verbs, en els quals apareix també una vocal temàtica. Les formes verbals que corresponen als derivats en dó(r), mén i plə corresponen a formes verbals representades a (4) per 3 PI, format per arrel+ə a la conjugació I i l'arrel sola a les conjugacions II i III:

(4)	Conj. I	Conj. II	Conj. III
a.	puɾ̄tədó	pərd̄ədó	kuʎidó
	pɔ́ɾ̄tə	pɛ́ɾ̄t	kúʎ
	trənsfuɾ̄mədó	kunəšədó	muɲidó
	trənsfɔ́ɾ̄mə	kunéš	múɲ
b.	pəgamén	ɾ̄əbamén	ɾ̄ətruɲimén
	págə	ɾ̄ɛ́p	ɾ̄ətrúɲ
	miʎurəmén	bənsimén	səntimén
	miʎórə	bɛ́ns	sén
c.	kəntáplə	kunsəbíplə	dəskuzíplə
	kántə	kunsép	dəskús
	kuɲfuɾ̄táplə	təmíplə	buʎíplə
	kuɲfɔ́ɾ̄tə	tém	búʎ

Les vocals subratllades á, ə, í, i apareixen perquè els substantius o adjectius deriven de verbs. Això es pot veure comparant (4) amb els derivats que no tenen origen verbal: miʎórə (ə és la marca de femení), kántik, təmó, búʎ (subst.). A més aquesta vocal correspon a la vocal temàtica de les formes verbals: a, ə a la conjugació I, ə, i a la conjugació II, i i a la conjugació III= La majoria dels sufixos són accentuats, i la vocal temàtica

apareix per tant sense accent, però en el cas de pl<u>a</u>
l'últim accent del mot és el de la vocal temàtica que
és la que conseqüentment du l'accent fonètic.

A (4) ja s'observa una particularitat de la conjugació II present també a (2): les vocals temàtiques d'aquesta conjugació són les mateixes que les de les conjugacions I i III, segons el sufix derivacional. El mateix passa en els paradigmes verbals ((1) o (2)): en algunes formes les vocals temàtiques de I i de II coincideixen, en d'altres coincideixen les de II i III. Suggereixo que l'explicació d'aquesta particular distribució rau en el fet que els anomenats "verbs regulars de la conjugació II" (als quals amb referiré més endavant com grups R-1 i R-2) són de fet irregulars; la seva irregularitat consisteix a tenir una marca de conjugació "barrejada", de vegades corresponent a la conjugació I, de vegades a la conjugació II, de vegades una vocal temàtica irregular (<u>é</u> i <u>ú</u> a Ger i Pa, respectivament, falta de vocal temàtica a Inf). Hi ha una raó, és clar, per la qual un verb com 'batre' ha estat inclòs en una "conjugació regular II". El tipus particular de "barreja" de vocals temàtiques

que presenta és la més comuna entre els verbs que no pertanyen a les conjugacions I i III. Altres verbs, i això afavoreix la present anàlisi, presenten tipus diferents de "barreja", és a dir, tenen la vocal temàtica de les conjugacions I i III en altres temps i en altres persones que 'batre' (v. seccions 5 i 6). A més, tots els verbs formats per derivació d'altres categories pertanyen a les conjugacions "regulars" I i III (Fabra (1968), 138-141).

3. La classe IIIa i altres formes verbals anòmales

Els verbs formats per derivació que pertanyen a la conjugació III i que acabem d'esmentar, així com altres verbs d'aquesta conjugació, tenen un paradigma en part diferent del que he donat per a III a (1). Així, al costat de 'batre', tenim 'unir', amb el paradigma següent:

(5) PI	II	PS	IS	F	C	Inf, Ger Pa, 2,5 Imp
un ɛ́šu	un íə	un ɛ́ši	un ís	un iré	un iríə	un ír
un ɛ́šəs	un íəs	un ɛ́šis	un ísis	un irás	un iríəs	un ínt
un ɛ́š	un íə	un ɛ́ši	un ís	un irá	un iríə	un íd
un ím	un íəm	un ím	un ísim	un irém	un iríəm	un ɛ́š
un íw	un íəw	un íw	un ísiw	un iréw	un iríəw	un íw
un ɛ́šən	un íən	un ɛ́šin	un ísin	un irán	un iríən	un ɛ́šint

'Unir' difereix de 'bullir' pel fet de presentar un increment ɛ́š en certes formes. Que ɛ́š no pertany a l'arrel és clar perquè hi ha un gran nombre de verbs que segueixen aquest paradigma amb arrels diferents però tots amb l'increment ɛ́š a les mateixes formes. Comparem les formes en les quals difereixen els dos tipus de verbs de la conjugació III:

(6)	PI:	1	búʎu	un ɛ́š u
		2	búʎs	un ɛ́š əs
		3	búʎ	un ɛ́š
		6	búʎən	un ɛ́š ən
	PS:	1	búʎi	un ɛ́š i
		2	búʎis	un ɛ́š is
		3	búʎi	un ɛ́š i
		6	búʎin	un ɛ́š in
	Imp:	2	búʎ	un ɛ́š
		6	búʎint	un ɛ́š int

Notem primer de tot que les formes difereixen únicament en l'increment ɛ́š i en l'accentuació.

L'única excepció, 2PI, que dóna unášəs en comptes de *unášs, és el resultat d'una regla d'inserció de ə que tractarem en aquesta mateixa secció. L'increment áš es troba situat sempre entre l'arrel i els morfemes de temps i persona, és a dir, en la mateixa posició que la vocal temàtica. Donats aquests fets, i el fet que áš és característic d'una classe de verbs, és a dir d'una conjugació, podem assignar-li el mateix status que la vocal temàtica i anomenar-lo increment temàtic.

Recordem que a (2) vam fer servir una distinció existent en la classe de les vocals inicials de terminació per definir el terme tradicional "vocal temàtica". Observem ara que aquesta mateixa distinció apareix quan intentem diferenciar les formes amb increment temàtic de les que no en tenen: les formes de (6) són les formes que en els verbs com 'bullir' no tenen vocal temàtica. Aquest fet, l'aparició de áš en les formes en les qual no apareix la vocal temàtica í, dóna suport a la distinció entre formes amb vocal temàtica i sense que he proposat abans

Pel que fa a l'accent, si considerem

ɛ́š un element temàtic, juntament amb la vocal temàtica, la col.locació de l'accent a (6) no ofereix cap problema. ɛ́š, com la vocal temàtica, tindrà accent subjacent, i la regla de Desaccentuació eliminarà l'accent de l'arrel en tots els casos.

Hi ha també altres verbs que semblen divergir en algun punt dels paradigmes de (1). Com veurem, aquestes divergències són imputables a regles fonològiques generals.

La desinència de 2 i 3PI és diferent per a la conjugació I i per a les conjugacions II i III; La I pren ə s, ə, i les II i III prenen s, ∅ (v. (2)). Però hi ha alguns verbs que, encara que pertanyen a II o III, tal com demostren el Ger i el II, aparentment prenen les terminacions de la conjugació I a 2 i 3PI:

		II	Ger	2PI	3PI
(7)	a. 'cosir'	kuz.íə	kuz ínt	kúz əs	
	'tossir'	tus íə	tus ínt	tús əs	
	'fugir'	fuž íə	fuž ínt	fúž əs	
	'tòrcer'	turs íə	turs ént	tórs əs	
	'vèncer'	bəns íə	bəns ént	béns əs	

'créixer'	krəš íə	krəš ént	kréš əs	
'conèixer'	kunəš íə	kunəš ént	kunéš əs	
b.'obrir'	ubr íə	ubr ínt	ɔ́br əs	ɔ́br ə
'omplir'	umpl íə	umpl ínt	ómpl əs	ómpl ə
'córrer'	kuř íə	kuř ént	kóř əs	kóř ə

Els verbs de (7a) no són de fet verbs irregulars que prenen les marques de temps d'una altra conjugació -encara que l'efecte aparent sigui el mateix-, sinó verbs regulars subjectes a una regla fonològica que insereix ə entre sibilants. Aquesta regla sembla operativa també en altres casos. Considerem els plurals dels adjectius femenins invariables, o sia els que no prenen la marca de femení ə:

(8)

Femení Sg	Femení Pl
fásil	fásils
bulgár̄	bulgár̄s
sublím	sublíms
fəlís	fəlísəs
bəlós	bəlósəs
fugás	fugásəs

Els exemples de (7b) són similars. Al Capítol III vam veure que s'inseria ə després de geminades davant consonant e a final de mot. De fet caldria estendre aquesta regla per tal de cobrir altres casos, en particular seqüències d'oclusiva -líquida:

(9)	šísklə	šískl ɛ́t	šískl əs
	áŋglə	əŋgl ɛ́t	áŋgl əs
	ábrə	əbr ɛ́t	ábr ə s
	súkrə	sukr ɛ́t	súkr ə s
	bídrə	bidr ɛ́t	bídr ə s
	trípla	trípl ɛ́t	trípl ə s
	teátrə	teətr ɛ́t	teátr ə s

El diminutiu i altres sufixos poden afegir-se a les arrels acabades en consonant šískl, áŋgl, etc. però quan es troben les dues consonants en posició final o seguides de consonant, cal inserir-hi una ə.

Aquestes dues regles d'inserció de ə haurien d'ésser examinades amb més detinament per acomodar-hi altres casos i excloure'n alguns també, però per al nostre

cas ens limitarem a la part de la regla que cobreix els casos presentats i formularem (10) i (11) per posterior referència.

$$(10) \quad \emptyset \longrightarrow \text{ə} \;/\; \begin{bmatrix} +\text{cont} \\ +\text{cor} \end{bmatrix} + \_\_ \begin{bmatrix} +\text{cont} \\ +\text{cor} \end{bmatrix}$$

$$(11) \quad \emptyset \longrightarrow \text{ə} \;/\; [-\text{cont}]\,[+\text{sont}] \;\_\_ \begin{Bmatrix} \#\#\#\# \\ C \end{Bmatrix} \text{ i altres contextos}$$

Observem que (11) donarà compta almenys dels casos de (7b), kórə̄s, kórə̄, ja que podem representar el seu so continu r̄ com a seqüència de dues no-contínues, /rr/, tal com vam concloure al Cap. III. De forma similar, les excepcions que trobàvem examinant els verbs amb increment temàtic, o sia unɛ́šəs en comptes de ˣunɛ́šs (v. (6) i discussió posterior), seran explicades per la regla (10).

Trobem altres formes verbals anòmales en verbs de la conjugació II que, com que tenen altres irregularitats, seran tractats a la pròxima secció. Una de les seves característiques és la manca de vocal temàtica a l'infinitiu, futur i condicional. Quan l'arrel d'un

d'aquests verbs acaba en n o l, esperaríem Inf, F i C en lr, nr; lré, nré, etc.; lría, nría, etc., respectivament. En canvi obtenim ldr, ndr, ldré, ndré, ldría, ndría. La d no es pot assignar a cap morfema de temps, ja que només apareix en aquests casos, és a dir quan es troba el context fonològic l__r, n__r . Podem suposar doncs que d s'insereix per regla. Però a l'interior de morfema contrasten lr, nr i ldr ndr:

(12)

a.	b.
unr̄át	indrét
ənr̄əuná	séndrə
ənr̄ík	téndrə
kunr̄éw	əndréw
fulr̄á	bəldrík
tulr̄á (cognom)	buldró

A través de límit de morfema també trobem ambdues solucions:

192

(13)	a.	b.
	són≠≠≠≠r̄ɔ́ks	bəndɨró
	bɔ́l≠≠≠≠r̄ɔ́ks	buldɨríə
	ən≠≠r̄éntən	fóndɨrə
	əl≠≠r̄éntən	pundɨrá
	ən≠≠r̄érə (cf. dər̄érə)	
	in≠≠r̄əbés (cf. r̄əbés)	
	ən≠≠r̄əžulá (cf. r̄əžɔ́lə)	

S'ha de formular per tant la regla de manera que no s'apliqui a través de qualsevol nombre de ≠≠≠≠, és a dir:

$$(14) \quad \emptyset \longrightarrow d \;/\; \left\{ \begin{matrix} n \\ l \end{matrix} \right\} \_\_\_ \; r$$

de manera que s'apliqui a (13b) però no a (13a), ni a (12a) (a (12b) la d és present a la representació subjacent). A (12a) nr es troba dins un morfema i la CCE bloquejarà l'aplicació de la regla. Heus aquí la derivació de tres exemples il.lustratius:

(15)	((unr)+át)	(ən≠≠rérə))	((bén)+rə)
Inserció de D	bloq.CCE	---	d
r---→r̄ (18)	r̄	r̄	---
	unr̄át	ənr̄érə	béndrə

En el cas de lr i nr internes de morfema la Inserció de D no es pot aplicar pròpiament a cap cicle: tota la informació per la qual es podria aplicar la regla es troba dins el cicle 0 i cap informació crucial no és introduïda a cicles posteriors. Després la r ésdevé vibrant perquè segueix l o n. r també passa a r̄ en mots com ən≠≠rér̄ə, però la Inserció de D hi és inaplicable. D'altra banda la Inserció de D s'aplicarà en el primer cicle (cicle 1) a $(_1(_0$bén$)_0$+rə$)_1$ i casos similars i la r com que ja no seguirà l o n romandrà bategant. Cal recordar que la CCE no s'aplica a r---→r̄, perquè són postcícliques, ja que són de neutralització.

En resum, he presentat els paradigmes de tres conjugacions ('mirar'I, 'bullir'IIIb, 'unir'IIIa; 'batre' quedava classificat com a irregular) i conclòs que les seves formes estan constituïdes per quatre morfemes.

L'arrel i la vocal temàtica, o increment temàtic per a IIIa, formen el radical; la desinència està formada pel morfema de temps i el morfema de persona. Dono a continuació el conjunt dels morfemes de les terminacions dels verbs regulars.

(16) Vocal temàtica o increment

	I	IIIb	IIIa
1,2,3,6PI; 1,2,3,6PS; 2,6Imp; F; C	Ø	Ø	ɛ̌s
II, Inf, Ger, Pa	á	í	í
4,5PI; 4,5PS; 5Imp	ɛ́	í	í
IS	é	í	í

Temps

PI 1: u 2,3 conj.I, 6: ə altres: Ø

II I: bə II, III: ə Inf: r

PS 1,2,3,6: i 4,5: Ø Ger: nt

IS 1,3: s 2,4,5,6: si Pa: d

F 1: ré 4,5: rɛ́ 2,3,6: rá

C ría

Imp 2conj.I: ə 2,5conj.III: Ø 6: i

Persona

1 Ø

2 s; Imp: Ø

3 Ø

4 m

5 w

6 n; Imp: nt

4. Verbs "regulars" de la conj.II i participis irregulars

L'anomenada segona conjugació es caracteritza pel caràcter mixt de les seves vocals temàtiques (de vegades les de les conjugacions I i III, de vegades diferents, de vegades inexistents en formes que la tenen a les altres conjugacions), i per ser bàsicament una conjugació irregular. Aquesta irregularitat pot ésser atribuïda -tal com intentaré demostrar-, per a cada verb o grup de verbs, a la distribució de la vocal temàtica i al polimorfisme de l'arrel, que està subjecta malgrat això a subregularitats. La irregularitat no sol afectar els morfemes de temps i persona, i les discrepàncies de les formes regulars es

redueixen al participi, la forma típicament irregular i menys verbal , en un cert sentit (flexió nominal de gènere i nombre, funció adjectival, etc.).

El grup de verbs que analitzarem en aquesta secció es caracteritza per tenir una arrel fixa i una vocal temàtica fixa excepte per al participi; la vocal temàtica i les marques de temps tenen la distribució següent:

(17)

Vocal temàtica: R-1, R-2		Morfemes de persona
1,2,3,6PI; 2,6Imp; 1,2,3,6PS	Ø = I = III	Com a (16)
II	í = III	Segueix la conj.III
4,5PI; 4,5PS; 5Imp	ɛ́ = I	
IS	é = I	
Ger	é	
Inf, F, C	Ø	
Pa	ú	

Grup R-1 És el representat per 'batre', el paradigma del qual ja ha estat discutit juntament amb els verbs de les conjugacions I i III a la secció anterior.

Grup R-2 Comprèm els verbs esmentats al Capítol III, secció 9, on proposava que la seva marca d'infinitiu no era r, sinó ə. A part de l'infinitiu, les úniques formes en les quals difereixen dels del grup R-1 són el futur i el condicional. Comparem les formes següents amb les de 'batre' (1):

(18)

'córrer'		'vèncer'	
F	C	F	C
kurr əré	kurr ərío	bəns ərè	bəns ərío
kurr ərás	kurr ərío s	bəns ərás	bəns ərío s
kurr ərá	kurr ərío	etc.	etc.
kurr ərém	kurr əríəm	'plànyer'	
kurr ərém	kurr əríəw	pləɲ əré	pləɲ ərío
kurr ərán	kurr ərían	pləɲ ərás	pləɲ ərío s
		etc.	etc.

Les formes esperades (abans de l'aplicació de la regla que redueix rr a r̄) serien kurrré, bənsré, etc.. La ə inserida de 'córrer' ja queda coberta per (11), i en els altres exemples estenent (11) als contextos apropiats.

Cap verb de la conjugació I té participi irregular, però tant les conjugacions IIa i IIIb com els grups de la conjugació II que hem vist tenen verbs amb participis diferents dels regulars en id per a la III i en úd per a la segona. 'Admetre' (i altres verbs en -metre) té una arrel alternant admés, cap vocal temàtica, i morfema de participi Ø, i similarment 'imprimir' amb l'arrel alternant imprés. 'Merèixer' i 'creéixer' tenen les arrels merésk i krésk, amb vocal temàtica i morfema de temps normals ú i d, i el mateix passa amb 'córrer' amb una arrel kórrg que sofreix Inserció de ə (cf. amb els verbs que afegeixen g, secció següent). La resta dels casos tenen marca de participi t i no tenen vocal temàtica: 'estrènyer' té l'arrel astré, 'morir' i 'oferir' tenen les seves arrels regulars mór i ufér, i 'sofrir', 'obrir', 'cobrir' i 'establir' tenen com arrels sufér, obér, kubér i astablér, respectivament. Heus aquí les formes del participi junt amb les formes corresponents de 4PI que presenten l'arrel regular (excepte pel que fa a la vocal reduïda) i la conjugació a la qual pertanyen (terminació ím per a la III i ém per a la II):

(19)	4PI	Pa
	ə dm ə t ɛ́m	ə dmɛ́z
	imprim ím	impréz
	mərəš ém	mərəsk úd
	krəš ɛ́m	krəsk úd
	kur̄ ɛ́m	kur̄əg úd
	ə strə ʃ ɛ́m	əstrɛ́ t
	mur ím	mɔ́r̄ t
	ufər ím	ufɛ́r̄ t
	sufr ím	sufɛ́r̄ t
	ubr ím	ubɛ́r̄ t
	kubr ím	kubɛ́r̄ t
	ə stɔpl ím	ɔstɔplɛ́r̄ t

5. Conjugació II: Verbs amb G final d'arrel

Incloc en aquesta classe els verbs que, a més d'algunes irregularitats menors, presenten en algunes formes una arrel acabada en g. Examinarem primerament el paradigma d'un d'aquests verbs -excloent-ne el participi-, i després les formes d'altres verbs que difereixen de les del paradigma model. Tractarem els participis, que són els que presenten més irregularitats, al final de la secció.

Grup G-1 'Fondre' presenta les formes següents:

(20)

PI	II	PS	IS	F	C	Inf,Ger, 2,5,6Imp
fóŋ	fun íə	fóŋg i	fuŋg és	fun dré	fun dríə	fón drə
fón s	fun íəs	fóŋg is	fuŋg ésis	fun drás	fun dríəs	fun ént
fón	fun íə	fóŋg i	fuŋg és	fun drá	fun dríə	
fun ɛ́m	fun íəm	fuŋg ɛ́m	fuŋg ésim	fun drɛ́m	fun dríəm	fón
fun ɛ́w	fun íəw	fuŋg ɛ́w	fuŋg ésiw	fun drɛ́w	fun dríəw	fun ɛ́w
fón ən	fun íən	fóŋg in	fuŋg ésin	fun drán	fun driən	fóŋg int

Les alternances de la vocal temàtica són les mateixes que les de 'batre' esmentades abans (secció 4): algunes formes tenen la de la conj.I, algunes altres les de la conj.III:

(21) Vocal temàtica: G-1, G-2 (també W-4, i una variant de W-3)

1,2,3,6PI; 1,2,3,6PS; 2,6Imp Ø = I = III

II í = III

4,5PI; 4,5PS; 5Imp ɛ́ = I

IS ɛ = I

Ger	é
Inf, F, C	Ø

Les alternances entre o i u a l'arrel són degudes al procés de Reducció Vocàlica estudiat al Capítol II, que opera sobre vocals àtones. La d a F, C i Inf és un resultat de la regla d' Inserció de D que hem vist abans, i la regla (11) insereix la ə de l'infinitiu fóndrə, després que s'ha aplicat la Inserció de D. Els morfemes de temps són els de (16) i (17), però el de 1PI és diferent:

(22) Morfema de temps: Verbs G

1PI	Ø

Les úniques formes que queden encara per explicar són 1PI i PS i IS. 1PI és fóŋ i en els altres casos apareix g abans de la terminació (1PS fóŋgi, etc.). Les alternances entre n i ŋ al llarg del paradigma s'expliquen amb la regla d'Assimilació de Nasals presentada al Capítol III, i aquesta regla i la de Simplificació de Grups

dónen compte de fóŋ (/fóng/ --> fóŋg --> fóŋ).

El problema que es presenta és com cal tractar l'alternança fón - fóng. La g no pertany evidentment als morfemes de temps o persona, ja que la'n separa la vocal temàtica a 4,5PS i a IS. Podríem considerar-la un increment temàtic similar a l' ɛ́s de la classe IIIa, però en aquest cas la clara correlació entre aparició d'increment temàtic i manca de vocal temàtica é s inexistent. Hi ha tres alternatives més per explicar aquesta alternança: a) l'arrel de 'fondre' és /fóng/ i la g cau per efecte d'una regla en els contextos corresponents; b) l'arrel és /fón/ i la g s'insereix en els contextos complementaris; c) hi ha dues arrels subjacents /fóng/ i /fón/. Tornaré al problema de determinar la forma subjacent de l'arrel en aquests casos. quan hàgim examinat més verbs irregulars. De tota maners hom pot observar que els dos contextos no són expressables en termes fonològics; a part de la gran disparitat de les formes que cobreix, 4PI funém i 4PS fungém són fonològicament idèntics tret de la g, per tant abans de la inserció o de l'esborrament de g no es poden diferenciar. El mateix passa amb 5Imp funɛ́w i 5PS fungɛ́w.[5]

Grup G-2 El verb 'prendre' és similar a 'fondre'. Té les formes paral,leles prén̪g - prén̪, però presenta un altre canvi a l'arrel en F, C i Inf. Són les formes següents, que apareixen junt amb algunes de les que no presenten aquest canvi:

(23)

	F: pən dré	C: pən dríə	Inf:
1PI prén̪	pən drás	pən dríəs	pén drə
3PI prén	pən drá	pən dríə	
4II prən íə	pən drém	pən dríəm	
1PS prén̪g i	pən dréw	pən dríəw	
6IS prən̪g ésiw, etc.	pən drán	pən dríən	

Sembla clar que la falta de r a les formes en pén- que s'oposen a les que presenten prén o prén̪g, ve determinada, si intentem fixar un context fonològic, per per la r o d següents, o per ambdues. Però cal anar amb compte abans d'atribuir la pèrdua de r[6] a una regla fonològica: si realment existeix aquesta regla fonològica podem esperar trobar-ne els efectes en altres llocs també. En realitat és més que possible que una regla

d'aquest tipus hagi existit en un estadi anterior o existeixi en algunes varietats del dialecte que ens serveix de base, ja que existeixen formes com pugrámə, pubblɛ́mə, enfront de les formes en pru- . Però molts parlants, presenten en aquests casos les dues seqüències de C més líquida, com en els exemples següents:

(24)	tríplə	frətrisídə	prə≠≠skríw
	prugrés	prə́≠≠ndrés (preendreç)	sobrə≠≠prɛ́n
	frustrá	tri≠≠ándrə	

Resulta difícil decidir si la regla és encara operativa, restringida als verbs (els únics exemples són 'prendre' i els seus compostos), o si 'prendre' té les variants radicals prɛ́ng, prɛ́n i pɛ́n, l'última per a Inf, F i C. Com que no existeix cap altre verb de la forma $CrV\left\{\begin{matrix}n\\l\end{matrix}\right\}$- de la conj.II, no trobo cap manera de triar entre les dues alternatives i deixaré la qüestió oberta.

Grup G-3 L'Inf i el Ger dels verbs 'soler' i 'valer' difereixen dels de 'fondre' (20):

(25)	1PI	sólk	bálk	Inf	sul ɛ́r	bəlg ɛ́r
	2PS	sólg i	bálg i	Ger	sul ɛ́nt	bəlg ɛ́nt
	4PI	sul ɛ́m	bəl ɛ́m			

En aquest cas la g final no cau com a /fóng/ --- fóŋg ---fóŋ, sinó que s'ensordeix, tal com prediu la Simplificació de grups (Cap. III, (29)) i la regla que ensordeix les obstruents davant ≠≠≠.

En l'Inf i el Ger hom esperaria sóldrə i báldrə, i ˣsulént i ˣbəlént. Com hem vist abans, els verbs de la conj.II es caracteritzen per la irregularitat en l'elecció de vocal temàtica; en aquest cas, 'soler' i 'valer' s'aparten de la distribució normal de vocals temàtiques de (21), ja que tenen ɛ́ en Inf i Ger. A més, 'valer' estén la g de 1PI, PS i IS també a aquells dos temps. La distribució de la vocal temàtica és per tant la següent:

(26) Vocal temàtica: 'soler', 'valer'

1,2,3,6PI; 1,2,3,6PS; 2,6Imp		Ø = I = III
II		í = III
4,5PI; 4,5PS; 5Imp		ɛ́= I
IS		é = I
Inf, Ger	ɛ́ F, C	Ø

Grup G-4 Un últim grup de verbs que pertanyen a aquesta classe es caracteritza per l'alternança de la g amg una š final d'arrel. Una altra particularitat d'aquest grup és que en algunes formes hi ha variació lliure entre g i š. El grup es divideix en dos conjunts: a) els compostos de l'arrel pərέš ('aparèixer', 'comparèixer', etc,), i b) 'conèixer' i els seus compostos ('reconèixer', 'desconèixer', etc.). Heus aquí les formes que presenten alguna anomalia, per a 'aparèixer' i 'conèixer' (les altres formes deriven regularment de l'arrel acabada en š, Pa a part).

(27)	1PI	ɔpərέš u	kunέš u, kunέk
	Inf	ɔpərέš ə	kunέš ə
	F	ɔpərɛš ɔré	kunəš ɔré
		ɔpərəš ərás	kunəš ərás
		etc.	etc.
	C	ɔpərəš ɔríə	kunəš ɔríə
		ɔpərəš ɔríɔs	kunəš ɔríəs
		etc.	etc.
	PS	ɔpərέš i, ɔpərέg i	kunέš i, kunέg i
		ɔpərέš ɪs, ɔpərέg is	kunέš is, kunέg is
		etc.	etc.

IS ɔpərəg és, əpərəš és kunəš és, kunəg és

əpərəg ésis, əpərəšésis kunəš ésis, kunəg ésis

etc. etc.

Inf, F i C són perfectament "regulars" pel fet que no tenen, com la majoria dels verbs de la conj. II, vocal temàtica en aquests temps. El futur i el condicional reben una ə per la regla (11); els infinitius əpərέšə, kunέšə tenen el morfema d'infinitiu ə, com altres vebs que hem vist abans. Encara que en alguns casos una de les formes en variació lliure és més corrent, totes dues arrels apareixen en PS i IS, així com a 1PI en el cas de 'conèixer'. En el participi, que serà tractat al final de la secció, només hi ha la forma en g.

Passem ara a examinar els participis dels verbs de la conj.II que hem tractat fins aquí. A (28) hi ha una forma que conté l'arrel verbal -per a cada arrel alternant- junt amb el participi, i les arrels alternes hi apareixen subratllades:

(28)	3PI	3PS	Pa	Vocal temàtica delPa	Morfema de Pa
	bát		bətúd	ú	d
	umét		umɛ́z	ø	ø
	əstréɲ		əstrét	ø	t
	ətéɲ		ətéz	ø	ø
	kórə		kurəgúd	ú	d
	néš		nəskúd	ú	d
	fón	fóŋgi	fóz	ø	ø
	əntén	əntéŋgi	əntéz	ø	ø
	bɛ́n	bɛ́ŋgi	bəŋgúd	ú	d
	pón	póŋgi	póst	ø	t
	rəzól	rəzólgi	rəzólt	ø	t
	prɛ́n	prɛ́ŋgi	préz	ø	ø
	sól	sólgi	sulgúd	ú	d
	bál	bálgi	bəlgúd	ú	d
	əpəréš	əpərégi	əpərəgúd, əpərəskúd	ú	d
	kunéš	kunégi	kunəgúd	ú	d

Alguns dels participis ja han estat discutits, secció 4.

Podem distingir tres casos entre les

aquestes formes de participi: els que, de forma més regular, prenen la marca de participi d i la vocal temàtica ú; b) els que no tenen vocal temàtica i prenen la marca de participi t, que trobarem més endavant a d'altres verbs, i c) els que no presenten ni vocal temàtica ni marca de participi específica i formen aquest temps amb una arrel supletiva. A a) trobem el grup que forma el participi més regularment amb arrel única, representat a (28) per 'batre', els que el formen amb l'arrel acabada en g (bəgúd, sulgúd, bəlgúd, əpərəgúd, kunəgúd; també kurəgúd, que només té una arrel amb g, la del participi i que ha sofert inserció de ə), i un grup de verbs, representats per nəskúd i əpərəskúd, que el formen amb una arrel acabada en sk que només apareix en el participi. A b) hi ha rəzólt, póst i potser əstrét si l'arrel alternant és əstré i no əstrét. póst podria ésser analitzat póz+t, relacionant la z amb la d'altres verbs de c), com uméz, ətéz, fóz, əntéz, préz; aquesta z alterna amb la consonant final de l'arrel en altres formes (t, ɲ, n), però no va seguida de marca de participi com al possible póz+t.

6. Verbs amb arrel en w final

Deixant a part les formes del participi, que, com les dels verbs en g, són especialment irregulars, la classe a la qual ens referirem com a "arrel en w" es caracteritza per la w final que presenta l'arrel en algunes formes i es pot dividir en set grups. Aquests grups es defineixen a partir de les arrels alternants que presenten els seus verbs, a més de Ýw: Ýb, Ýg, Ýsk, Ý, Ýyg i Ýy=ɛ́y, i una irregularitat en la vocal temàtica (vocal temàtica de III en formes on hom esperaria I).

Grup W-1 Està format per 'beure', 'moure', 'deure','ploure' i llurs compostos. Tenen arrels ÝG a les mateixes formes que la classe G, és a dir 1PI, PS, IS i Pa; però a més apareix l'arrel ÝW característica de la classe a 2,3,6PI, Inf, F i C. A la resta de les formes l'arrel és ÝB, tal com revela el paradigma de 'beure':

(29) PI	II	PS	IS	F	C	Inf, Ger, Pa, 2,5, 6Imp
bɛ́k	bəb íə	bɛ́g i	bəg és	bəw ré	bəw ríə	bɛ́w rə
bɛ́w s	bəb íəs	bɛ́g is	bəg ésis	bəw rás	bəw ríəs	bəb ént
bɛ́w	bəb íə	bɛ́g i	bəg és	bəw rá	bəw ríə	bəg úd
bəb ɛ́m	bəb íəm	bəg ɛ́m	bəg ésim	bəw rém	bəw ríəm	bɛ́w
bəb ɛ́w	bəb íəw	bəg ɛ́w	bəg ésiw	bəw réw	bəw ríəw	bəb ɛ́w
bɛ́w ən	bəb íən	bɛ́g im	bəg ésin	bəw rán	bəw ríən	bɛ́g int

La distribució de la vocal temàtica i els morfemes de persona i de temps són els mateixos dels grups G-1 i G-2 (21). Les altres alternances (g ensordida a bɛ́k, ɛ --> ə en posició àtona) ja ens són familiars. La manera d'expressar les alternances de la vocal final de l'arrel serà discutida a la pròxima secció després d'examinar tots els grups.

Grup W-2 El formen 'escriure' i els seus compostos. Llevat del participi, que té l'arrel əskrí i la marca de temps t esmentada a (28) i discussió subsegüent, les formes de l'arrel són les mateixes que les del grup W-1, o sia əskríw, əskríb, əskríg, per a les mateixes formes.

Però a 'escriure' la vocal temàtica de les formes amb l'arrel əskríb és sempre í; pren doncs la vocal temàtica de la conj.III en comptes de la de la conj.I en aquestes formes. Comparem-les amb les de 'beure':

(30)	PI	II	Ger
	4 bəb ɛ́m - əskrib ím	bəb íə - əskrib íə	bəb ént -əskrib int
	5 bəb ɛ́w - əskrib íw	bəb íəs- əskrib íəs	
		bəb íə - əskrib íə	
		bəb íəm- əskrib íəm	5Imp
		bəb íəw- əskrib íəw	bəb ɛ́w - əskrib íw
		bəb íən- əskrib íən	

El II no suposa cap diferència, perquè els verbs de la conj. II tenen normalment la vocal temàtica í. Algunes altres formes presenten alternances del grup W-1 (p.e. əskrík, əskríw), però en els subjuntius apareixen tant əskríg (i vocal temàtica Ø, ɛ́ o é) com əskríb (vocal temàtica í):

(31)

PS		IS	
əskríg i		əskrig és,	əskrib ís
əskríg is		əskrig ésis,	əskrib ísis
əskríg i		əskrig és,	əskrib ís
əskrig ém,	əskrib ím	əskrig ésim,	əskrib ísim
əskrig éw,	əskrib íw	əskrig ésiw,	əskrib ísiw
əskríg in		əskrig ésin,	əskrib ísin

La distribució de la vocal temàtica és per tant la següent:

(32) Vocal temàtica: 'escriure' (i 'viure') (W-2, W-3)

1,2,3,6PI; 1,2,3,6PS; 2,6Imp	Ø = I = III
II; 4,5PI; Ger; 5Imp; (4,5PS; IS)	í = III
(4,5PS)	é = I
(IS)	é = I
Inf, F, C, Pa	Ø (ú per a Pa a 'viure')

El participi pren t: əskrít, i no té vocal temàtica.

Grup W-3 'Viure' i els seus compostos són molt semblants a 'escriure'. La distribució de la vocal temàtica és la mateixa i les variants del subjuntiu també. L'única diferència rau en la consonant final g que en aquest grup és la seqüència sk i en el participi que es forma amb l'arrel en sk i la vocal temàtica regular ú i morfema de temps d. Tenim doncs, em comptes de əskríw-əskríb-əskríg, bíw-bíb-bísk:

(33)

PI	PS	IS
bísk	bísk i	bisk és, bib ís
bíw s	bísk is	bisk ésis, bib ísis
bíw	bísk i	bisk és, bib ís
bib ím	bisk ém, bib ím	bisk ésim, bib ísim
etc.	bisk éw, bib íw	bisk ésiw, bib ísiw
	bísk in	bisk ésin, bib ísin

Grup W-4 'Coure', 'plaure', 'cloure' i llurs compostos presenten alternances de l'arrel -Ýw - -Ýg, però no apareix cap b en les formes corresponents a les de W-1 en -Ýb, Així, al costat de les formes kók, kówş, kógi, etc., trobem

(34)

PI	II		Ger	5Imp	Pa
4 ku ɛ́m	ku íə	ku íəm	ku ént	ku ɛ́w	kúy t
5 ku ɛ́w	ku íəs	ku íəw			
	ku íə	ku íən			

El participi es forma afegint la marca de participi t mencionada abans a l'arrel kúy sense vocal temàtica. 'Coure' quan té significat derivat ('produir coïssor', i doblement derivat 'recar') i 'plaure' fan el participi regular, com el grup R-1: kugúd, plɔgúd; 'cloure' presenta la forma klɔ́z sense vocal temàtica ni marca de participi.

Grup W-5 'Caure' i els seus compostes tenen el paradigma següent:

(35)

PI	II	PS	IS	F	C	Inf, Ger, Pa, 2,5,6Imp
káy k	kɛ́y ə	káyg i	kəyg és	kəw ré	kəw ríə	káw rə
káw s	kɛ́y əs	káyg is	kəyg ésis	kəw rás	kəw ríəs	kəy ént
káw	kɛ́y ə	káyg i	kəyg és	kəw rá	kəw ríə	kəyg úd
kəy ém	kɛ́y əm	kəyg ém	kəyg ésim	kəw rém	kəw ríəm	káw
kəy ɛ́w	kɛ́y əw	kəyg ɛ́w	kəyg ésiw	kəw rɛ́w	kəw ríəw	kəy ɛ́w
káw ən	kɛ́y ən	káyg in	kəyg ésin	kəw rán	kəw ríən	káyg int

A part de l'II que és característic dels grups W-5, W-6 i W-7, com veurem, el grup W-5 és completament paral.lel al grup W-1, ja que en comptes de les arrels en Ẃw-Ẃb-Ẃg té Ẃw-Ẃy-Ẃyg a les mateixes formes (cf. (29) i (35)).

Podríem considerar l'alternativa consistent a estendre el conjunt de vocals temàtiques per tal de cobrir les vocals àtones que apareixen després de l'arrel (v. secció 2). Aquesta proposta sembla atractiva en el cas de II kéyə, etc., que aleshores es podria deivar de /kétitə/ amb vocal temàtica i. Amb la condició que aquesta i fos àtona, la Formació de Semivocal derivaria la forma kéyə. L'anàlisi consistent amb la teoria que hem adoptat obligaria a adoptar una arrel kéy i postular l'absència de vocal temàtica a II per a 'caure' i verbs similars. Crec que hi ha dos factors que afavoreixen la meva solució, i per tant la teoria que hi és consistent. Observem en primer lloc que l'arrel a II és de tota manera idiosincràtica, ja que té la vocal é en comptes de la á que presenten les altres formes amb accent a l'arrel; a més la y de l'arrel proposada per a II també apareix en altres

formes amb g i sense: káyg+i, però també kəy+ém, kəy+éw, etc. En segon lloc la Formació de Semivocal no s'aplica a través de + en els verbs[7], tal com mostren krέ+i, λú+i, sú+i. Hom podria objectar que no s'aplica en el context V__C però sí en el context V__V. En aquest cas la força de l'argument depèn de la justificació independent de la regla en aquest context. Els exemples són difícils de trobar, ja que no hi ha gaires morfemes nominals en i, u febles inicials que es trobin seguits de vocal. Proposa per tant les següents arrels alternants i vocals temàtiques:

(36) Vocal temàtica: 'caure', 'creure' (W-5, W-6, W-7)

1,2,3,6PI; 1,2,3,6PS; 2,6Imp	Ø = I = III
4,5PI; 4,5PS; 5Imp	έ = I
PS	é = I
Ger	é
Pa	ú
Inf, F, C, II	Ø

Arrel			
káw	2,3,6PI; 2Imp; F; C; Inf	kέy	4,5PI; II; Ger; 5Imp
káyg	PS, IS, Pa, 1PI, 6Imp		

Grup W-6 El formen 'creure', 'seure', 'jeure', 'treure' i llurs compostos. El paradigma és semblant al de l'últim grup: krέw - káw, krəyέm - kəyέm, krέyə - kέyə, però a les formes que en el grup W-5 prenen V́yg, tenen V́g:

(37) 1PI	PS	IS	Pa`	6Imp
krέk	krέg i	krəg és	krəg úd	krέg int
	krέg is	krəg ésis		
	krέg i	krəg és		
	krεg έm	krəg ésim		
	krεg έw	krəg ésiw		
	krέg in	krəg ésin		

Les arrels alternants són doncs les mateixes que les de (36) però amb g en lloc de yg. A més a més, un verb del grup, 'treure' té el participi irregular tré+t.

Grup W-7 'Riure' i els seus compostos són semblants a 'creure' del grup W-6, però no tenen la y final d'arrel en les formes en què apareix a 'creure', excepte en II. Comparem les formes següenta amb les de (35):

(38)	PI	II	Ger	5Imp
	4 r̄i ɛ́m	r̄ɛ́y ə	r̄i ént	r̄i ɛ́w
	5 r̄i ɛ́w	r̄ɛ́y əs		
		r̄ɛ́y ə		
		r̄ɛ́y əm		
		r̄ɛ́y əw		
		r̄ɛ́y ən		

Així, mentre 'caure' del grup W-5 té y després de la vocal de l'arrel en la major part de les formes, 'creure' de W-6 no en té davant la g final d'arrel i 'riure' només en té a II. A la resta, participis a part, les formes del radical són totalment paral.leles.

7. El tractament de les subregularitats

En les tres seccions anteriors hem examinat tretze grups de verbs que pertanyen a la conjugació "irregular" II, i que constitueixen el gros i al mateix temps la part menys irregular de la conjugació II; queden disset verbs que presenten un grau d'irregularitat molt més gran i que seran tractats en seccions posteriors.

Pel que fa a la irregularitat, podem caracteritzar el conjunt de verbs tractats de la forma següent: a) alt grau d'irregularitat en el participi (molts verbs amb arrel diferent en aquest temps, Ø i ú per a la vocal temàtica, Ø, t i d per a la marca de temps); b) poques irregularitats en els morfemes de temps i persona (u i Ø a 1PI, r i e a l'Inf); c) algunes irregularitats degudes a la diferent distribució de les vocals temàtiques é, é i í; d) la major part de les irregularitats degudes a l'existència de diverses arrels alternants. En aquesta secció examinaré aquest últim fet. Amb el que hem vist fins ara ja queda clar que els diversos elements radicals que presenta cada verb -les seves "arrels alternants"- que són responsables de la gran majoria de les irregularitats, no són morfemes completament irregulars, sense cap relació. Les regularitats de la vocal temàtica es poden recollir parcialment, tal com he suggerit abans, considerant que la conj.II pren les vocals temàtiques de les altres dues conjugacions. Els temps i les persones en els quals segueixen la conj.I o la conj.II varia per a cada verb, però, excepte en el cas de dos verbs, 'soler' i 'valer', si un verb determinat

pren una determinada vocal temàtica en una forma determinada, aleshores aquesta mateixa vocal temàtica es troba en aquesta forma a la conj.I o a la conj.III.

Les alternances del radical queden resumides a (39):

(39) Última/es consonant/s en arrels subjectes a alternança

		Inf	F;C;2, 3,6PI; 2Imp	II	5Imp; 4,5PI	Ger	1,2, 3,6, PS	4,5PS; IS;1PI; 6Imp	Pa
'batre'	R-1	-	-	-	-	-	-	-	-
'témer'	R-2	-	-	-	-	-	-	-	-
'fondre'	G-1	-	-	-	-	-	g	g	(v.(28))
'prendre'	G-2	-	-	-	-	-	g	g	(v.(28))
'soler'	G-3	-	-	-	-	-	g	g	g
'valer'	"	g	-	-	-	-	g	g	g
'aparèixer'	G-4	š	š	š	š	š	š,g	š,g	g
'conèixer'	"	š	š	š	š	š	š,g	š,g	g
'beure'	W-1	w	w	b	b	b	g	g	g
'escriure'	W-2	w	w	b	b	b	g	b,g	(v.(32))
'viure'	W-3	w	w	b	b	b	sk	b,sk	sk
'coure'	W-4	w	w	-	-	-	g	g	g,(v.(34))
'caure'	W-5	w	w	y	y	y	yg	yg	yg
'creure'	W-6	w	w	y	y	y	g	g	g
'riure'	W-7	w	w	y	-	-	g	g	g

Tal com mostra (39), la majoria de les irregularitats en les variants al.lomòrfiques de l'arrel són degudes a alternances en l'última o les dues últimes consonants (els altres casos d'alternança, no inclosos a (39), són les alternances prén - pén a 'prendre' i el canvi de la vocal tònica a é en l'II de 'caure' i 'riure'). Aquest fet, i el fet que un nombre petit d'alternances defineixen, un cop combinades, una classe considerable de verbs, indiquen que les alternances de l'arrel no constitueixen casos purament irregulars i que les regularitats existents han d'ésser expressades en la gramàtica.

Potser la forma més òbvia d'expressar aquestes regularitats és postular unaúnica forma subjacent per a cada arrel verbal (excepte en casos realment irregulars), i derivar-ne les arrels alternants mitjançant regles fonològiques. En aquesta solució és la regla fonològica la que expressa la regularitat. De fet, si uséssim "alternances de l'arrel" en un sentit més ampli, incloent-hi qualsevol alternança fonètica que presentés, ja hauríem fet ús de regles fonològiques per donar compte d'alternances de l'arrel: Inserció de ə, Inserció de D, i algunes altres

regles presentades als capítols II i III. El verb 'prendre', per exemple, que pertany a la conj,II "regular"(grup R-1), té arrels superficials pérd a 1PI(pérdu), pért a 3PI (pért), pér a 2PI (pérs) i pərd a 4PI (pərd ém). Però l'arrel subjacent /pérd/ i regles r ---> r, d'ensordiment d'obstruents finals, Simplificació de Grups i Reducció Vocàlica donen compte d'àquestes alternances. Podem tenir per tant un tractament homogeni de les alternances de l'arrel i proposar que qualsevol regularitat que trobem s'expressarà a través d'una arrel subjacent i regles fonològiques que en derivin les formes superficials que hi corresponen. En els paràgrafs següents intentaré justificar que aquesta solució és inadequada i que les regles que donen compte de les alternances superficials de l'arrel no són homogènies, sinó que es divideixen en dos conjunts, regles morfològiques i regles fonològiques.

Si les regles que expliquen les alternances de (39) fossin regles fonclògiques, tindrien les següents propietats particulars. 1) Caràcter subjacent de l'input i l'output. Mentre les regles fonològiques poden operar en termes de segments subjacents, però no necessàriament hi han d'operar, resulta que totes les alternances

de (39) (i qualssevol altres alternances que caracteritzin diferències entre radicals verbals alternants) són alternances de segments subjacents. També s'ha de tenir en compte que algunes regles fonològiques efectuen canvis en termes de segments subjacents, com que estan formulades amb trets fonològics, les mateixes regles poden determinar molt sovint canvis que no corresponen a distincions subjacents. L'únic cas que entra en conflicte amb aquesta proposta es troba en formes de 'caber', que serà discutit més endavant, secció 8; en aquest cas l'alternança té a veure amb l'accent. Però vam veure al Capítol II que l'accent és present en la representació subjacent, cosa que ens permet de considerar aquesta alternança subjacent també i preservar la generalització proposada. 2) Indeterminació de la direcció. És un fet curiós que per a qualsevol d'aquestes regles de la forma A $\longrightarrow$ B, és possible formular-la també B $\longrightarrow$ A. Es a dir, no hi ha cap raó que ajudi a decidir si és A o B el segment subjacent o aquell al qual s'aplica la regla, per a qualsevol alternança A - B. Encara que ara no vull proposar que aquest és sempre el cas per a les regles morfològiques, sí que és un fet que no és mai el cas per a les regles

fonològiques. Per a cada regla fonològica que hem vist fins aquí hi ha raons per determinar en quina direcció s'aplica. Fins i tot en casos en els quals això sembla difícil de determinar es troben arguments per decidir quina és la forma subjacent i en quina direcció cal aplicar la regla (recordem, per exemple, la discussió de r ---> r̄ o r̄ ---> r al Capítol III, secció 4). 3) Condicionament Morfològic. Una inspecció acurada dels contextos en els quals operen les regles revela que no hi ha cap context fonològic natural definible. El fet és més sorprenent perquè, com que el conjunt de terminacions que apareixen després de l'arrel és petit, resulta més fàcil definir un context fonològic per a qualsevol conjunt arbitrari de formes verbals. Encara que tant les regles fonològiques com les morfològiques[8] poden mencionar propietats fonològiques i morfològiques alhora, és obvi quines són les propietats que poden determinar més fàcilment els processos fonològics i quines els morfològics. 4) Segregació. En tots els casos en què l'ordenació dels processos que expressen les alternances radicals respecte a una regla fonològica és crucial, la regla fonològica s'ordena després. A fóng - fón, per exemple, si

l'Assimilació de Nasals i la Simplificació de Grups s'ordenessin abans de la regla que dóna compte de l'alternança de les dues arrels, en comptes de 1PI fóŋ i 3PI fón, obtindríem, segons la direcció de la regla, 1PI fóŋ, 3PI *fóŋ, o 1PI *fóng, 3PI fón.

Il.lustraré aquestes propietats amb el que crec que és el cas més favorable a un tractament fonològic de les alternances que estem discutint, o sia l'alternança b-w. Aquest és l'únic cas en el qual existia una regla fonològica independentment justificada amb el mateix efecte, la regla presentada al Capítol III, que tenia la forma següent:

(40) (=(III (56))

$$b \longrightarrow w \;/\; \begin{bmatrix} +sil \\ +acc \end{bmatrix} \_\_(C)\#\#\#$$

En els tres grups on apareix aquesta alternança (W-1 'beure', W-2 'escriure', W-3 'viure'), les formes i els contextos d'aparició de b i w són els mateixos, il.lustraré per tant les alternances amb un sol

exemple, 'beure':

(41)

b		w		
II	PI	PI	F	C
bəb íə	4 bəb ɛ́m	2 bɛ́w s	bəw ré	bəw ríə
bəb íəs	5 bəb ɛ́w	3 bɛ́w	bəw rás	bəw ríəs
bəb íə		6 bɛ́w ən	bəw rá	bəw ríá
bəb íəm	5Imp	2Imp	bəw rɛ́m	bəw ríəm
bəb íəw	bəb ɛ́w	bɛ́w	bəw rɛ́w	bəw ríəw
bəb íən	Ger	Inf	bəw rán	bəw ríən
	bəb ént	bɛ́w rə		

Resulta temptador donar compte d'aquests casos en què w apareix en posició final o davant una consonant final derivant-los a través de (40), i estendre aquesta regla per cobir la resta dels casos, és a dir 6PI, Inf, F i C. Observem de pas que una regla del tipus invers, w ⟶ b , no funcionaria ja que s'aplicaria a verbs en els quals no apareix cap b i donaria, per exemple, ˣkubíə, ˣkubént, ˣkubɛ́m, a 'coure' (cf.(33)). Examinem alguns arguments que s'oposen a la derivació de les formes de (41)

i similars per la regla (40). Primerament, ja vam justificar al Capítol III que B a W no s'aplica davant consonant (llevat del cas del plural), a pesar dels exemples d'alternança -bV- / -wC-. Segonament, esperaríem d'acord amb B a W, bébən i no pas béwən a 6PI. Hi ha una possible rèplica a aquesta objecció: podríem proposar que la forma a la qual s'aplica B a W és bébɨn, o sia arrel més marca de persona n, sense morfema de temps (morfema Ø). Hi ha algunes raons que afavoririen aquesta solució. Considerem les formes de 6PI en les tres conjugacions, juntament amb algunes altres formes (totes les formes, de (1)):

(42)	6PI	2PI	3PI
	mír ɔn	mír əs	mír ə
	búʎ ɔn	búʎ s	búʎ
	bát ɔn	bát s	bát

ə podria ser el morfema de temps exclusivament per a la conj.I; les conjugacions II i III tindrien morfema Ø en totes les persones, i ə s'inseriria per regla davant n. Però hi ja un parell de verbs a les conjugacions II i III

amb arrel acabada en vocal, 'lluir' i 'dur' (v. secció 9). En aquest cas les formes que esperaríem, si hi hagués una regla d'inserció de ə que s'apliqués a 6PI en el context C__n, serien *λún i *dún, i les formes que s'obtenen són en canvi les predites per l'existència de morfema ə, λúən, dúən. Observem que formulant la regla en el context V__ n no solucionaríem res, ja que aleshores les formes de futur per a 6 estarien subjectes a la regla i aquesta ens donaria *miraráən, * batráən, *buλiráən (cf.(1)); fins i tot per a 'beure', *bawráən.

Finalment, examinem altres verbs amb arrel amb b final, 'rebre', concebre', 'saber', 'caber'. En totes les formes en les quals 'beure' té b (41), presenten b (excepte el 5Imp i Ger de 'saber' i 'caber', que tenen irregularitat addicional en aquestes formes). Però en aquelles formes en les quals a 'beure' apareix w, en aquests verbs apareix b (amb assimilació de sonoritat o ensordida en posició final), tal com mostren les formes següents:

(43)	1II	4PI	3PI	2PI	F
	r̄əbíə	r̄əbém	r̄ép	r̄éps	r̄əbré
	kunsəbíə	kunsəbém	kunsép	kunséps	kunsəbré
	səbíə	səbém	sáp	săps	səbré
	kəbíə	kəbém	káp	káps	kəbré

La discussió prèvia i les quatre propietats de les arrels alternants que he enumerat abans suggereixen que les regles que n'han de donar compte són diferents de les regles fonològiques en dos respectes: es troben ordenades abans de totes les regles fonològiques (per tant són diferents de les regles fonològiques, és a dir hi ha una regla B a W i una alternança morfològica entre b i w), i en segon lloc tenen propietats diferents, és a dir tenen característiques diferents pel que fa referència a la seva forma. Ja he presentat abans algunes d'aquestes propietats, però com que aquí ens restringim a un petit domini de l'al.lomorfia, la morfologia verbal, no intentaré donar una caracterització més estreta de les regles morfològiques. Hi ha però una propietat que mereix especial atenció: la indeterminació de l'elecció d'una forma subjacent

per a l'arrel i de la direcció en què opera la regla. Hom podria proposar, per superar aquesta dificultat, que l'arrel de 'conèixer', per exemple, és kunéC , amb una consonant final no especificada o potser només parcialment especificada. Una regla, o més d'una, derivaria aleshores les arrels alternants kunéš i kunék en els contextos apropiats. Però aquesta anàlisi es troba amb dificultats serioses quan es tracta d'aplicar-la a casos d'alternances com Ø-g i w-sk.

Aquestes dificultats es poden superar un cop es precisa una teoria del lèxic més articulada. És precisament en el lèxic (= lexicon) on cal esperar que s'expressin les subregularitats lèxiques que estem discutint. Jackendoff (1975) presenta una teoria del lèxic derivada de la Hipòtesi Lexicalista, en la qual les entrades lèxiques són completament especificades i les regularitats s'expressen amb regles que, en comptes d'operar en derivacions, serveixen perquè la mesura d'evaluació la quantitat d'informació idiosincràtica del lèxic. Així, per exemple, seguint Jackendoff (1975), els mots anglesos decide i decision s'entren en el lèxic amb totas les seves propietats fonològiques, sintàctiques i semàntiques. En comptes de tenir

una regla que derivi noms amb el significat X' de verbs amb el significat X afegint el sufix ion, una regla paral·lela relacionarà les entrades completament especificades. En altres paraules, relacionarà noms amb el significat X' i amb la forma Yion, amb verbs amb el significat X i amb la forma Y. Una regla com aquesta expressa la generalització que suposa el fet que la nominalització verbal amb ion- és un procés morfològic en anglès, i la mesura d'avaluació la fa servir per reflectir el fet que un lèxic amb decide i decision és menys complex que un lèxic amb decide i un element sense cap relació com jelly, per exemple. Jackendoff (1975) aplica la teoria de l'"entrada completa" a la morfologia derivacional, als compostos i a les expressions lèxiques. Aquí intentaré demostrar que es pot estendre també a la morfologia flexional (o almenys a la part menys irregular de la morfologia flexional). Aquesta extensió de la "teoria de l'entrada completa" té com a conseqüència immediata que el que hem anomenat arrels alternants serà entrat per separat en el lèxic. Podríem anar més enllà i suposar que s'hi entra tota la forma flexionada, tal com fa Halle (1973c). Romandré neutral respecte a aquesta solució. Almenys, per

a un verb com 'coure', per tant, tindrem entrades separades per a les arrels alternants /kɔ́w/, /kɔ́g/ i /kɔ́/:

(44)

/kɔ́w/	/kɔ́g/	/kɔ́/
Inf, F, C, 2,3,6PI, 2Imp	1PI, PS, IS, Pa, 6Imp	4,5PI, II, 5Imp, Ger
. . .	. . .	. . .

Les regles (45 a, b, c) relacionen aquestes entrades lèxiques i són usades per la mesura d'avaluació per determinar la complexitat relativa del conjunt d'entrades de (44), així com altres conjunts paral,lels. Hauria d'establir, per exemple, que (44) és més complex que l'entrada de 'batre', que només té una arrel /bát/ però menys complex que 'ser' (secció 9), que té les arrels /síg/, /fó/, /ér/, etc. Per a la important qüestió de com ha de donar compte la mesura d'avaluació d'aquests fets, v. Jackendoff (1975).

(45) a.

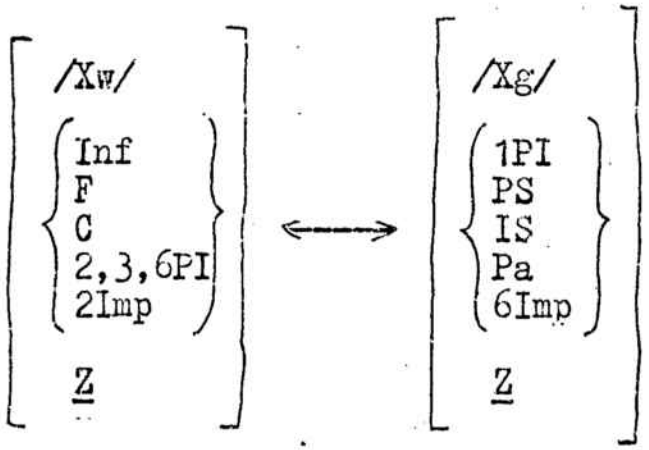

b.

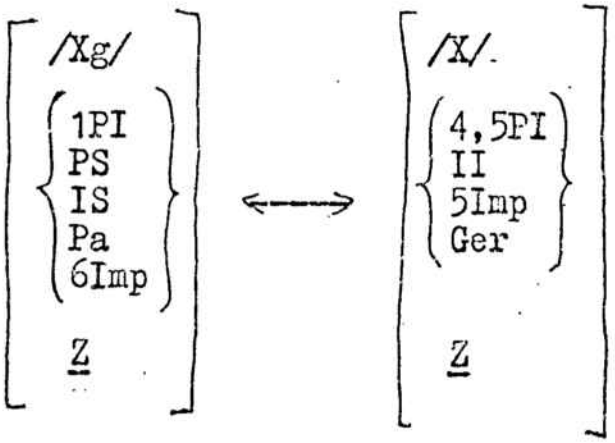

c.

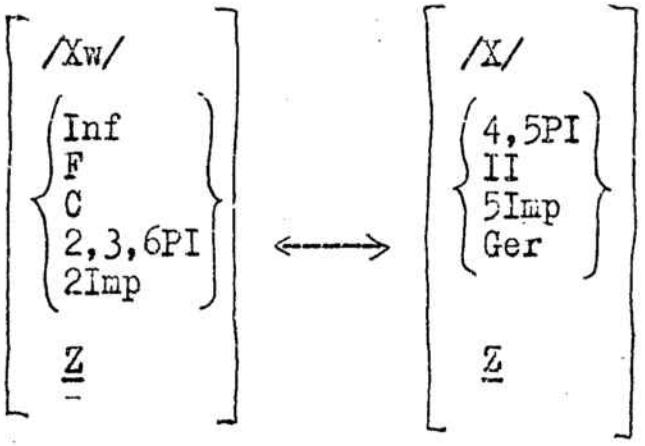

(45a,b) no serveixen únicament per a 'coure' i els verbs del seu grup, com 'plaure' i 'cloure', sinó per a altres casos igualment. (45a), per exemple,

relacionarà les entrades (46i) i (46ii) -i una altra regla (46i) i (46iii)- i la regla (45b) relacionarà (46iv) i (46v):

(46) i. [/bɛ́w/ { Inf, F, C, 2,3,6PI, 2Imp } ...]

ii. [/bɛ́g/ { 1PI, PS, IS, Pa, 6Imp } ...]

iii. [/bɛ́b/ { 4,5PI, II, 5Imp, Ger } ...]

iv. [/bɛ́n/ { Inf, F, C, 2,3,4,5,6PI, Ger, 2,5Imp, II } ...]

v. [/bɛ́ng/ { 1PI, PS, IS, Pa, 6Imp } ...]

Aquest tractament pot estendre's naturalment a totes les alternances d'arrels resumides

a (39), i les regles de redundància com (45) poden expressar les subregularitats que afecten diversos grups de verbs amb alternances radicals.

Les quatre propietats que distingien les alternances de l'arrel dels processos fonològics són predites automàticament en aquesta anàlisi. El caràcter subjacent de l'input i de l'output és una conseqüència del fet que en el lèxic la informació fonològica es troba representada en forma subjacent; per tant les regles que relacionin dos elements del lèxic han de tenir necessàriament aquesta propietat. La indeterminació de la direcció també és una conseqüència necessària, ja que regles com (44a,b) relacionen elements i no intervenen en derivacions. Finalment, el condicionament morfològic es deriva del tipus d'informació present en el lèxic, i també es prediu la segregació de les regles de redundància lèxica de les regles fonològiques.

9. Verbs amb vocals alternants a l'arrel

Els sis verbs d'aquesta classe es caracteritzen per la confluència de diverses irregularitats

que ja hem tractat: alternances en les dues últimes consonants de l'arrel, distribució irregular de la vocal temàtica, irregularitats en els morfemes de temps.

Considerem el paradigma del verb 'venir':

(46)

1PI	II	PS	IS	F	C	Inf, Ger, Pa, 2,5 Imp
bíŋ	bən íə	bíŋg i	biŋg és	bin dré	bin dríə	bín drə, bən ír
bén s	bən íəs	bíŋg is	biŋg ésis	bin drás	bin dríəs	bən ínt
bé	bən íə	bíŋg i	biŋg és	bin drá	bin dríə	biŋg úd
bən ím	bən íəm	biŋg ém	biŋg ésim	bin drém	bin dríəm	bin ə
bən íw	bən íəw	biŋg éw	biŋg ésiw	bin dréw	bin dríəw	bən íw
bén ən	bən íən	bíŋg in	biŋg ésin	bin drán	bin dríən	bíŋg int

'Venir' té quatre arrels alternants, bén, bé, bín, bing. La distribució de la vocal temàtica també és irregular:

(47) Vocal temàtica: 'venir', 'tenir'

1,2,3,6PI; 1,2,3,6PS; 2,6Imp Ø = I = III

II; 4,5PI; 5Imp; Ger; (Inf)	í = III
4,5PS	ɛ́ = I
IS	é = I
(Inf)	Ø
Pa	ú

Ja hem tractat per a altres verbs la qüestió de la ŋ a 1PI bíŋ i a d'altres formes davant g, així com la d epentètica a Inf, F i C (v. secció 5). Examinem ara l'alternança bén - bé. bé apareix només a 3PI bé, l'única forma amb arrel en posició final. Al Capítol III vam postular una regla que esborrava una n final després de vocal tònica, per tant fóra possible reduir les arrels alternants a tres suprimint bé i donar compte de 3PI bé a través de la regla de Caiguda de N. Però mentre als nominals el cas general és la caiguda i la no caiguda és excepcional, en els verbs passa tot el contrari. Els únics casos de caiguda són les 3PI de 'venir', 'tenir' i llurs compostos. Però en altres casos, fins i tot a 'venir' i 'tenir' i compostos en el futur, no hi ha caiguda:

(48)	prén	bin drán (6F)
	fón	tin drán (6F)
	són	
	fán	

Estendre el tractament dels elements nominals a les formes verbals fóra incoherent, ja que suposaria haver de marcar com a excepcionals la majoria dels verbs que tenen una forma amb n final darrera vocal tònica i en particular marcar com a excepcioanls totes les formes de 6F a qualsevol verb.

Un altre exemple que afavoreix el tractament de bé com a arrel alternant el constitueixen els compostos de 'venir' i 'tenir' que formen la 2Imp sobre l'arrel bén, tén, i no pas sobre l'arrel bíng, tíng. Comparem 3PI i 2Imp dels verbs 'prevenir', 'avenir', 'obtenir', i 'detenir':

(49)	3PI	2Imp
	prəbé	prəbén

əbé	əbén
upté	uptén
dəté	dətén

Si les formes de 3PI estan subjectes a la regla i les formes de 2Imp són excepcions, l'arrel s'hauria de marcar com a excepció a 2Imp, però no a 3PI. Notem de pas que aquí ens trobem amb una altra il.lustració clara de la propietat de condicionament morfològic que assignava a les regles que donen compte de les arrels alternants. No hi ha cap esperança de trobar un context fonològic que distingeixi 3PI de 2PI a (49), ja que tots dos serien, en la representació subjacent, /prə+bén/, etc.

'Tenir' és exactament paral.lel a 'venir', excepte a 2Imp, forma en la qual apareix <u>tíŋgəz</u>. A més de formar la 2Imp sobre l'arrel alternant amb g final, i de tenir la marca de temps <u>ə</u>, el morfema de segona persona <u>z</u>, que en la major part dels verbs era substituït a l'imperatiu per la marca Ø, en aquest cas serveix també per a l'imperatiu.

'Poder' presenta el paradigma següent:

(50)	PI	II	PS	IS	F	C	Inf,Ger,Pa, 2,5,6Imp
	púk	pud íə	púg i	pug és	pud ré	pud ríə	pug ér
	pót s	pud íəs	púg is	pug ésis	pud rás	pud ríəs	pug ént
	pót	pud íə	púg i	pug és	pud rá	pud ríə	pug úd
	pud ém	pud íəm	pug ém	pug ésim	pud rém	pud ríəm	púg ə z
	pud éw	pud íəw	pug éw	pug ésiw	pud réw	pud ríəw	pug ém ə
	pód ən	pud íən	púg in	pug ésin	pud rán	pud ríən	púg int

En aquest cas les alternances de la vocal radical apareixen quan es troba accentuada, ja que en posició àtona ɔ i u conflueixen en u. Observem que a les formes rizotòniques la u apareix sempre amb la consonant final d'arrel g, i ɔ apareix amb d. Això ens permet de reduir a dues les arrels alternants, pód i púg. La t de póts i pót s'obté a través de les regles d'ensordiment d'obstruents finals i d'assimilació de sonoritat, i la 2Imp púgəz amb morfema de temps ə i morfema de persona z és similar a tíŋgəz de 'tenir'. Les vocals temàtiques són les

típiques de la conjugació II llevat de les d'Inf i Ger on en comptes de la manca de vocal temàtica i la vocal temàtica é, respectivament, trobem vocal temàtica ḗ en tots dos casos. 'Poder', doncs, és similar en aquest aspecte als verbs del grup G-3 'soler' i 'valer'.

'Voler' segueix el paradigma de 'poder', amb arrels ból i búlg, però presenta una forma anòmala per a 1PI: en comptes de *búlk trobem l'arrel alternant búy.

Excepte en 1PI, 'saber' i 'caber' tenen formes paral.leles. Les arrels alternants d'aquests verbs tenen la particularitat de presentar accentuació plana en un cas, que origina, després de l'addició de les terminacions, els únics casos de formes verbals esdrúixoles del català. Les arrels són káb i kápig per a 'caber', i sáb, sápig i sé (per a 1PI) per a 'saber'. Heus aquí la conjugació de 'caber' i la forma divergent de 1PI que presenta 'saber':

(51)

PI	II	PS	IS	F	C
káb u	kəb íə	kápig ə	kəpig és	kəb ré	kəb ríə
káp s	kəb íəs	kápig əs	kəpig ésis	kəb rás	kəb ríəs
káp	kəb íə	kápig ə	kəpig és	kəb rá	kəb ríə
kəb ém	kəb íəm	kəpig ém	kəpig ésim	kəb rém	kəb ríəm
kəb éw	kəb íəw	kəpig éw	kəpig ésiw	kəb réw	kəb ríəw
káb ən	kəb íən	kápig ən	kəpig ésin	kəb rán	kəb ríən

Inf	Ger	Pa	2,5,6Imp
kəpig ér	kəpig ént	kəpig úd	kápig əz
			kəpig éw
			kápig int

'saber', 1PI

sé

La 1PI de 'caber' pren la terminació de temps u dels verbs de la classe R-1, i la distribució de les vocals temàtiques, amb é a Inf i Ger, és la mateixa que a 'voler' i 'poder'.

9. Altres verbs irregulars

Per completar aquesta anàlisi de la morfologia verbal catalana, estendré el sistema desenvolupat en les seccions precedents als onze verbs irregulars restants inclosos a l'Apèndix II.

'Dir'. Les arrels són díw, díg, déy, dí. És similar a 'riure' del grup G-7, només que a F, C, Inf i Pa apareix l'arrel dí en comptes de l'arrel amb g, i l'arrel díg apareix a 2Imp, que presenta la terminació familiar əz, i a 5Imp.

'Dur' té només tres arrels alternants: dú, dúg i dúy. dú apareix en les mateixes formes que dí i díw en el verb 'dir', però a més a més, en les dues segones persones de l'imperatiu (2,5Imp).

'Veure'. Té les dues arrels familiars béw, béy, i en comptes de l'arrel amb g final presenta béž (però en canvi béy apareix a IS, 4,5PS i 5Imp). Notem que 1PI és béč i no pas béš directament per la regla d'ensordiment d'obstruents finals. L'africació de ž final de mot és un procés general en català tal com mostren les alternances següents:

(52)

mərəžá	mərέč
bóžə	bóč
r̄əžέt	r̄áč
r̄uźó	r̄óč
pəsəžá	pəsέč

L'arrel del participi és bíz (v. final de la secció 5) amb marca de temps t.

'Fer'. L'arrel fέy queda restringida a II en aquest cas. L'arrel amb ž, fáž, té la mateixa distribució que en el verb precedent, 'veure'. Les altres arrels són fá, fé i f. Els morfemes de temps i de persona són els regulars (16) i (22), excepte el morfema de segona persona a 2Imp.

'Anar' presenta l'arrel amb ž final en les mateixes formes que els dos verbs precedents (báž). Les altres arrels són bá (2,3,6PI), bé en la 2Imp (amb marca de persona z), i án, que pren les vocals temàtiques de la conjugació III (F i C) i les de la I, i té variació lliure entre é i έ com a vocals temàtiques de 4,5PI, 4,5PS i 5Imp.

'Vaig'. El verb defectiu usat com a auxiliar que té formes corresponents a 'anar' i que designo amb la 1PI (no té infinitiu), només s'usa, donat el seu caràcter d'auxiliar en el perfet perifràstic, en present. Té les arrels báž i bárəž, en variació lliure, per a 1, bá per a 3 i bá i bára, també en variació lliure, per a les altres persones.

'Eixir' és un verb perfectament regular de la conjugació IIIb, però té dues arrels alternants, íš i áš. Aparentment, aquesta alternança sembla que hauria d'ésser tractada amb regla fonològica, ja que es correlaciona amb l'accent. La presència d'accent a l'arrel, però, també es correlaciona amb la presència d'una vocal temàtica o una desinència tònica (com que la terminació serà, en aquest cas, tònica, la regla de Desaccentuació eliminarà l'accent de l'arrel). I, al mateix temps, la presència de la vocal temàtica i de la desinència tònica són determinats morfològicament. Per tant qualsevol caracterització del context pot ésser apropiada. Ja que aquesta alternança sembla tenir la propietat de la indeterminació de la direcció que hem discutit més amunt, sembla més apropiat expressar-la amb una

regla morfològica.

'Estar' té les arrels əstíg per a PS, IS, 1PI i 2,6Imp i ást amb les vocals temàtiques de la conjugació I per a la resta de les formes. A més de morfemes de temps i persona ə, z a l'Imp, té la particularitat d'estendre la vocal temàtica a 2,3,6PI.

'Donar' té un paradigma regular de la conj. I, però, a més de les formes regulars d'aquesta conjugació, presenta una arrel dóng en les formes que típicament presenten g final en verbs de la comjugació II (1PI, PS, IS, 6Imp).

'Haver' té arrels amb alternances ja familiars áb, áž, áw, ág i la vocal temàtica é a Inf i Ger (com 'soler' i 'valer' del grup G-3). De més a més, té arrels d'una sola vocal per al PI: é i í per a 1, á per a 2,3,6 i é per a 4,5. Quan s'usa en la construcció 'haver de + Inf' la 1PI té l'arrel de 1,2,3,6PS áž. Observem que les formes ás, á, án es poden desaccentuar i reduir a əs, ə, ən, però no pas a la construcció esmentada: əmirát, però no *ədəmirá, sinó ádəmirá.

'Ser' és el verb que presenta un polimorfisme més acusat a l'arrel i que també presenta més

irregularitat pròpia, és a dir casos que no contenen subregularitats com les discutides a la secció 7. Les arrels són sig, sé, fó, ér, sóg, ét, só, és. Com en els verbs dels grups W-5, W-6, W-7, 'dir', 'dur', 'veure', 'fer', no hi ha vocal temàtica a II, però això també succeeix a les arrels fó, sé, só. Els morfemes de persona són regulars, (z a 2Imp com a molts verbs de la conj.II), però trobem el morfema de persona irregular ra juntament amb el regular ría al C.

APÈNDIXS

APÈNDIX I: Nivell perceptual de l'accent no principal en els compostos

Resumeixo aquí un dels experiments descrits a Mascaró (1975). Els compostos com els exemplificats a (43) en el Capítol II, grups de dos mots amb un accent secundari i mots simples amb un sol accent, foren utilitzats per demostrar que la hipòtesi segons la qual els compostos -i alguns grups- tenen un accent secundari a més de l'accent principal (v., per exemple, Marvà (1932), 405; Fabra (1912), 193-195; Badia (1951), transcripcions a 100, 110, 113, etc. Un punt de vista diferent, però, a Barnils (1933), 18-19, 28-29).

Una llista de 36 mots o grups que consistien en parelles d'homònims fou gravada en ordre aleatori i hom demanà a tres subjectes[1] d'identificar cadascun dels mots amb un de dos mots escrits, un el mot llegit, l'altre el seu homònim (v.(1)). Hom gravà quatre elements addicionals al començament, per tal que el subjecte practiqués abans

del test efectiu. Heus aquí alguns exemples dels mots (o grups) gravats i de les alternatives en el full de resposta; el full de resposta sencer amb tots els exemples és a la pàgina 257 . . Subratllo aquí la vocal el nivell d'accent de la qual cal determinar.

(1) Mot gravat	Full de resposta	
mitja nit	mitja nit	([mìǰəǂǂǂǂnít])
[mìǰəǂǂǂǂnít]	mitjanit	([miǰəǂǂnít])
(sistemes)	sis temes	([sìsǂǂǂǂtéməs])
[sistémәs]	sistemes	([sistémәs])
(hipopolar)	hipopolar	([ipuǂǂpulár])
[ipùǂǂpulár]	i popular	([iǂǂǂǂpupulár])

El parell d'alternatives que apareixien en el full de resposta eren idèntiques foneticament excepte, en principi, pel que fa a la primera vocal, que tenia accent secundari (en grups de dos mots com 'mitja nit'), era àtona (en mots simples com 'sistemes'), o el nivell accentual de la qual s'havia de determinar a través de

l'experiment.

El que ens hem de preguntar, doncs, és si la vocal-problema (P) és identificada amb la vocal amb accent secundari (S), amb la vocal àtona (A), o es percep diferent de totes dues. En el primer cas caldrà concloure que P té accent secundari, en el segon que és àtona, i en el tercer cas que té un accent diferent del secundari (terciari, per exemple).

(2) dóna els resultats de l'experiment. Els estímuls es troben agrupats d'acord amb la vocal i la vocal de l'homònim presentat com a segona alternativa. Dono el nombre d'identificacions correctes i incorrectes del mot (o grup) gravat, així com el total per a parelles amb vocal amb accent secundari i sense:

(2)

Opcions presentades		Contestes		
A = estímul	B	correctes	incorrectes	total
S	P	8	1	9
S	A	10	2	12
P	S	8	1	9
P	A	11	21	32
A	S	11	1	12
A	P	19	14	33

		correctes	incorrectes	total
I	Total A, P vs.S (SP, SA, PS,AS)	37	5	42
II	Total A vs. P (PA, AP)	30	35	65

Percentatge d'identificacions correctes:

I : 88%

II : 48%

Aquests són els resultats bàsics. Introduiré, però, una lleugera modificació. Després del test hom observà que un element, 'un tant', que s'incloïa en el grup amb accent secundari (S), podia haver estat llegit amb u àtona, ja que ún es podia interpretar com a indefinit i com a numeral. Si això fos cert, pertanyeria a la categoria A o P, però no a S. A continuació dono els resultats amb 'un tant' eliminat. Dono també, a (4), el nombre de parelles homonímiques P-A o A-P per a les quals els subjectes escolliren la mateixa opció. (per exemple, si tant quan se'ls presentà 'mitja nit' com 'mitjanit' van identificar-ho amb 'mitjanit'):

(3) Opcions presentades Contestes

A = estímul	B	correctes	incorrectes	total
S	P	8	1	9
S	A	9	0	9
P	S	8	1	9
P	A	11	21	32
A	S	9	0	9
A	P	19	14	33
I Total A, P vs.	S	34	2	36
II Total A vs.	P	30	35	65

Percentatge d'identificacions correctes:

I : 94%

II : 48%

La conclusió principal de l'experiment és que per a les dades que foren utilitzades hi ha únicament una distinció binària entre accent secundari i accent zero (és a dir, caràcter àton). Hi ha una distinció clara

entre mots amb accent secundari (S) d'una banda, i mots amb accent A i P (és a dir, mots amb primera vocal àtona i primera vocal amb accent-problema) de l'altra (88% d'identificacions correctes; 94% després de la correcció). A més a més, els subjectes eren incapaços de distingir entre homònims amb "accents" A i P, la qual cosa vol dir, almenys des d'un punt de vista perceptual, que no hi ha cap diferència d'accentuació entre les dues classes de mots (48% d'identificacions correctes). La correcció introduïda després de l'experiment fa els resultats més clars, però és innecessària per a les conclusions a les quals arribem. Els mots de la classe P, compostos i similars, per tant no tenen perceptualment un accent secundari abans de l'accent principal.

Hom podria objectar que els subjectes poden haver tendit a escollir una opció específica a causa d'algun altre factor no previst com freqüència d'ús, probabilitat d'aparèixer isoladament, etc. Tal com indiquen els resultats següents, sembla que hi ha certa tendència a escollir la mateixa opció per a tots dos homònims. Però, quan s'eliminen els dos parells d'homònims per als quals tots

tres subjectes van escollir la mateixa opció, el percentatge d'opcions correctes baixa només al 45%, la qual cosa assigna poca importància a aquest factor.

(4) Nombre de parelles d'estímuls amb la mateixa/diferent resposta (la mateixa opció escollida per a tots dos homònims)

	Mateixa	diferent
	19	13
després d'eliminar 'un tant'	21	14

Full de resposta del test per determinar grau d'accent.
El test al qual faig referència és el 2.

Els dos tests següents són per determinar la capacitat de discriminació d'accent en paraules compostes. De vegades les diferències són molt petites, però doneu sempre una resposta encara que no n'esteu segurs.

1. SENTIREU CINC SERIES DE TRES PARAULES IGUALS, O MOLT SEMBLANTS. EN CADA SERIE HEU DE DIR QUINA DE LES TRES, LA 1a, LA 2a O LA 3a, US SEMBLA DIFERENT DE LES ALTRES DUES, DEIXANT PER TANT LES DUES QUE S'ASSEMBLEN MES EN BLANC. PASSAREM LA LLISTA DOS COPS, EL PRIMER PERQUE LA SENTIU I EL SEGON PERQUE MARQUEU LES RESPOSTES.

	1ª	2ª	3ª
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

2. A CONTINUACIO SENTIREU UNA LLISTA DE 36 PARAULES QUE HEU D'IDENTIFICAR AMB UNA DE LES DUES OPCIONS QUE FIGUREN EN AQUEST FULL. LES QUATRE PRIMERES SON DE PROVA.

A	CINC OBRES SI EN COBRES	8	FERROMAGNETIC FERRO MAGNETIC	19	SIS TEMES SISTEMES
B	M'INFIBIES MINI-VIES	9	SUPARAREU SUPER-HEREU	20	FIRMAMENT FIRMEMENT
C	QUINS HOMES QUINZE HOMES	10	FIRMAMENT FIRMEMENT	21	SI SENTS SIS-CENTS
D	NIT ESTRANYA NI T'ESTRANYA	11	HIPERSECRECIO I PER SECRECIO	22	M'INHIBISSIS MINI-VICIS
1	UNANIME UNA ANIMA	12	HIPO-POLAR I POPULAR	23	UNA ANIMA UNANIME
2	SUPERAR-ME SUPER-ARMA	13	SIS TEMES SISTEMES	24	MITJA NIT MITJANIT
3	FERRO MAGNETIC FERROMAGNETIC	14	UN TANT UNTANT	25	SUPER-HEREU SUPERAREU
4	HIPO-POLAR I POPULAR	15	SUPER-ARMA SUPERAR-ME	26	(P)SICOMETRIA SI COMETRIA
5	BISECTRIU VICE-ACTRIU	16	RODAMENT RUDEMENT	27	I PER SECRECIC HIPERSECRECIC
6	S'HO PARTIRA SUPER-TIRA	17	MIGDIA MIG DIA	28	MITJA NIT MITJANIT
7	SI SENTS SIS-CENTS	18	BISECTRIU VICE-ACTRIU	29	UNTANT UN TANT

30 ○ SIS TERNES
○ CISTERNES

31 ○ S'HO PARTIRA
○ SUPER-TIRA

32 ○ (P)SICOMETRIA
○ SI COMETRIA

33 ○ MIGDIA
○ MIG DIA

34 ○ M'INHIBISSIS
○ MINI-VICIS

35 ○ CISTERNES
○ SIS TERNES

36 ○ RUDEMENT
○ RODAMENT

Ibis.

1. [| |]
2. [| |]
3. [| |]
4. [| |]
5. [| |]

APÈNDIX II: Paradigmes de verbs irregulars de la conjugació II (secció 9)

'dir'

PI	II	PS	IS	F	C
dík	déy ə	díg i	dig és	di ré	di ríə
díw s	déy əs	díg is	dig ésis	di rás	di ríəs
díw	déy ə	díg i	dig és	di rá	di ríə
di ém	déy əm	dig ém	dig ésim	di rém	di ríəm
di éw	déy əw	dig éw	dig ésiw	di réw	di ríəw
díwən	déy ən	díg in	díg ésin	di rán	di ríən

Inf	Ger	Pa	2,5,6Imp
dí r	di ént	dí t	díg əz
			dig éw
			díg int

'dur'

PI	II	PS	IS	F	C
dúk	dúy ə	dúg i	dug és	du ré	du ríə
dú s	dúy əs	dúg is	dug ésis	du rás	du ríəs
dú	dúy ə	dúg i	dug és	du rá	du ríə
du ɛ́m	dúy əm	dúg ɛ́m	dug ésim	du rɛ́m	du ríəm
du ɛ́w	dúy əw	dug ɛ́w	dug ésiw	du rɛ́w	dur íəw
dú ən	dúy ən	dúg in	dug ésin	dur án	dur íən

Inf	Ger	Pa	2,3,6Imp
dú r	du ént	dú t	dů
			dů ɛ́w
			dúg int

'veure'

PI	II	PS	IS	F	C
bɛ́č	bɛ́y ə	bɛ́ž i	bəy és	bəw ré	bəw ríə
bɛ́w s	bɛ́y əs	bɛ́ž is	bəy ésis	bəw rás	bəw ríəs
bɛ́w	bɛ́y ə	bɛ́ž i	bəy és	bəw rá	bəw ríə
bəy ém	bɛ́y əm	bəy ém	bəy ésim	bəw rém	bəw ríəm
bəy éw	bɛ́y əw	bəy éw	bəy ésiw	bəw rɛ́w	bəw ríəw
bɛ́w ən	bɛ́y əm	bɛ́ž in	bəy ésin	bəw rán	bəw ríən

Inf	Ger	Pa	2,5,6Imp
bɛ́w rə	bəy ént	bís t	bɛ́w
			bəy éw
			bɛ́ž int

'fer'

PI	II	PS	IS	F	C
fáč	fɛ́y ə	fáž i	f ́és	fə ré	fə ríə
fá s	fɛ́y əs	fáž is	f ésis	fə rás	fə ríə s
fá	fɛ́y ə	fáž i	f ésis	fə rá	fə ríə
f ɛ́m	fɛ́y əm	f ɛ́m	f ésim	fə rɛ́m	fə ríəm
f ɛ́w	fɛ́y əw	f ɛ́w	f ésiw	fə rɛ́w	fə ríəw
fá n	fɛ́y ən	fáž in	f ésin	fə rán	fə ríən

Inf	Ger	Pa	2,5,6Imp
fé r	fé nt	fé t	fé z
			f ɛ́w
			fáž int

'anar'

PI	II	PS	IS	F	C
báč	ən ábə	báž i	ən és	ən iré	ən iríə
bá s	ən ábəs	báž is	ən ésis	ən irás	ən iríəs
bá	ən ábə	báž i	ən és	ən irá	ən iríə
ən ém ×	ən ábəm	ən ém ×	ən ésim	ən irém	ən iríəm
ən éw ×	ən ábəw	ən éw ×	ən ésiw	ən iréw	ən iríəw
bá n	ən ábən	báž in	ən ésin	ən irán	ən iríən

Inf	Ger	Pa	2,5,6Imp
ən ár	ən ánt	ən ád	bé z
			ən éw ×
			báž int

× també ən ém , ən éw

'vaig' (auxiliar defectiu) PI

báč, bárəč

bá s, bárə s

bá

bá m, bárə m

bá w, bárə w

bá n, bárə n

'eixir'

PI	II	PS	IS	F	C
íš u	əš íə	íš i	əš ís	əš iré	əš iríə
íš əs	əš íəs	íš is	əš ísis	əš irás	əš iríəs
íš	əš íə	íš i	əš ís	əš irá	əš iríə
əš ím	əš íəm	əš ím	əš ísim	əš irém	əš iríəm
əš íw	əš íəw	əš íw	əš ísiw	əš iréw	əš iríəw
íš ən	əš íən	íš in	əš ísin	əš irán	əš iríən

Inf	Ger	Pa	2,5,6Imp
əš ír	əš ínt	əš íd	íš
			əš íw
			íš int

'estar'

PI	II	PS	IS	F
əstík	əst ábə	əstíg i	əstig és	əstə ré
əstá s	əst ábəs	əstíg is	əstig ésis	əstə rás
əstá	əst ábə	əstig i	əstig és	əstə rá
əst ém	əst ábə m	əstig ém	əstig ésim	əstə rém
əst éw	əst ábəw	əstig´éw	əstig ésiw	əstə réw
əstá n	əst ábən	əstíg in	əstig ésin	əstə rán

C	Inf	Ger	Pa	2,5,6Imp
əstə ríə	əst ár	əst ánt	əst ád	əstíg əz
əstə_ríəs				əst éw
əstə_ríə				əstíg int
əstə ríəm				
əstə ríəw				
əstə ríən				

'donar'

PI	II	PS	IS	F	C
dón u, dóŋ	dun ábə	dón i, dóŋg i	dun és, duŋg és	dun əré	dun əríə
dón ə s	dun ábəs	dón is, dóŋg is	dun ésis, duŋg ésis	dun ərás	dun əríəs
dón ə	dun ábə	dón i, dóŋg i	dun és, duŋg és	dun ərá	dun əríə
dun ém	dun ábəm	dun ém, duŋg ém	dun ésim, duŋg ésim	dun ərém	dun əríəm
dun éw	dun ábəw	dun éw, duŋg éw	dun ésiw, duŋg ésiw	dun əréw	dun əríəw
dón ən	dun ábən	dón in, dóŋg in	dun ésin, duŋg ésin	dun ərán	dun ərían

Inf	Ger	Pa	2,5,6Imp
dun ár	dun ánt	dun ád	dón ə
			dun éw
			dón int, dóŋg int

'haver'

PI	II	PS	IS	F	C
é,í,áč	ɘb íə	áž i	ɘg és	ɘw ré	ɘw ríə
á s	ɘb íɘs	áž is	ɘg ésis	ɘw rás	ɘw ríɘs
á	ɘb íə	áž ï	ɘg és	ɘw rá	ɘw ríə
é m	ɘb íɘm	ɘg ɛ́m	ɘg ésim	ɘw rɛ́m	ɘw ríɘm
é w	ɘb íɘw	ɘg ɛ́w	ɘg ésiw	ɘw rɛ́w	ɘw ríɘw
á n	ɘb íɘn	áź in	ɘg ésin	ɘw rán	ɘw ríɘn

Inf	Ger	Pa	2,5,6Imp
ɘb ɛ́r	ɘb ɛ́nt	ɘg úd	-
			-
			-

'ser'

PI	II	PS	IS	F	C
sók	ér ɔ	síg i	sig és, fó s	sə ré	sə ríə fó rə
ét s	ér ɔs	síg is	sig ésis, fó sis	sə rás	sə ríəs fó rəs
és	ér ə	síg i	síg és, fó s	sə rá	sə ríə fó rə
só m	ér ɔm	sig ɛ́m	sig ésim, fó sim	sə rɛ́m	sə ríəm fó rəm
só w	ér əw	sig ɛ́w	sig ésiw, fó siw	sə rɛ́w	sə ríəw fó rəw
só n	ér ɔn	síg in	sig ésin, fó sin	sə rán	sə ríən fó rən

Inf-	Ger	Pa	2,5,6Imp
sé r	sé nt	sig úd	síg ɔz sig ɛ́w síg int

NOTES

INTRODUCCIÓ

1 Això és sempre així, encara que la descripció no vagi associada amb una teoria lingüística explícita, ja que sempre en suposa una d'implícita.

2 "A second higher level of success is achieved when the grammar gives a correct account of the linguistic intuition of the native speaker, and specifies the observed data (in particular) in terms of significant generalizations that exppress underlying regularities in the language" Chomsky (1962), 28.

3 V. Schane (1967), Schane (1968) i Selkirk (1974).

4 V. per a una formulació per al català, Wheeler (1974), 242-299.

5 Poden consultar-se les referències anteriors, especialment Chomsky (1965), (1972) i Chomsky i Halle (1968).

6 Citaré només els que fan referència a la fonologia catalana dins un marc generatiu: Brasington (1973), Phelps (1972), Roca-Pons (1973), Vogt (1971), Wheeler (1972) i d'altres que cito en l'exposició. Un bon resum d'aquests treballs es pot trobar a Wheeler (1974) que s'ha de publicar aviat. -

CAPÍTOL I

1 [rules] "apply no more than once to each constituent, applying a rule to a constituent of order n only after having applied it to all constituents of order n+1; i.e. beginning with the smallest constituents and proceding to larger and larger constituents"

2 Encara que aquesta formulació del cicle ha estat elaborada per a la Fonologia, és interessant d'observar que tots els arguments presentats a Bach i Horn (1976) contra la formulació de la CCE a Chomsky (1973) queden coberts per la formulació que presento aquí. Tots els exemples consisteixen en una regla que opera en el cicle exterior i una altre regla que opera en el mateix cicle i utilitza crucialment informació introduïda per la primera. Sembla, doncs, lògic d'estendre la CCE tal com la presento al domini sintàctic també.

3 "Neutralization processes apply only to derived forms. . .[A] neutralization prccess can apply only if the input invovlves crucially a sequence which arises in morpheme combinations or through the application of phonological processes.: . . [the Alternation Condition] must be restricted to obligatory rules.

4 Altres propostes per a caracteritzar la classe de les regles cícliques han estat fetes a Brame (1972) i Brame (1974).

CAPÍTOL II

1 Tal com indicaré més endavant, gairebé tots els radicals verbals tenen accent final. V. (5) i la discussió corresponent.

2 Els tres primers elements resten sense accent, o bé amb accentuació incorrecta si s'aplica la MSR en comptes de la MinorSR. Les formes 'Helsinki' i 'Helsinkí' també es poden trobar, però com que 'Hèlsinki' existeix igualment (v. Coromines (1971), 58), per a aquests idiolectes les regles d'accentuació haurien de poder accentuar el mot a l'antepenúltima síl.laba. Aquest és el cas de la varietat més "standard" que serveix de base a Wheeler (1974), si seguim la referència citada de Coromines.

3 Wheeler inclou /v/ en l'inventori fonèmic. Les aa a (17) es redueixen posteriorment a ə per la regla de Reducció Vocàlica que discutirem a la secció 6.

4 V. Moll (1929).

5 Per al caràcter àton de *a* a *mal-*, v. més endavant, p.250, i més amunt, p. 79.

6 V. Goldsmith (1976) per a una exposició de la teoria autosegmental. Si estenguéssim el caràcter autosegmental als esquemes accentuals, l'accent, tot i essent subjacent, no es trobaria com a tret en les vocals sinó en una representació independent (autosegmental). Aleshores podríem tenir sufixos monosil.làbics com *ik* amb accentuació plana -cosa impossible si l'accent és un tret sobre les vocals- que després s'associaria en la derivació amb la síl.laba precedent. Similarment, podríem assignar al sufix preaccentuat '-pata', si el considerem monomorfèmic, accentuació esdrúixola que es traslladarà al morfema precedent un cop el sufix s'hi hagi associat ('psicòpatà', etc.).

7 Existeix tot un seguit d'altres variants per a les quals l'argument que presento també seria vàlid

(bl, bbl, ppl -que devia ésser la forma generalitzada abans en barceloní, segons el testimoni de Fabra (1912), 21-).

8 Utilitzo el terme 'semivocal' per designar els sons no sil.làbics emparentats amb les vocals altes i, u, sense fer la distinció entre semivocal, semiconsonant i consonant.

9 Per als trets [ATR] (Advanced Tongue Root) i [CP] (Constricted Pharinx), v. Halle i Stevens (1969) i Perkell (1971), respectivament. El material fisiològic a l'abast (Cerdà (1972)) no resulta decisiu, d'acord amb les meves mesures i la meva interpretació, per a la determinació de l'especificació fonètica de ə respecte a [ATR]. L'única motivació per caracteritzar-la [±ATR] són els processos fonològics que discutirem en aquesta secció.

10 No entro, evidentment, en qüestions d'ortoèpia (v. Coromines (1971), 97) ni de determinació

dels factors que han portat a aquesta situació, un dels quals, però no pas l'únic, ha estat la influència del castellà. El que resulta evident és que, almenys per a molts d'aquests mots, no es tracta de pronúncia a la castellana de determinats mots (com podem pronunciar, per exemple, [əlsəɲódūbwá] amb ü labialitzada anterior i d, b oclusives), com demostren les vocals ɛ, ɔ, ə que també apareixen en aquests mots, sinó d'un canvi en el sistema que pot ésser analitzat lingüísticament -i sociològicament també, és clar. V. també Badia (1973).

11 Podríem reunir (49a) i (49b) en una sola regla establint que ɔ, o es redueixen a u, i ɛ, e es redueixen a ə excepte si van seguides de a, però això no és crucial. Observem que s'assigna [-CP] a una a "reduïda" per convenció ja que és impossible la combinació de trets *[+CP, +ATR].

12 Més endavant dins aquest capítol

tractaré les excepcions lèxiques com excepcions a condicions d'estructura de morfemes en comptes d'excepcions a la regla (49a).

13 Deixo de banda la qüestió de la pèrdua de r final. Evidentment en una pronúncia molt lenta pot arribar-se a no fer la semivocal, áu, ói; aquesta regla, com moltes altres, està subjecta a factors d'estil de pronúncia.

14 També podria ésser o en la forma subjacent, ja que ó esdevé ǒ davant sufixos preaccentuats com ik per una regla que discutirem després en aquesta mateixa secció.

15 'raonament' ha de ser en forma subjacent /raónáméntˌ/, amb t final esborrada per la Simplificació de Grups Consonàntics, regla (28) al Capítol III.

16 No l'he trobada esmentada enlloc.

Fabra (1912), 459 sembla que hauria haver hagut d'arribar a una conclusió similar. En tractar la solució antietimològica de e, o, caracteritza la classe d'excepcions com "voces de origen erudito", però a la major part dels exemples podríem justificar la presència d'un sufix derivacional, mentre que això no és mai el cas en els exemples que cita que no segueixen aquesta tendència.

Badia ha analitzat, especialment a Badia (1972), la tendència cap a ɛ, ɔ; el fenòmen que descric pot constituir una altra causa, aquesta d'ordre lingüístic intern, d'aquella tendència.

17 Això significa que una part de la Reducció Vocàlica, la que té l'efecte a → ə, hauria de ser de fet una regla a part, no afectada per la CCE. Notem que si es formula com una regla independent, no l'afectarà la CCE ja que no serà una regla de neutralització, i per tant no serà cíclica.

18 Prescindeixo de la n final subjacent

a 'bostonià' i del problema de la t de 'catedràtic'.

19 Un exemple crucial fóra un mot esdrúixol que acabés en -Vbl, que hauria d'aparèixer amb Vbl però amb Vpl si seguís un sufix preaccentuat, ja que l'assignació d'accent per la Regla IC significaria introducció d'informació crucial de cara a la CCE. No conec cap cas d'aquest tipus.

CAPÍTOL III

1 La major part dels fenòmens descrits en aquest capítol es poden trobar a Badia (1951) (v. però la recensió de Coromines (1971), 245-275), i també, dins un marc generatiu, a Lleó (1970) i en una descripció detallada molt valuosa, a Wheeler (1974).

2 Aquestes divergències es poden explicar fàcilment atorgant a certes regles el caràcter d'opcionals (optatives) i a d'altres el caràcter d'obligatòries. L'opcionalitat, en aquest cas, és controlada per factors d'estil de pronúncia. El que és important en una anàlisi com la que presento aquí és que el tipus de pronúncia escollit sigui homogeni (és a dir, no incloure en un conjunt de regles regles que s'apliquin en tipus de pronunciació diferent, sense especificar-ho).

3 En el meu idiolecte almenys, 'futbol' no té la variant *fudból.

4 'Bategant' substitueix el terme 'vibrant simple' l'absurd del qual ja remarcà Ferrater (1969). La primera referència explícita al caràcter vibrant general de la r implosiva és Mascaró (1972), 50, 74, encara que hom pot trobar alguna altra referència relacionada (cito de Mascaró (1972)): "Ja al seu estudi de 1917 [=Barnils (1933), 89-98] P. Barnils aportà dades experimentals que confirmen el caràcter vibrant en aquesta posició. Enfront d'una mitja de 7,0 vibracions en posició inicial i 5,9 i 5,2 en posició interior tònica i àtona respectivament, trobem una mitja de 4,8 vibracions en posició final. V. també Coromines (1971:95)."

5 Segueixo en això les referències de la nota anterior i també la més recent, Wheeler (1974), 214-215.

6 'interregne' i els exemples següents són compostos i tenen per tant ≠ intern; v. Capítol II, secció 8.

7 [DR] agrupa a les fricatives i africades:

	FRIC	AFR	OCL
cont	+	-	-
DR (delayed release)	+	+	-

V. Chomsky i Halle (1968), 318-322.

8 Almenys en la meva pronunciació.

En alguns casos no indico en la transcripció la contracció de ts en c.

9 Ometo com en altres casos detalls inconcerments com ara la reducció de les vocals i els límits de mot.

10 Aquest primer element del grup podria ésser també z, ja que l'oclusiva s'ensordeix a final de mot i z s'hi assimila en sonoritat.

11 ɔ̄rt és amb caiguda de t dóna fonèti-

cament ǵrés, ja que les regles (17) i (18) no s'apliquen. gúst és dóna, amb caiguda, gúzés per una regla que sonoritza les contínues a través de ###≠ quan segueix una vocal; gúsc i gúsígi per la regla de Contracció (23).

12 Probablement també 'verge'-'virginal', 'orde'-'ordenar'. Aquests mots no apareixen a la llista de Fabra (1968), perquè no alternen en alguns dialectes amb plurals amb n, com els altres casos.

13 La w apareix com a resultat de la regla de Formació de Semivocal discutida al Capítol II. També existeixen les formes sense vocal neutra tému, etc., però en cap cas apareixen formes amb la r de l'infinitiu.

CAPÍTOL IV

1 En particular el meu idiolecte. De tota manera coincideixen amb les formes més generals en barceloní, tot i que aquesta varietat presenta, com és lògic, un grau considerable de variació. La determinació d'aquestes variants i llur importància relativa cau fora dels objectius d'aquest capítol. Hi ha algunes diferències entre les meves dades i les de Moll (1929), recollides el 1916 i el 1920. Tampoc no he inclòs tots els casos de formes coexistents, i he limitat la variació lliure a les formes coexistents més comunes. Val a dir també que les variacions que hom pogués introduir en les dades canviarien les formes subjacents d'alguns morfemes o llur distribució, però no afectarien la teoria morfològica que presento.

2 L'especificació del tret de sonoritat del morfema de segona persona Sg. es pot determinar quan apareix en l'Imperatiu d'alguns verbs irregulars. En aquestes

formes pot aparèixer un pronom feble darrera el verb, i les regles que ensordeixen obstruents finals i sonoritzen sibilants finals davant vocal no s'apliquen, ja que requereixen un límit ≠≠≠ i la forma verbal va separada del pronom feble només per ≠. Trobem, per exemple, tíŋgas, però tíŋgəzu='tingues-ho' (Però per a 'tossir' que és un verb regular de la conjugació IIIb que té una arrel acabada en s subjacent -cf. túsu, tusirá- tenim imperatiu túś i túsi='tus-hi').

3 Amb l'excepció de dos verbs irregulars, 'caber' i 'saber' que seran discutits més endavant, a la secció 8.

4 /dór/ i /mént/ són fonèticament dó i mén per les regles de Caiguda de R i Simplificació de Grups Consonàntics discutides al Capítol III. plə deriva de /bl/ per la regla d' Ensordiment de B (Capítol II) i Inserció de ə, (regla (11)).

5 S'ha de dir que les arrels com /fong/ haurien d'ésser "derivades" en algun sentit per tal que la CCE no bloquegés l'aplicació de la regla d'Assimilació de Nasals.

6 No hi ha la possibilitat d'una solució inversa, amb inserció de r en els casos en què apareix aquesta consonant, és a dir, /pén/ —→ prén, etc., ja que aleshores esperaríem també a 'vendre' /bén/ —— *brén, a 'dependre' /dapén/ —— *dəprén, etc.

7 Això implica una revisió de la regla de Formació de Semivocals, si el fet que no es formi la semivocal a les formes verbals en aquests casos no té una altra explicació; observem que en els nominals la regla s'aplica a través de ɬ (əlžəbráɬyk). El que sí que podem dir és que els casos en què no s'aplica en els verbs són casos en els quals falta la vocal temàtica: 'creï' kréɬØɬi, 'lluï' λúɬØɬi, 'creo' krɛ́ɬØɬu, etc.

8 Per a una anàlisi de les regles morfològiques dins un marc generatiu, v. Aronoff (1976).

APÈNDIX I

1 Jo mateix vaig servir de subjecte per gravar els mots. Per tant l'experiment reflecteix la meva pronuncia dels compostos. Una ampliació de l'experiment hauria de comportar una extensió del nombre de subjectes emissors.

Haig d'agrair a C.B. (Barcelona), R.A. (Montblanc) i D.F. (Berga), els altres subjectes, la seva col.laboració.

REFERÈNCIES

Alcover, A. M. i F. B. Moll (1930), Diccionari Català-Valencià-Balear. Palma de Mallorca, 1930-1961.

Aronoff, Mark (1976), Word Formation in Generative Grammar. Linguistic Inquiry Monographs, 1, The MIT Press, Cambridge, Mass. and London, England.

Bach, Emmon i George M. Horn (1976), "Remarks on 'Conditions on Transformations'". Linguistic Inquiry, 7, 265-299.

Badia, Antoni M. (1951), Gramática Histórica Catalana. Barcelona, Ed. Noguer.

------- (1952), Gramática Catalana. Madrid, Ed. Gredos.

------- (1968), "Les vocals e i o en el català de Barcelona. Assaig d'anàlisi fonològica de la situació actual.". Estudis Romànics, XII, 1963-1968, 119-172.

------- (1973), "Phonétique et Phonologie catalanes" a La Linguistique Catalane. Paris, Klinsieck,

1973, 115-179.

Barnils, Pere (1933), 'Escrits de Pere Barnils' a Anuari de l'Oficina Romànica de Llengua i Literatura, VI.

Brame, Michael (1972), "The segmental Cycle" a Michael Brame (ed.), Contributions to Generative Phonology. University of Texas Press, Austin.

——— (1974), "The Cycle in Phonology: Stress in Palestinian, Maltese and Spanish". Linguistic Inquiry, 5, 39-60.

Brasington, R.W.P. (1973), "Reciprocal Rules in Catalan Phonology". Journal of Linguistics, IX, 1, 25-33.

Cerdà, Ramon (1972), El timbre Vocálico en Catalán. Madrid, C.S.I.C.

Chomsky, Noam (1962), Current Issues in Linguistic Theory. Mouton and Co, The Hague, 1964. [Primera versió

presentada a l' 11 Congrés Int. de Lingüistes, Cambridge, 1962].

------- (1970), "Remarks on Nominalization" a Readings in English Transformational Grammar, Roderick A. Jacobs i Peter S. Rosenbaum (eds.). Waltham, Mas., Ginn & Co., 1970; també a Chomsky (1972), 11-61.

------- (1972), Studies on Semantics in Generative Grammar. The Hague, Mouton.

------- (1973), "Conditions on Transformations", a Stephen R. Anderson i Paul Kiparsky (eds.), A Festschrift for Morris Halle. Holt, Rinehart & Winston, New York.

Chomsky, Noam i Morris Halle (1968), The Sound Pattern of English. Harper and Row, New York.

Chomsky, Noam, Morris Halle i Fred Lukoff (1956), "On Accent

and Juncture in English", a For Roman Jakobson. Mouton, The Hague, 65-80.

Coromines, Joan (1971), Lleures i Converses d'un Filòleg. Club Editor, Barcelona.

Fabra, Pompeu (1912), Gramática de la Lengua Catalana. L'Aveç, Barcelona.

-------- (1932), Diccionari General de la Llengua Catalana. Barcelona.

------- (1968), Gramàtica Catalana. Ed. Teide, Barcelona.

Ferrater, Gabriel (1969), "L'estructura de la innocentada", Serra d'Or, 122, 33.

Goldsmith, John (1976), Autosegmental Phonology. Tesi inèdita, MIT.

Halle, Morris, (1973a), "The Accentuation of Russian Words". Language, 49, 312-348.

------- (1973b), "Stress Rules in English: A New Version". Linguistic Inquiry, 4, 451-464.

------- (1973c), "Prolegomena to a Theory of Word Formation". Linguistic Inquiry, 4, 3-16.

Halle, Morris i Kenneth Stevens (1969), "On the Feature 'Advanced Tongue Root'", Quarterly Progress Report no. 94, Research Laboratory of Electronics, Massachusetts Institute of Technology, 209 -215.

Harris, James (1969), Spanish Phonology. MIT Press, Cambridge, Mass.

Jackendoff, Ray (1975), "Morphological and Semantic Regularities in the Lexicon", Language 51, 639-671.

Kean, Mary-Louise (1974), "The Strict Cycle in Phonology", Linguistic Inquiry 5, 179-203.

------ (1975), The Theory of Markedness in Generative Grammar. Tesi inèdita, MIT.

Kiparky, Paul (1968), "Linguistic Universals and Linguistic Change", a Emmon Bach i Robert Harms (eds.), Universals in Linguistic Theory. Holt, Rinehart and Winston, London.

------ (1974), "Phonological Representations", a O. Fujimura (ed.), Three Dimensions of Linguistic Theory. TEC Company, Tokyo.

Lleó, Comcepció (1970), Problems of Catalan Phonology. University of Washington. Studies in Linguistics and Language Learning, v.VIII, Seattle, 1970.

Lleó, Concepció i Joan Mascaró (1973), "Contribució a la Fonologia Generativa del Català: Reestructuració en la Gramàtica?", a R.B. Tate i Alan Yates (eds.), Actes del Tercer Col.loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes

The Dolphin Book Co., Ltd., Oxford, 61
-80., 1976.

Marvà, Jeroni (1932), Curs Superior de Gramàtica Catalana. Editorial Barcino-Editorial Andorra, Barcelona.

Mascaró, Joan (1972), Fonologia Catalana: Processcs Segmentals i Ordenació Cíclica. Tesi de llicenciatura inèdita. Universitat de Barcelona.

------- (1975), "Perceptual Level of Nonmain Stress in Catalan", article inèdit, MIT.

Moll, Francesc B. (1929) [i Antoni M. Alcover], La Flexió Verbal en els Dialectes Catalans. Biblioteca Balmes, Barcelona, 4 fascicles. Extret de l' Anuari de l'Oficina Romànica de Llengua i Literatura; II (1929), 73-184, III (1930), 73-168, IV (1931), 9-104, V(1932),

9-72.

Perkell, Joseph S. (1971), "Physiology of Sppech Production: A Preliminary Study of Two Suggested Revisions of the Features Specifying Vowels", Quarterly Progress Report no. 102, Research Laboratory of Electronics, Massachusetts Institute of Technology, 123-138.

Phelps, E. (1972), "Catalan Vowel Reduction -alpha, braces, or angled Brackets", Linguistic Inquiry, 3, 246-249.

Real Academia Española (1973), Esbozo de una Nueva Gramática de la Lengua Española. Espasa-Calpe, Madrid.

Roca-Pons, Josep (1973), "Les Formes Subjacents i la Morfologia Catalana", a R.B. Tate i Alan Yates (eds.), Actes del Tercer Col.loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes

The Dolphin Book Co, Ltd., Oxford, 1976, 173-200.

Schane, Sanford A. (1967). French Phonology and Morphology . The MIT Press, Cambridge, Mass.

——— (1968), "L'Élision et la Liaison en Français", Langages, 8, 37-59.

Selkirk, Lisa (1974), "French Liaison and the $\bar{X}$ Notation", Linguistic Inquiry, 5, 573-590.

Vogt, E. (1971), "Catalan Vowel Reduction and the Angled Bracket Notation", Linguistic Inquiry, 2, 233-237.

Wheeler, Max (1972), "Distinctive Features and Natural Classes in Phonological Theory", Journal of Linguistics, 8, 87-102.

——— (1974), Some Rules in a Generative Phonology

of Modern Catalan. Tesi doctoral, Oxford University (en premsa).

Wilkinson, Robert W. (1974), "Tense/Lax Vowel Harmony in Telugu: Influence of Derived Contrast in Rule Application", Linguistic Inquiry, 5, 251-270.